

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων - Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων - Πανεπιστήμιο Πειραιά

**Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»
«Κοινωνική αξία/συνεισφορά των Κοιν.Σ.Επ. του
Νομού Μαγνησίας & Τοπική Αυτοδιοίκηση»**

Διπλωματική Εργασία:
Μαρία Κασαπλήρη

ΑΜ: 30 33 201 505 214

Εξεταστική Επιτροπή

Επιβλέπουσα: Δρ. Νίκη Γλαβέλη, Ειδικό Διδακτικό Προσωπικό (ΕΔΙΠ),
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, ΑΠΘ

- Μέλη:
- Ευγενία Πετρίδου, Κοσμήτορας της Σχολής Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, Καθηγήτρια Μάνατζμεντ, ΑΠΘ
 - Κωνσταντίνος Γεώργιας, Δρ Κοινωνιολογίας, Προϊστάμενος του Τμήματος Κρατικών Ενισχύσεων στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Department of Political Studies and International Relations - University of Peloponnese

Department of Economics - Democritus University of Thrace

Department of Economics - Aristotle University of Thessaloniki

Department of Business Administration - University of Piraeus

**Interuniversity Interdepartmental
Master Program in
«Local and Regional Government and Development»
“Social value/contribution of Social Cooperative
Enterprises of the Prefecture of Magnesia
& Local Government”**

Diploma thesis:

Maria Kasapleri

AM: 30 33 201 505 214

Examination Committee

**Supervisor: Dr. Niki Glaveli, Academic Staff, Division of Business Administration,
Department of Economics, Aristotle University of Thessaloniki**

**Members: • Eugenia Petridou, Professor, School of Economic Sciences, Dean of
the Faculty of Economic and Political Sciences Aristotle University of
Thessaloniki**

**• Konstantinos Geormas, Ph.D Sociology, writer, Head of the State
Aid Unit of the Ministry of Labour, Social Security and Welfare**

Αφιέρωση

Η εργασία αυτή είναι αφιερωμένη στους γονείς μου και τον αδερφό μου, για την αμέριστη υποστήριξη που μου παρείχαν σε όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών και γενικότερα στη ζωή μου. Ειδικότερα, είναι αφιερωμένη στα παιδιά μου Γεωργία - Μαρία και Νίκο, κυρίως όμως στο σύζυγό μου Παναγιώτη για την υπομονή και την ενθάρρυνσή του.

Ευχαριστίες

Η διαδικασία διεκπεραίωσης της παρούσας ερευνητικής εργασίας αποτέλεσε ένα ενδιαφέρον εγχείρημα, το οποίο εμπλούτισε τις γνώσεις και όξυνε το ενδιαφέρον μου για τις δυνατότητες συμβολής της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην τοπική βιώσιμη ανάπτυξη. Ωστόσο, είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός, ότι χωρίς την καθοδήγηση, την υποστήριξη και το αμέριστο ενδιαφέρον της επιβλέπουσας καθηγήτριάς μου κυρίας Νίκης Γλαβέλη, η εκπόνηση της εργασίας αυτής θα ήταν ένα εξαιρετικά δύσκολο εγχείρημα. Θα ήθελα να την ευχαριστήσω θερμά για τη συνεργασία και την πολύτιμη συμβολή της, ιδιαίτερα όμως για τον ενθουσιασμό που επέδειξε καθ' όλη τη διάρκεια της επίβλεψής της, ο οποίος τη χαρακτηρίζει γενικότερα, όσον αφορά στο ερευνητικό της έργο και την ακαδημαϊκή της πορεία.

Θα ήθελα, επίσης να ευχαριστήσω θερμά τα υπόλοιπα μέλη της τριμελούς εξεταστικής επιτροπής της διπλωματικής μου εργασίας και συγκεκριμένα την κυρία Ευγενία Πετρίδου και τον κύριο Κωνσταντίνο Γεώργια, για τη συμβολή τους στην αξιολόγηση της εργασίας μου. Και τα τρία μέλη της επιτροπής υπήρξαν καθηγητές μου στο μάθημα της Κοινωνικής Οικονομίας και Επιχειρηματικότητας και εμπνευστές του ενδιαφέροντός μου για τον συγκεκριμένο τομέα.

Τέλος, οφείλω να εκφράσω τις ευχαριστίες μου, για τη θερμή ανταπόκρισή τους, σε όλους τους εκπροσώπους των Κοιν.Σ.Επ. του Νομού Μαγνησίας με τους οποίους επικοινωνήσα τηλεφωνικά, προκειμένου να επιβεβαιώσω την ορθότητα των στοιχείων του Μητρώου Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας. Ακόμη και εκείνοι που δε συμμετείχαν στην έρευνα, λόγω διαγραφής τους από το Μητρώο, έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και όλοι στο σύνολό τους ήταν εξαιρετικά συνεργάσιμοι.

«Η επιτυχία ή η ευτυχία συνολικά των κοινωνιών εξαρτάται από το κατά πόσο θα μπορέσουν να έχουν έναν «τρίτο τομέα» ανάλογου βεληγεκούς με το δημόσιο και τον παραδοσιακό ιδιωτικό – κερδοσκοπικό τομέα.»

Jeremy Rifkin

«Το πραγματικό νόημα της ζωής είναι να φυτεύουμε δένδρα, κάτω από τη σκιά των οποίων δεν περιμένουμε να καθίσουμε.»

Nelson Henderson

«Κοινωνική αξία/συνεισφορά των Κοιν.Σ.Επ. του Νομού Μαγνησίας & Τοπική Αυτοδιοίκηση»

Σημαντικοί Όροι: Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.), Κοινωνική Αξία, Αλυσίδα Κοινωνικής Αξίας, Τοπική Αυτοδιοίκηση, Τοπική Βιώσιμη Ανάπτυξη

Περίληψη

Υπό το πρίσμα του διευρυνμένου ρόλου της, η Τοπική Αυτοδιοίκηση καλείται να παίξει σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων που θέτει η ολοένα αυξανόμενη οικονομική κρίση. Οι κοινωνικές ανάγκες που αναδύονται, ορίζουν νέες κοινωνικές επιταγές «υψηλού κόστους» τόσο σε οικονομικούς, όσο και σε ανθρώπινους πόρους, παράλληλα με τη συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας και τον περιορισμό των κρατικών επιχορηγήσεων προς τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.). Το οξύμωρο αυτό σχήμα απαιτεί συντονισμό ενεργειών κυρίως σε τοπικό επίπεδο και συνέργειες που αποσκοπούν στην ανακούφιση των προβλημάτων της τοπικής κοινωνίας μέσα από καινοτόμες λύσεις που συνδυάζουν παροχή βελτιωμένων υπηρεσιών με χαμηλό κόστος. Οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.) συνιστούν επιχειρηματικά μοντέλα με ρητό κοινωνικό σκοπό. Μέσα από την επίτευξη της κοινωνικής τους αποστολής, καλούνται να παράγουν κοινωνική αξία και να επιλύσουν με καινοτόμο τρόπο κοινωνικά προβλήματα. Με βάση τον κοινό κοινωνικό ρόλο που υπηρετούν Ο.Τ.Α. και Κοιν.Σ.Επ., η μεταξύ τους συνέργεια και η δυνατότητα υποστήριξης των κοινωνικών επιχειρήσεων από τους φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς και η αξιοποίησή τους ως μοχλούς συμβολής στην τοπική βιώσιμη ανάπτυξη είναι επιβεβλημένη. Η εμπειρική έρευνα εστιάζει στη λειτουργία των Κοιν.Σ.Επ. του Νομού Μαγνησίας. Μέσω του θεωρητικού πλαισίου της ερευνητικής μεθόδου της αλυσίδας κοινωνικής αξίας, επιδιώκει να απαντήσει τέσσερα (04) ερευνητικά ερωτήματα που αφορούν: i) ποια είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Κοιν.Σ.Επ. του Νομού Μαγνησίας και εμποδίζουν την ανάπτυξή τους;, ii) ποιες είναι οι περιοχές/τομείς παραγωγής κοινωνικής αξίας από τις Κοιν.Σ.Επ. για την τοπική κοινωνία, iii) ποια είναι η κοινωνική αξία που παράγεται στα δομικά στοιχεία/πεδία της αλυσίδας αξίας των Κοιν.Σ.Επ.; iv) υποστηρίζονται οι Κοιν.Σ.Επ. από τους Ο.Τ.Α. και με ποιον τρόπο;

“Social value/contribution of social cooperative enterprises of the Prefecture of Magnesia & Local Government”

Key words: Social Cooperative Enterprises (S.C.E), Social Value, Social Impact Chain, Local Government, Local Sustainable Development

Abstract

In light of an expanded role, local governments are called upon to play an important role in addressing the new challenges posed by the growing economic crisis. The social needs that emerge, define "high cost" of new social requirements both in economic, and human resources, in parallel with the contraction of the welfare state and the reduction of State subsidies to local government. This oxymoron result requires coordinated action especially at local level and partnerships aimed at alleviating the problems of the local community through innovative solutions which combine to provide improved services at low cost. Social Cooperative Enterprises (S.C.E.) are business models with explicit social purpose. Through the attainment of their social mission, are invited to produce social value and solve social problems in an innovative way. Taking into consideration the common social role that Local Governments and S.C.E. serve, the present study investigates the synergy between them, the support of social enterprises by local authorities and the possibility of harnessing these enterprises as levers to contribute to local sustainable development. Empirical research focuses on the function of S.C.E in the Prefecture of Magnesia. Through the theoretical framework of the research method of social value chain, seeks to answer four (4) research questions concerning: i) what are the problems faced by S.C.E in the Prefecture of Magnesia and impede their development?, ii) what are the areas/sectors of social production value from the S.C.E. for the local society?, iii) what is the social value generated in building blocks/fields of value chain of S.C.E?, iv) are the Social Cooperative Enterprises supported by the local authorities and how?

Περιεχόμενα

Αφιέρωση

Ευχαριστίες

Περίληψη

Abstract

Κατάλογος Πινάκων

Κατάλογος Εικόνων

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Κατάλογος Σχημάτων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΜΕΡΟΣ Α:

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ1

1.1 Κοινωνική Οικονομία. Εννοιολογική προσέγγιση: Αρχές, Στόχοι, Φορείς 1

1.2 Κοινωνική Επιχειρηματικότητα..... 6

1.2.1 Ορισμοί..... 6

1.2.2 Ο Ρόλος – Συμβολή των Κοινωνικών Επιχειρήσεων στην Τοπική Βιώσιμη Ανάπτυξη 10

1.3 Η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα..... 12

1.3.1 Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη της Κοινωνικής και Οικονομικής Επιχειρηματικότητας και των Κοινωνικών Επιχειρήσεων..... 12

1.3.2 Μορφές Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας..... 15

1.3.3 Το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των Κοινωνικών Επιχειρήσεων: Κοινωνική Καινοτομία & Κοινωνική Αξία 18

1.3.4 Το οικοσύστημα της κοινωνικής επιχείρησης και οι προκλήσεις..... 20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ..... 24

2.1 Εννοιολογικό περιεχόμενο, διακρίσεις εννοιών..... 24

2.2 Πλαίσιο μέτρησης: Η Αλυσίδα Κοινωνικής αξίας 29

2.3 Εργαλεία μέτρησης..... 36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ: ΜΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ; 41

3.1 Τοπική Αυτοδιοίκηση: ρόλος και επιδιώξεις στην Ελληνική πραγματικότητα..... 41

3.2 Τοπική Αυτοδιοίκηση και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα: πορεία προς την ίδια κατεύθυνση; 44

3.3 Υποστήριξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας από την Τοπική Αυτοδιοίκηση..... 45

3.3.1 Η Ελληνική πραγματικότητα. 46

ΜΕΡΟΣ Β:..... 50

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ..... 50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	51
4.1 Ερευνητική Στρατηγική.....	52
4.2 Πληθυσμός της Έρευνας – Επιλογή Πλαισίου Δείγματος (<i>sampling frame</i>).....	56
4.3 Θεωρητικό Πλαίσιο και Ερευνητικά Ερωτήματα.....	58
4.4 Περιγραφή Ερευνητικού Εργαλείου.....	59
4.5 Πιλοτική Έρευνα και Έλεγχος Εγκυρότητας και Αξιοπιστίας.....	62
4.6 Χάρτης Ερωτηματολογίου.....	62
4.7 Ανάλυση Δεδομένων.....	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	65
5.1 Παρουσίαση Δείγματος.....	65
5.1.1 Χαρακτηριστικά ατόμων που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο.....	65
5.1.2 Το Προφίλ των Κοιν.Σ.Επ.....	69
5.2 Παρουσίαση των αποτελεσμάτων βάσει των ερευνητικών ερωτημάτων.....	76
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	92
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	94
Ελληνική Βιβλιογραφία.....	94
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....	94
Διαδικτυακοί Τόποι / Ιστοσελίδες:.....	97
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	99
I. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	100
II. ΠΗΓΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ.....	111
III. ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΟΥΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	112
• Δράσεις των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων των 13 Περιφερειών της χώρας για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα.....	112
• Προβλεπόμενες Δράσεις Επιχειρησιακού Σχεδιασμού 2015-19 του Δήμου Βόλου:.....	116
IV. ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ.....	117

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 2.2.1: Μέτρηση της κοινωνικής απόδοσης	34
Πίνακας 2.3.1: Εργαλεία & μέθοδοι μέτρησης της κοινωνικής αξίας	37
Πίνακας 2.3.2: Μοντέλα κατηγοριών αυτοαξιολόγησης	39
Πίνακας 3.2.1: Σημεία σύγκλισης θεσμικών στόχων ΟΤΑ – Κοιν.Σ.Επ.	45
Πίνακας 4.1.1: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) Ν. Μαγνησίας	54
Πίνακας 4.1.2: Μέσο ποσοστό ανεργίας στις περιφέρειες και τους νομούς της χώρας 2005-2012	55
Πίνακας 4.1.3: Μέσο ετήσιο ποσοστό ανεργίας κατά νομό (1ο Τρίμηνο 2001 - 2ο Τρίμηνο 2016)	55
Πίνακας 4.2.1: Κατανομή Κοιν.Σ.Επ. του Ν. Μαγνησίας	56
Πίνακας 4.2.2: Κατανομή των Κοιν.Σ.Επ. βάσει των στοιχείων που προέκυψαν από την τηλεφωνική επικοινωνία στο πλαίσιο υλοποίησης της έρευνας	57
Πίνακας 4.6.1: Χαρακτηριστικά των ατόμων που συμπλήρωσαν το Ερωτηματολόγιο	62
Πίνακας 4.6.2 Προφίλ των Κοιν.Σ.Επ.	63
Πίνακας 4.6.3 Αντιστοίχιση ερωτήσεων στα ερευνητικά ερωτήματα	63
Πίνακας 4.6.4: Αντιστοίχιση ερωτήσεων στα πεδία της αλυσίδας κοινωνικής Αξίας	64
Πίνακας 5.1.1.1: Χαρακτηριστικά των ατόμων που συμπλήρωσαν το Ερωτηματολόγιο	65
Πίνακας 5.1.2.1: Στοιχεία του Προφίλ των Κοιν.Σ.Επ	69
Πίνακας 5.1.2.2: Λόγοι Ίδρυσης των Κοιν.Σ.Επ.	73
Πίνακας 5.1.2.3: Δικτύωση Κοιν.Σ.Επ	74
Πίνακας 5.1.2.4: Καινοτομία των Κοιν.Σ.Επ.	75
Πίνακας 5.2.1: Εμπόδια στη λειτουργία των Κοιν.Σ.Επ.	76
Πίνακας 5.2.2: Περιοχές/τομείς παραγωγής κοινωνικής αξίας από τις Κοιν.Σ.Επ. για την τοπική κοινωνία	78
Πίνακας 5.2.3.: Εισροές	79
Πίνακας 5.2.4: Δραστηριότητες	84
Πίνακας 5.2.5: Εκροές	85
Πίνακας 5.2.6 (α): Αποτελέσματα/Αντίκτυπος	86

Πίνακας 5.2.5 (β): Αποτελέσματα/Αντίκτυπος	86
Πίνακας 5.2.7: Συνεργασία/υποστήριξη των Κοιν.Σ.Επ. από φορείς της Τ.Α.	89
Πίνακας 5.2.8: Καταλληλότεροι τρόποι υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ. από φορείς της Τ.Α.	90

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1.1: Η θέση της Κοινωνικής Οικονομίας στο επιχειρηματικό οικοσύστημα	05
---	----

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 4.1: Διάγραμμα ροής εργασιών σύμφωνα με τη μεθοδολογία της διπλωματικής εργασίας	52
Διάγραμμα 4.2.1: Κατανομή Κοιν.Σ.Επ. ανά ειδικό σκοπό στο Ν. Μαγνησίας	58
Διάγραμμα 4.2.2: Κατανομή Κοιν.Σ.Επ. βάσει έδρας στο Ν. Μαγνησίας	58
Διάγραμμα 5.1.1.1: Φύλο	66
Διάγραμμα 5.1.1.2: Ηλικία	66
Διάγραμμα 5.1.1.3: Επίπεδο εκπαίδευσης	67
Διάγραμμα 5.1.1.4: Προηγούμενη επιχειρηματική εμπειρία	68
Διάγραμμα 5.1.1.5: Ρόλος/θέση ατόμου στην Κοιν.Σ.Επ.	68

Κατάλογος Σχημάτων

Σχήμα 2.2.1: Η αλυσίδα κοινωνικής αξίας στους οργανισμούς κοινωνικού σκοπού	31
Σχήμα 2.2.2: Περιγραφή της αλυσίδας κοινωνικής αξίας	35

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ύφεση της οικονομικής ανάπτυξης, η ραγδαία αύξηση του αριθμού των μακροχρόνια ανέργων, η αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων, η όξυνση του φαινομένου της ακραίας φτώχειας σε ολόένα και μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της χώρας, ο περιορισμός των κρατικών δαπανών και η συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι του αντίκτυπου της οικονομικής κρίσης που μαστίζει τη χώρα τα τελευταία χρόνια.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση καλείται να πετύχει τους αναπτυξιακούς της στόχους, και να διαδραματίσει τον θεσμικό της ρόλο, ο οποίος την ορίζει ως παράγοντα συμβολής στην τοπική βιώσιμη ανάπτυξη, στην ευημερία των πολιτών και στη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής, με φόντο ένα κοινωνικοοικονομικό σκηνικό που δεν παρέχει τους απαραίτητους πόρους (οικονομικούς και ανθρώπινους) για την ολοκλήρωση του έργου της (αποστολή).

Οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.) ως φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας αποτελούν μια υβριδική μορφή επιχείρησης, η οποία είναι σχετικά νέα στο επιχειρηματικό οικοσύστημα της Ελλάδας. Η ιδιαιτερότητά τους έγκειται στο διττό χαρακτήρα τους: πρόκειται για επιχειρηματικές οντότητες με κοινωνικό σκοπό. Θεσμικά, ορίζονται «ως αστικοί συνεταιρισμοί με κοινωνικό σκοπό και διαθέτουν εκ του νόμου την εμπορική ιδιότητα» (Ν.4019/11). Χαρακτηριστικό γνώρισμα του προφίλ ενός κοινωνικού επιχειρηματία είναι ο εντοπισμός των κοινωνικών αναγκών και η έμφαση στην αλλαγή μίας δεδομένης κοινωνικής κατάστασης μέσα από καινοτόμες δράσεις με επιχειρηματικό χαρακτήρα, γεγονός που τους προσδίδει το χαρακτηρισμό των παραγόντων της αλλαγής (*change makers*). Οι κοινωνικές επιχειρήσεις, μέσα από αυτή τη διαδικασία της αλλαγής, παράγουν κοινωνική αξία και συμβάλουν στην τοπική βιώσιμη ανάπτυξη.

Η παρούσα ερευνητική εργασία, αποσκοπεί στη διερεύνηση της συνεισφοράς των Κοιν.Σ.Επ. στην τοπική κοινωνία και του ρόλου τους ως κινητήριους μοχλούς ανάπτυξης. Επίσης, επιδιώκει να αναδείξει τα κοινά σημεία στην αποστολή των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης και των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων, τα οποία θα αποτελέσουν τα σημεία-κλειδιά για τη μεταξύ τους σύμπραξη με κοινό προσανατολισμό την επανεκκίνηση της τοπικής οικονομικής ανάπτυξης. Θα

αναζητηθούν τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι Κοιν.Σ.Επ. στη λειτουργία τους, καθώς και οι τρόποι υποστήριξης της λειτουργίας τους από την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Η εργασία δομείται σε δύο μέρη: το Μέρος Α περιλαμβάνει τη βιβλιογραφική επισκόπηση και το Μέρος Β αναφέρεται στην εμπειρική έρευνα.

Το Μέρος Α: «Βιβλιογραφική Επισκόπηση, Ορισμός Θεωρητικού Πλαισίου Έρευνας και Ερευνητικά Ερωτήματα», αποτελείται από τα εξής κεφάλαια:

Στο 1ο Κεφάλαιο, «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα», γίνεται αναφορά σε ορισμούς βασικών εννοιών, όπως η κοινωνική οικονομία και η κοινωνική επιχειρηματικότητα, παρουσιάζονται οι μορφές της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, ο ρόλος και η συμβολή της στην τοπική βιώσιμη ανάπτυξη, το οικοσύστημα στο οποίο αναπτύσσεται και το βασικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των κοινωνικών επιχειρήσεων, που είναι η καινοτομία και η κοινωνική τους αξία.

Στο 2^ο Κεφάλαιο, «Η συμβολή των Κοινωνικών Επιχειρήσεων: παραγωγή κοινωνικής αξίας» γίνεται διάκριση των εννοιών της οικονομικής αξίας, της κοινωνικής αξίας και του κοινωνικού αντίκτυπου των Κοινωνικών Επιχειρήσεων. Επίσης, παρουσιάζεται η μέθοδος μέτρησης της αλυσίδας κοινωνικής αξίας (social value chain method), βάσει της οποίας διεξήχθη η έρευνα της παρούσας ερευνητικής εργασίας, ενώ παρατίθενται ενδεικτικά και άλλα εργαλεία μέτρησης της κοινωνικής αξίας.

Στο 3^ο Κεφάλαιο, «Τοπική Αυτοδιοίκηση και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα: μια συνεργατική σχέση;» παρουσιάζονται ο ρόλος και οι επιδιώξεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ελληνική πραγματικότητα, τα σημεία σύγκλισης των στρατηγικών τους στόχων, οι τρόποι με τους οποίους στηρίζει μέχρι σήμερα τις κοινωνικές επιχειρήσεις η αυτοδιοίκηση.

Το Β Μέρος: «Εμπειρική Έρευνα» περιλαμβάνει:

Το Κεφάλαιο 4^ο: «Ερευνητική Μεθοδολογία», όπου αποτυπώνονται οι λόγοι για τους οποίους έγινε η επιλογή του πληθυσμού και της ερευνητικής μεθόδου που ακολουθήθηκε. Παρουσιάζεται η ερευνητική στρατηγική, περιγράφεται το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε, η διαδικασία συλλογής δεδομένων και ο τρόπος ανάλυσής τους, ενώ παρουσιάζονται συγκεντρωτικά και τα ερευνητικά ερωτήματα.

Επίσης, γίνεται μία σύντομη χαρτογράφηση του ερωτηματολογίου, βάσει της σκοπιμότητας των ερωτήσεων για τις ανάγκες εκπόνησης της ερευνητικής εργασίας.

Το Κεφάλαιο 5^ο: «Παρουσίαση αποτελεσμάτων», αφορά στα αποτελέσματα της πρωτογενούς έρευνας που πραγματοποιήθηκε με την συλλογή ερωτηματολογίων από τις Κοιν.Σ.Επ. του Ν. Μαγνησίας, καθώς και στα αποτελέσματα της δευτερογενούς έρευνας, η οποία βασίστηκε στις προβλεπόμενες δράσεις για την κοινωνική επιχειρηματικότητα που έχουν εντάξει στα Επιχειρησιακά τους Προγράμματα οι 13 Περιφέρειες της χώρας, καθώς και ο Δήμος Βόλου, λόγω της υψηλής συγκέντρωσης των Κοιν.Σ.Επ. του δείγματος μεταξύ των υπολοίπων Δήμων του ανωτέρω νομού. Τέλος, γίνεται η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων.

Η ερευνητική εργασία ολοκληρώνεται με το τελευταίο κεφάλαιο: «Συμπεράσματα», στο οποίο παρατίθενται τοποθετήσεις βάσει της αξιολόγησης των αποτελεσμάτων του 5^{ου} Κεφαλαίου, συμπεράσματα και προτάσεις.

ΜΕΡΟΣ Α:

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

ΟΡΙΣΜΟΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται βασικοί εννοιολογικοί ορισμοί για την Κοινωνική Οικονομία και την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην Κοινωνική Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, στο οικοσύστημα στο οποίο δραστηριοποιούνται οι κοινωνικές επιχειρήσεις, καθώς και στα βασικά στοιχεία του προφίλ λειτουργίας τους: την κοινωνική καινοτομία και την κοινωνική αξία. Σκοπός του εν λόγω κεφαλαίου είναι η ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των φορέων της κοινωνικής οικονομίας και η συμβολή που μπορεί να έχουν στην τοπική βιώσιμη ανάπτυξη.

1.1 Κοινωνική Οικονομία. Εννοιολογική προσέγγιση: Αρχές, Στόχοι, Φορείς.

Η «παραδοσιακή» αντίληψη των οικονομικών φαινομένων διχοτομεί τις οικονομικές δραστηριότητες σε δράσεις των ιδιωτικών κερδοσκοπικών επιχειρήσεων, από τη μία πλευρά, και δράσεις του Κράτους, από την άλλη. Οι στόχοι που επιδιώκουν (κέρδος των επενδυτών/συλλογικό συμφέρον, η φύση των αγαθών και υπηρεσιών που παράγουν/παρέχουν (ατομικά/συλλογικά αγαθά) και η χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων τους (δημόσια/ιδιωτική), συνιστούν χαρακτηριστικά γνωρίσματα που διακρίνουν τους δύο αυτούς τομείς.¹

Ωστόσο, απ' ότι διαπιστώνεται, υπήρξαν (και υπάρχουν) ανάγκες στην κοινωνία των πολιτών (κοινωνικοοικονομικές, πολιτιστικές, περιβαλλοντικές, κ.α.) που οι δύο αυτοί τομείς δεν καταφέρνουν να καλύψουν επαρκώς. Αυτό ακριβώς το χάσμα, τον «κενό» χώρο, ήρθε να καλύψει η ανάπτυξη ενός νέου «τρίτου» τομέα οικονομίας, η αποκαλούμενη αλληλέγγυα ή όπως καθιερώθηκε ευρύτερα Κοινωνική Οικονομία. Έτσι, στη βιβλιογραφία ορίζεται πιο συχνά, «ως ο χώρος της οικονομίας που βρίσκεται ανάμεσα στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα και στον οποίο διεξάγονται οικονομικές δραστηριότητες με κοινωνικούς σκοπούς/στόχους».

Ο κοινωνικός ή τρίτος τομέας της οικονομίας ή τομέας αλληλεγγύης, όπως συχνά ονομάζεται ταυτόσημα, αναδεικνύεται στις δυτικές, φιλελεύθερες οικονομίες, ως

¹ Ολίβια Κυριακίδου / Ελένη Σαλαβού , 2014, «Κοινωνική Επιχειρηματικότητα», εκδ. Rosili

βασική συνισταμένη της κοινωνίας της πρόνοιας με στόχο να προσφέρει λύσεις στις κοινωνικές και άλλες ανάγκες σε τοπική, εθνική και παγκόσμια κλίμακα οι οποίες δεν καλύπτονται από το κράτος ή την αγορά (Γλαβέλη, 2016).

Οι Defourny and Develtere (1997) and Demoustier (2001), εντοπίζουν τις ρίζες της κοινωνικής οικονομίας στην αρχαιότητα και το μεσαίωνα, μέσα από μορφές Αιγυπτιακών συντεχνιών, Ελληνικά ταμεία για την τελετουργική οργάνωση ταφικών τελετών και τα Ρωμαϊκά κολλέγια τεχνιτών. Οι συντεχνίες πρωτοεμφανίστηκαν σε Γερμανικές και Αγγλοσαξονικές περιοχές στον 9ο αιώνα και, τον 11ο αιώνα, όπου αναδείχθηκαν οι αδελφότητες που ανταποκρίθηκαν στην αντικειμενικές ανάγκες για βοήθεια, αμοιβαία υποστήριξη και φιλανθρωπία στις επισφαλείς αρχές του Μεσαίωνα. Οι εταιρείες (ενώσεις που οργανώνονται με βάση την εμπορική ή επαγγελματική δραστηριότητα) και οι πρώτες «compagnonages» (συντεχνίες) αναπτύχθηκαν τον 14ο αιώνα.²

Όπως αναφέρει ο Jacques Defourny (2014), «αν και βαθιά ριζωμένη στην ιστορία, η έννοια της κοινωνικής οικονομίας, αρχικά αναζωογονήθηκε στη Γαλλία στα τέλη του 1970 και εν συνεχεία σε διάφορες χώρες, όπως το Βέλγιο, η Ισπανία, η Ιταλία, η Σουηδία, και σε έναν αυξανόμενο αριθμό άλλων Ευρωπαϊκών και μη χωρών (Καναδά, Αργεντινή, Ιαπωνία, Νότια Κορέα, κ.α.) Αν και δεν υπάρχει ένας καθολικά αποδεκτός ορισμός της κοινωνικής οικονομίας, είναι γενικά αποδεκτό, ότι περιλαμβάνει συνεταιρισμούς και συναφείς επιχειρήσεις αλληλοβοήθειας, καθώς και ενώσεις, οι οποίες μοιράζονται ορισμένες αρχές που μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

1. ο στόχος της εξυπηρέτησης των μελών ή της κοινότητας, αντί της παραγωγής κέρδους,
2. η ανεξάρτητη διαχείριση
3. η δημοκρατική απόφαση στη διαδικασία χάραξης πολιτικής,
4. η υπεροχή των ανθρώπων και της εργασίας, έναντι του κεφαλαίου στην κατανομή του εισοδήματος.

Με σκοπό την *εξυπηρέτηση*, δίνεται έμφαση στο γεγονός ότι οι δραστηριότητες δεν πραγματοποιούνται, κατά κύριο λόγο, για να επιτύχει μια οικονομική επιστροφή στην επένδυση κεφαλαίου. Η πιθανή δημιουργία ενός πλεονάσματος μπορεί να είναι ένα

² Frank Moulaert and Oana Ailenei, 2005, p.2038, *Social Economy, Third Sector and Solidarity Relations: A Conceptual Synthesis from History to Present*, Urban Studies, Vol. 42, No. 11, 2037–2053, October 2005, ανακτήθηκε από http://base.socioeco.org/docs/moulaert_ailenei_2005.pdf

μέσο για την επίτευξη των στόχων, αλλά δεν είναι το βασικό κίνητρο πίσω από τη δραστηριότητα. Η *διαχειριστική ανεξαρτησία* είναι, κυρίως ένα μέσο που διακρίνει την κοινωνική οικονομία από τους δημόσιους φορείς που παράγουν αγαθά και υπηρεσίες. Οι οικονομικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται από τις δημόσιες αρχές δεν επωφελούνται, γενικά από την ευρεία ανεξαρτησία που παρέχει την απαραίτητη ώθηση σε εθελοντικές πρωτοβουλίες. Η ανάγκη για μια *δημοκρατική διαδικασία* λήψης αποφάσεων προέρχεται από την αρχή «ένα μέλος, μία ψήφος» η οποία συνιστά το «κλειδί» για τη συνεργατική σκέψη. Αν και αυτό μπορεί να εκφραστεί μέσα από μια μεγάλη ποικιλία από αποτελεσματικές πρακτικές υπάρχει, τουλάχιστον ένα αυστηρό όριο που τίθεται σχετικά με τον αριθμό των ψήφων ανά μέλος, στο σώμα το οποίο κατέχει την απόλυτη εξουσία λήψης αποφάσεων. Τέλος, η *τέταρτη αρχή* καλύπτει ένα ευρύ φάσμα πρακτικών: περιορισμένη αμοιβή του κεφαλαίου, διανομή του πλεονάσματος στο εργατικό δυναμικό ή στα μέλη/χρήστες υπό μορφή μόνους, η δημιουργία αποθεματικών για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων, η άμεση χρήση των πλεονασμάτων για κοινωνικούς σκοπούς κλπ».³

Σύμφωνα με τον Κωνσταντίνο Γεώργια (2016), «οι οργανώσεις με κοινωνικούς στόχους και παράλληλη οικονομική δραστηριότητα έχουν παίξει σημαντικό ρόλο στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ιστορία τόσο στις χώρες του ανεπτυγμένου καπιταλισμού, όσο και στις πρώην χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού. Επίσης, σημαντικότερο ρόλο έχουν διαδραματίσει, στο παρελθόν, αλλά και σήμερα, στις χώρες του τρίτου κόσμου.

Αναφορικά με την εξέλιξη της κοινωνικής οικονομίας μπορούν να αναφερθούν τέσσερις γενικές παρατηρήσεις:

1. Οι οργανισμοί που ανήκουν σε αυτόν τον τομέα έχουν διαμορφωθεί μέσα στα εθνικά πλαίσια για μια μακρά χρονική περίοδο που ξεκινά τουλάχιστον από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα.
2. Οι σχέσεις μεταξύ κράτους και εκκλησίας έχουν διαμορφώσει σε έντονο βαθμό τις δραστηριότητες του τομέα.
3. Η εξέλιξη του τομέα της κοινωνικής οικονομίας παρουσιάζει διακυμάνσεις, έχοντας άλλοτε έντονη ανοδική πορεία και άλλοτε φθίνουσα.

³ Jacques Defourny, “The Third Sector”, 2014, Centre for Social Economy University of Liège, Belgium, ανακτήθηκε από: <http://hdl.handle.net/2268/162288>

4. Οι ρυθμοί ανάπτυξης του τομέα μέχρι την δεκαετία του 1960 ήταν αργοί. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι, μολονότι υπάρχουν έντονες αντιπαραθέσεις για τη μορφή και το ρόλο των οργανώσεων της κοινωνικής οικονομίας, από τη δεκαετία του 1970 και έπειτα οι ρυθμοί αύξησης τους είναι πολύ πιο έντονοι⁴».

Ειδικότερα, οι επιδιώξεις-αξίες της κοινωνικής οικονομίας αφορούν στην:

- Τοπική (αξιοποίηση τοπικής δυναμικής) και βιώσιμη ανάπτυξη
- Κοινωνική καινοτομία: εντοπισμός νέων κοινωνικών αναγκών ή παραγωγή αγαθών και παροχή υπηρεσιών με τρόπο ο οποίος εισάγει νέες λογικές παραγωγής/κατανάλωσης.
- Αλληλεγγύη
- Κοινωνική ενσωμάτωση: δημιουργία θέσεων εργασίας και προώθηση της επιχειρηματικότητας σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού
- Πρόληψη κοινωνικών ανισοτήτων
- Ενίσχυση του κοινωνικού ιστού/συννοχή/αλληλεγγύη και ενδυνάμωση του κοινωνικού κεφαλαίου: εμπιστοσύνη
- Ανάπτυξη δημοκρατικών και συμμετοχικών δομών
- Προτεραιότητα στα άτομα και τις ανάγκες τους, στην ποιότητα και σταθερότητα της εργασίας έναντι του κεφαλαίου/κέρδους

Επιπλέον, η κοινωνική οικονομία αποσκοπεί στην παροχή βελτιωμένων υπηρεσιών με χαμηλότερο κόστος (Γλαβέλη, 2016).

Όπως αναφέρει η Σοφία Αδάμ (2014) «σχηματικά, η κοινωνική οικονομία βρίσκεται στο επίκεντρο της διάδρασης ανάμεσα στο κράτος, την αγορά και την κοινότητα και, αντίστοιχα, ανάμεσα στις κυρίαρχες λειτουργικές τους αρχές, δηλαδή την αγοραία, τη μη αγοραία και τη μη χρηματική οικονομία. Η θέση της στο επίκεντρο αυτής της διάδρασης εξηγεί τη μοναδικότητά της (δεν ανάγεται αποκλειστικά σε κανέναν από τους άλλους τομείς), τη δυσκολία της μονοσήμαντης πολιτικής της οριοθέτησης (μια κοινωνική επιχείρηση μπορεί να υποστηριχθεί από φιλελεύθερους ως απόπειρα επίλυσης κοινωνικών προβλημάτων στο πλαίσιο της αγοράς αλλά και από αντικαπιταλιστές ως αυτόνομη παρέμβαση των από τα κάτω), καθώς και την

⁴ David C. Hammack, «Introduction: Growth, Transformation, and Quiet Revolution in the Nonprofit Sector Over Two Centuries», *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, Volume 30, Number 2, Ιούνιος 2001, σελ. 157-173.

πολλαπλότητα των προκλήσεων που αντιμετωπίζει (ανταγωνισμός στην αγορά, τήρηση υποχρεώσεων απέναντι στο κράτος, διατήρηση κοινοτικών δεσμών και σχέσεων). Εν κατακλείδι, η θέση της Κοινωνικής Οικονομίας αποτελεί ταυτόχρονα τη δύναμη και την αδυναμία της.»

Εικόνα 1.1.1:

Η θέση της Κοινωνικής Οικονομίας στο επιχειρηματικό οικοσύστημα

Πηγή: Pestoff (2004)⁵

Σύμφωνα με τον Rimke (2000), οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας αποτελούν πηγές κοινωνικού κεφαλαίου, οι οποίες μπορούν να συμβάλλουν στη θεσμοποίηση αξιών μεταξύ του ατόμου και των υπολοίπων θεσμών της κοινωνίας, ενώ προωθούν επιμέρους κοινωνικές αξίες.⁶

Η Κοινωνική Οικονομία, επομένως δεν προσανατολίζεται σε πρακτικές που προσβλέπουν στην αύξηση ενός κεφαλαίου, που το ίδιο γεννά κεφάλαιο. Στόχος της δεν είναι να δημιουργεί οικονομική υπεραξία για να τη μετατρέψει σε κεφάλαιο, αλλά να προκαλεί κοινωνική υπεραξία χάρη σε μία καλή διαχείριση της οικονομίας (Δ. Κασσαβέτης, 2013)⁷.

⁵ Όπως αποτυπώνεται στο «Οδηγός Δημιουργίας Κοινωνικών Επιχειρήσεων», Σοφία Αδάμ, (2014), Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδα.

⁶ Στραβοσκούφης, Θ. & Γεώργιας, Κ. (2013), «Κοινωνική Οικονομία & Κοινωνική Επιχειρηματικότητα», σελ.151 στο Κ. Γεώργιας (Επιμ.) «Κοινωνική Οικονομία: Θεωρία, Εμπειρία, και Προοπτικές». Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις, σειρά Δοκίμιο 20

⁷ Δημοσθένης Κασσαβέτης (2013), «Η κοινωνική επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα» σελ.45 όπως ανωτέρω

1.2. Κοινωνική Επιχειρηματικότητα

1.2.1 Ορισμοί

Όπως αναφέρουν οι Jacques Defourny και Marthe Nyssens (2012) «Στην Ευρώπη, η έννοια της κοινωνικής επιχείρησης έκανε την πρώτη της εμφάνιση στις πρώτες αρχές του 1990, στην καρδιά του τρίτου τομέα. Σύμφωνα με μια ευρωπαϊκή παράδοση (Evers και Laville 2004), ο τρίτος τομέας συγκεντρώνει συνεταιρισμούς, ενώσεις, ταμεία αλληλασφάλισης και, με αυξανόμενη συχνότητα, ιδρύματα - ή, με άλλα λόγια, όλους τους μη-κερδοσκοπικούς ιδιωτικούς οργανισμούς, όπως ένας τρίτος τομέας επονομάζεται «κοινωνική οικονομία» σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες. Πιο συγκεκριμένα, η ώθηση δόθηκε, αρχικά στην Ιταλία, μιας και ήταν στενά συνδεδεμένη με το συνεταιριστικό κίνημα: το 1991, το ιταλικό κοινοβούλιο ψήφισε ένα νόμο για τη δημιουργία μιας συγκεκριμένης νομικής μορφής «κοινωνικών συνεταιρισμών» οι οποίοι σημείωσαν εξαιρετική ανάπτυξη. Η έννοια της κοινωνικής επιχείρησης, που περιλαμβάνει κοινωνικούς συνεταιρισμούς, ως ένα μοντέλο μεταξύ άλλων, δεν ανταγωνίζεται καθόλου την έννοια της κοινωνικής οικονομίας. Μάλλον, βοηθά στην αναγνώριση της επιχειρηματικής δυναμικής που υπάρχει στην εργασία στο επίκεντρο του τρίτου τομέα, στο πλαίσιο των διαφόρων ευρωπαϊκών κοινωνικο-οικονομικών πλαισίων»⁸.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ορίζει την «κοινωνική επιχείρηση» ως ένα φορέα της κοινωνικής οικονομίας, «του οποίου πρωταρχικός στόχος είναι όχι η δημιουργία κερδών για τους ιδιοκτήτες ή τους εταίρους της, αλλά η ύπαρξη θετικού κοινωνικού αντίκτυπου. Δραστηριοποιείται στην αγορά παρέχοντας αγαθά και υπηρεσίες με επιχειρηματικό και καινοτόμο τρόπο, και χρησιμοποιεί τα κέρδη κυρίως για κοινωνικούς σκοπούς. Υπόκειται σε υπεύθυνη και διαφανή διαχείριση, ιδίως ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή εργαζομένων, καταναλωτών και παραγόντων που επηρεάζονται από τις εμπορικές της δραστηριότητες» (European Commission, 2011)⁹.

O J. Gregory Dee (1998/2001), θεωρεί ότι η ιδέα της «κοινωνικής επιχειρηματικότητας» έχει χτυπήσει μια ευαίσθητη χορδή. Συνδυάζει το πάθος μιας κοινωνικής αποστολής με

⁸ Jacques Defourny Marthe Nyssens «The EMES approach of social enterprise in a comparative perspective», WP no. 12/03, EMES European Research Network asbl 2012, ανακτήθηκε από: http://www.emes.net/site/wp-content/uploads/EMES-WP-12-03_Defourny-Nyssens.pdf

⁹ EC “Social Business Initiative”, Brussels, 25.10.2011 COM(2011) 682 final. Ανακτήθηκε στις 24/5/2016 από http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/docs/COM2011_682_en.pdf

μια εικόνα των επιχειρήσεων, που περιλαμβάνουν στοιχεία όπως η πειθαρχία, η καινοτομία, και η αποφασιστικότητα. Οι κοινωνικοί επιχειρηματίες αποτελούν ένα ακόμη είδος στο γένος των επιχειρηματιών. Πρόκειται για επιχειρηματίες με κοινωνική αποστολή. Ωστόσο, εξαιτίας αυτής της αποστολής, αντιμετωπίζουν κάποιες διακριτικές προκλήσεις και κάθε ορισμός γι' αυτούς θα πρέπει να τις αντικατοπτρίζει. Για τους κοινωνικούς επιχειρηματίες η κοινωνική αποστολή είναι ρητή και κεντρική. Αυτό, προφανώς επηρεάζει το πώς αντιλαμβάνονται και αξιολογούν τις ευκαιρίες. Ο αντίκτυπος της αποστολής τους γίνεται το κεντρικό κριτήριο, όχι η δημιουργία πλούτου. Για τους κοινωνικούς επιχειρηματίες, το κέρδος είναι απλώς ένα μέσο για την επίτευξη του σκοπού. Για τους εμπορικούς επιχειρηματίες, η δημιουργία πλούτου είναι ένας τρόπος μέτρησης της δημιουργίας αξίας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι εμπορικοί επιχειρηματίες, υπόκεινται στην πειθαρχία της αγοράς, η οποία καθορίζει σε μεγάλο βαθμό εάν δημιουργούν αξία. Αν δεν στρέψουν τους πόρους σε πιο παραγωγικές και προσοδοφόρες οικονομικά χρήσεις, τείνουν να διακόπτουν τη δραστηριότητά τους. Όπως διευκρινίζει ο J. Gregory Dee αναφορικά με τον ορισμό που δίνει ο ίδιος για τον κοινωνικό επιχειρηματία: *«ο ακόλουθος ορισμός συνδυάζει μια έμφαση στην πειθαρχία και την υπευθυνότητα μαζί με τις έννοιες της δημιουργίας αξίας, παρμένη από τον Jean-Baptiste Say, της καινοτομίας και των παραγόντων της αλλαγής, από τον Joseph Schumpeter, της επιδίωξης της ευκαιρίας, από τον Peter Drucker και της επινοητικότητας, από τον Howard Stevenson. Εν συντομία ο ορισμός αυτός μπορεί να αναφέρεται ως ακολούθως:*

Οι κοινωνικοί επιχειρηματίες παίζουν το ρόλο των παραγόντων αλλαγής στον κοινωνικό τομέα, με:

- *την υιοθέτηση μιας αποστολής για να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν κοινωνική αξία (όχι μόνο ιδιωτική αξία)*
- *την αναγνώριση και αδιάκοπη επιδίωξη νέων ευκαιριών που υπηρετούν την αποστολή*
- *τη δέσμευση σε μια διαδικασία συνεχούς καινοτομίας, προσαρμογής και μάθησης*
- *την τολμηρή δράση, χωρίς περιορισμούς από τους διαθέσιμους πόρους, και*
- *την επίδειξη αυξημένης λογοδοσίας στις περιφέρειες που εξυπηρετούνται για τα αποτελέσματα που δημιουργούνται.»*

Οι Glaveli N. & Georgmas K. (2016), αναφέρονται στη διάκριση των κοινωνικών επιχειρήσεων σε σχέση, αφενός με τις παραδοσιακές οργανώσεις και αρκετές νομικές

μορφές της κοινωνικής οικονομίας, αφετέρου με τις συμβατικές επιχειρήσεις της αρένας της αγοράς. Έτσι, προσδίδουν την ουσιαστική διάκριση της κοινωνικής επιχείρησης:

1. από τους παραδοσιακούς μη-κερδοσκοπικούς οργανισμούς στο γεγονός, ότι η πρώτη εμπεριέχει τον όρο "επιχείρηση", που σημαίνει ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι προσοδοφόρες επιχειρήσεις που στοχεύουν στο να κερδίζουν ένα σημαντικό μέρος των εσόδων τους μέσω συναλλαγών (τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα), αντί να βασίζονται σε επιχορηγήσεις ή δωρεές. Επιπλέον, επιδιώκουν τόσο την οικονομική, όσο και την κοινωνική απόδοση των επενδύσεών τους, όμως όχι για το κέρδος αλλά για κοινωνικό όφελος.
2. από τις συμβατικές επιχειρήσεις στο γεγονός, ότι, παρά την επιχειρηματική φύση τους, οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν έναν πρωταρχικό κοινωνικό σκοπό τον οποίον προσπαθούν να επιτύχουν με ένα σταθερό, συνεχή και οικονομικά βιώσιμο τρόπο.

Οι Roper και Cheney (2005), προβάλλουν τρεις τύπους κοινωνικής επιχειρηματικότητας με έμφαση στην ιδιοκτησία της επιχείρησης:

1. **ιδιωτική κοινωνική επιχειρηματικότητα** (private social entrepreneurship), δηλαδή ιδιωτικές πρωτοβουλίες για την ανακούφιση κοινωνικών προβλημάτων με σκοπό το κέρδος και τη δημιουργία καινοτομιών
2. **κοινωνική επιχειρηματικότητα μη επίτευξης κέρδους** (social entrepreneurship in the not-for-profit sector)
3. **κοινωνική επιχειρηματικότητα του δημόσιου τομέα** (public-sector social entrepreneurship), δηλαδή πρωτοβουλίες των δημόσιων οργανισμών για την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων. (Γλαβέλη, 2016)

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Έρευνας EMES¹⁰ ανέπτυξε τα πρώτα θεωρητικά και εμπειρικά ορόσημα της ανάλυσης των κοινωνικών επιχειρήσεων. Η προσέγγιση EMES προέρχεται από εκτενή διάλογο μεταξύ των διαφόρων επιστημονικών κλάδων (οικονομία, κοινωνιολογία, πολιτική επιστήμη και διαχείρισης), καθώς και μεταξύ των διαφόρων εθνικών παραδόσεων και ορίζει τρία σύνολα δεικτών για τρεις διαφορετικές διαστάσεις. Οι δείκτες αυτοί αποτελούν ένα εργαλείο, που λειτουργεί σαν πυξίδα για

¹⁰ European Network of Social Economy, (1996): <http://emes.net/>

τους αναλυτές και παρουσιάζονται σε δύο υποσύνολα: μια λίστα με τέσσερις οικονομικούς δείκτες και μια λίστα με πέντε κοινωνικούς δείκτες:

α) οικονομικά κριτήρια:

1. συνεχής οικονομική δραστηριότητα
2. υψηλός βαθμός αυτονομίας
3. ανάληψη ρίσκου
4. αμειβόμενη εργασία

β) κοινωνικά κριτήρια:

1. στόχος το όφελος στην κοινότητα/ομάδα
2. συλλογική διάσταση
3. συμμετοχή στις αποφάσεις η οποία δεν καθορίζεται από τη συνεισφορά κεφαλαίου
4. πολυεταιρικήτητα
5. περιορισμένη διανομή κερδών

Η Αδάμ (2014), αναφέρει ότι η οικονομική δραστηριότητα αποτελεί ένα καθοριστικό στοιχείο διαφοροποίησης των κοινωνικών επιχειρήσεων. Βάσει του χαρακτήρα των παραγωγικών τους δραστηριοτήτων, διαφοροποιούνται από άλλες επιχειρήσεις του ιδιωτικού κερδοσκοπικού τομέα, από επιχειρήσεις της κοινωνικής/αλληλέγγυας οικονομίας (π.χ. συνεταιρισμός) ή άλλες δράσεις κοινωνικής αλληλεγγύης. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις διακρίνονται ως προς τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες από τα εξής:

- Παράγουν κοινωνική ωφέλεια, δηλαδή επιδιώκουν να ανταποκριθούν σε κοινωνικές ανάγκες που συνήθως δεν ικανοποιούνται επαρκώς είτε από το δημόσιο, είτε από τον ιδιωτικό τομέα.
- Παράγουν κοινωνική καινοτομία, με την έννοια ότι εντοπίζουν νέες κοινωνικές ανάγκες ή εισάγουν νέες πρωτότυπες υπηρεσίες
- Συμβάλλουν στη δημιουργία κοινωνικής δικαιοσύνης, παρέχοντας για παράδειγμα αγαθά και υπηρεσίες σε τιμές προσιτές στις οικονομικά ασθενέστερες ομάδες.
- Δημιουργούν θέσεις εργασίας και συμβάλουν στην επαγγελματική ένταξη ατόμων ευπαθών κοινωνικά ομάδων.

Όπως αναφέρει η ίδια, «Αυτά τα χαρακτηριστικά, αφενός συγκροτούν την ιδιαίτερη ταυτότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων, αφετέρου θέτουν νέες προκλήσεις, καθώς απαιτούν προσήλωση σε πολλαπλές στοχεύσεις.»¹¹

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεωρεί ότι «η ικανότητα εντοπισμού των αναδυόμενων αναγκών και ανάπτυξης κατάλληλων απαντήσεων οφείλεται κατά μεγάλο μέρος στην ύπαρξη πολλών ενδιαφερόμενων μερών, εντός των εν λόγω οργανισμών, στη διακυβέρνηση των οποίων συχνά συμμετέχουν εργαζόμενοι, πελάτες και εθελοντές, διασφαλίζοντας ότι οι νέες υπηρεσίες που αναπτύσσονται και παρέχονται είναι εγγύτερα στις ανάγκες των τοπικών κοινοτήτων (.....).

Η ικανότητα ανταπόκρισης των κοινωνικών επιχειρήσεων στις αναδυόμενες ανάγκες μπορεί σε μεγάλο βαθμό να συνοψιστεί στην έννοια της κοινωνικής καινοτομίας, η οποία γίνεται όλο και πιο δημοφιλής τα τελευταία χρόνια. Λόγω της εγγυτήτάς τους στους χρήστες και το τοπικό περιβάλλον, οι κοινωνικές επιχειρήσεις βρίσκονται σε κομβική θέση ώστε να αφογκράζονται τις αναδυόμενες κοινωνικές ανάγκες και να αναπτύξουν καινοτόμες απαντήσεις σε αυτές. Η κοινωνική αποστολή αυτών των οργανισμών, σε συνδυασμό με την επιχειρηματική τους φύση, διασφαλίζει ότι οι καινοτομίες στις οποίες συμμετέχουν στοχεύουν στην αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων. Ιστορικά, υπηρεσίες που έχουν πλέον ενσωματωθεί στο σύστημα πρόνοιας αποτελούν παραδείγματα πρωτοβουλιών κοινωνικής καινοτομίας που γεννήθηκαν στο χώρο της κοινωνικής οικονομίας.»¹²

1.2.2 Ο Ρόλος – Συμβολή των Κοινωνικών Επιχειρήσεων στην Τοπική Βιώσιμη Ανάπτυξη

Πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος των κοινωνικών επιχειρήσεων στο τοπικό κοινωνικοοικονομικό οικοσύστημα; Μπορούν να συμβάλουν θετικά στην τοπική ανάπτυξη; Ποιος είναι ο κοινωνικός τους ρόλος και ο αντίκτυπος της λειτουργίας τους στην ποιότητα της τοπικής βιώσιμης ανάπτυξης;

¹¹ Αδάμ Σοφία, «Οδηγός Δημιουργίας Κοινωνικών Επιχειρήσεων», σ.25, Θεσσαλονίκη, 2014, Εκδ.: Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδα

¹² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα – Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη» – Τεύχος 4, Λουξεμβούργο: Γραφείο Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2013, όπως ανακτήθηκε από: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=el&pubId=7523>

Όπως αναφέρουν οι Carlo Borzaga and Ermanno Tortia (2008), η φύση των κοινωνικών επιχειρήσεων χαρακτηρίζεται θεσμικά από την παρουσία ενός ρητού κοινωνικού σκοπού, τη συμμετοχική διακυβέρνηση των εμπλεκόμενων μερών, τον μη κερδοσκοπικό περιορισμό και το κλείδωμα του κεφαλαίου (*asset lock*) της επιχείρησης. Πρόκειται για οικονομικά στοιχεία, τα οποία συμβάλλουν στην τοπική εδραίωση των κοινωνικών επιχειρήσεων και σε μια «από κάτω προς τα πάνω» (*bottom-up*) προσέγγιση στην ανάπτυξη.

Σύμφωνα με τους ανωτέρω, οι κοινωνικές επιχειρήσεις, στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες, αλλά και σε κάποιες χώρες της Αμερικής, βοηθούν στο να «γεμίσει» το κενό που άφησαν, από τη μια η ανικανότητα του δημοσίου συστήματος πρόνοιας να καλύψει όλες τις ανάγκες για κοινωνικές υπηρεσίες, και από την άλλη, η απροθυμία και η έλλειψη ενδιαφέροντος των κερδοσκοπικών επιχειρήσεων να εισάγουν λιγότερο επικερδείς δραστηριότητες. Η συγκεκριμένη διασύνδεση μεταξύ των κοινωνικών επιχειρήσεων και της τοπικής οικονομικής ανάπτυξης διακρίνεται, μόνο όταν λαμβάνονται υπόψη διαφορετικές πτυχές της ανάπτυξης, οι οποίες υποτιμούνται από την οικονομική θεωρία. Οι θεωρίες της ανάπτυξης μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο κατευθύνσεις. Η πρώτη αναζητά εξωγενείς επεξηγηματικούς παράγοντες της ανάπτυξης, όπως άμεσες ξένες επενδύσεις, μεταβιβάσεις κεφαλαίου, δημόσιες παρεμβάσεις, διάχυση της καινοτομίας και υποδομές. Το δεύτερο ρεύμα, αντίθετα εστιάζει σε ενδογενείς παράγοντες ανάπτυξης, όπως το κοινωνικό κεφάλαιο, την αξιοποίηση του ανθρώπινου κεφαλαίου και άλλων πόρων που παρουσιάζονται σε τοπικό επίπεδο, μαζί με τις πολιτισμικά εδραιωμένες παραδοσιακές τέχνες.

Η σημασία του ρόλου των κοινωνικών επιχειρήσεων στην τοπική ανάπτυξη αποδεικνύεται: α) από την αντιστοίχιση της ανάπτυξής τους με την αυξανόμενη ζήτηση υπηρεσιών με χαρακτήρα δημόσιου συμφέροντος, και συχνά με μια ισχυρή προσωπική και σχεσιακή χροιά. Στο πλαίσιο αυτό, οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι σε θέση να κοινωνικοποιήσουν τους πόρους για την παραγωγή των οιονεί δημοσίων και ποιοτικών αγαθών, να ξεπεράσουν τις ατέλειες της αγοράς και της σύμβασης. Το πλήθος των διαφορετικών ενδιαφερόμενων/εμπλεκόμενων μερών (*multi-stakeholdership*) αποτελεί ένα αναδυόμενο χαρακτηριστικό των κοινωνικών επιχειρήσεων που απορρέει από την ανάγκη να ξεπεραστούν οι ατέλειες της αγοράς μέσω πρακτικών συμμετοχής. Αυτά τα θεσμικά χαρακτηριστικά αποτελούν τη βάση της εδραίωσής τους, η οποία είναι ευνοϊκή

για την τοπική ανάπτυξη. Το δίκτυο των προσωπικών σχέσεων μπορεί να ενσωματωθεί με μηχανισμούς συμμετοχής σε επίπεδο διακυβέρνησης, ενώ το κοινωνικοποιημένο κεφάλαιο μπορεί να υποστηρίξει την ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών, παρά την παρουσία σημαντικών εξωγενών παραγόντων και λοιπών ατελειών της αγοράς. **β)** Μέσα από την ικανοποίηση των αναγκών, οι περισσότερες από τις οποίες έχουν τοπικό χαρακτήρα, από τον άμεσο αντίκτυπο που προκύπτει από την αυξημένη παροχή και τις χαμηλότερες τιμές, μέσα από την κατανομή των πόρων στις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, από την έμμεση διάδοση θετικών εξωτερικοτήτων και την συσσώρευση κοινωνικού κεφαλαίου. Εξαιτίας αυτών των στοιχείων, οι κοινωνικές επιχειρήσεις αναμένεται να κάνουν καλύτερη χρήση του δημόσιου χρήματος, καθώς και των ανεκμετάλλετων πόρων σε τοπικό επίπεδο, σε σχέση με τις συμβατικές κερδοσκοπικές και τις επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα. **γ)** Η συμβολή των κοινωνικών επιχειρήσεων στην ενίσχυση του τοπικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας αναμένεται μέσω της αύξησης της παροχής οιονεί δημοσίων αγαθών, αυξάνοντας έτσι την απασχόληση και την παραγωγή.

Η ικανοποίηση των τοπικών αναγκών, η εκπλήρωση των προσδοκιών, και η διαφάνεια στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων είναι ιδιαίτερα σημαντικά, αν όχι πιο σημαντικά και από τα οικονομικά αποτελέσματα (Tyler and Blaster, 2000, 2003)¹³.

1.3 Η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα

1.3.1 Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη της Κοινωνικής και Οικονομικής Επιχειρηματικότητας και των Κοινωνικών Επιχειρήσεων

Η Γενική Γραμματεία Διαχείρισης Κοινοτικών Πόρων και η Ειδική υπηρεσία για την Κοινωνική Ένταξη και την Κοινωνική Οικονομία (ΕΥΚΕΚΟ), το 2013 (μετά τη θέσπιση του νομικού πλαισίου λειτουργίας των κοινωνικών επιχειρήσεων με το Ν.4019/11) εκπόνησαν σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τη συμβολή ελλήνων και ξένων εμπειρογνομόνων το Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη του

¹³ Carlo Borzaga and Ermanno Tortia, SLD Working Paper 05/2008, "Social Enterprises and Local Economic Development", p.16, University of Trento-Italy, όπως ανακτήθηκε από: <http://webapps.unitn.it/Search/it/Web?q=Social+Enterprises+and+Local+Economic+Development&refsite=www.sociologia.unitn.it>

τομέα της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας με σκοπό να δημιουργηθεί ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ.¹⁴

Το Στρατηγικό Σχέδιο για την Ανάπτυξη του Τομέα της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, αποσκοπεί στην αξιοποίηση του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας ως ένα σημαντικό μέσο για την υποστήριξη προσπαθειών που αφορούν στην κοινωνική ένταξη και την καταπολέμηση της φτώχειας, στην προώθηση της απασχόλησης, της ενσωμάτωσης και της επιχειρηματικότητας. Σημαντικό ρόλο μπορεί να έχει στην ανάπτυξη της καινοτομίας, μέσα από τη δυνατότητά του να συνδυάζει την κερδοφορία με την αλληλεγγύη, την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, την ενεργό συμμετοχή των πολιτών και εν γένει την ανάπτυξη μίας οικονομίας με δημοκρατικές αξίες, τοποθετώντας σε πρώτο ρόλο τον άνθρωπο.

Ο δημόσιος τομέας σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχει ανταποκριθεί στα παραπάνω θεσμοθετώντας το νομικό πλαίσιο για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας. Επιπλέον, οι Αρχές μπορούν να αποτελέσουν κομβικό παράγοντα στην ανάπτυξη του θεσμού, παρέχοντας της απαραίτητη στήριξη αλλά και μέσα από σχήματα συνεργασίας με τον ιδιωτικό τομέα, την κοινωνία των πολιτών, το εκπαιδευτικό σύστημα και κοινωνικούς και ερευνητικούς φορείς. Μέσα από τέτοια συνεργατικά σχήματα, πέρα από την κινητοποίηση δημόσιων και ιδιωτικών πόρων, κινητοποιούνται προς όφελος της κοινωνίας και άυλοι πόροι όπως η γνώση, το κοινωνικό κεφάλαιο και η νομιμότητα¹⁵.

Στο πλαίσιο εκπόνησης του εν λόγω στρατηγικού σχεδίου, από την εξέταση της ελληνικής πραγματικότητας έχουν εντοπιστεί εμπόδια τα οποία περιορίζουν τη δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (Κοιν.Σ.Επ.):

- Έλλειψη κατάλληλων και προσβάσιμων υπηρεσιών στήριξης των Κοινωνικών Επιχειρηματιών
- Έλλειψη εξειδικευμένων προγραμμάτων επιχορήγησης για την έναρξη λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ.

¹⁴ «Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων, 2015», σελ. 56, όπως ανακτήθηκε από: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/nrp2015_greece_el.pdf

¹⁵ «Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας», Αθήνα, Φεβρουάριος 2013, ανακτήθηκε από: https://dasta.auth.gr/uploaded_files/635006205493669775.pdf

- Δυσμενές οικονομικό περιβάλλον για την ανάπτυξη χρηματοδοτικών εργαλείων υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ.
- Διοικητικά και άλλα εμπόδια στην ανάπτυξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας
- Μικρή αναγνωρισιμότητα του νέου θεσμού και της αξίας της κοινωνικής επιχειρηματικότητας

Οι δράσεις του Στρατηγικού Σχεδίου αποσκοπούν στην άρση των παραπάνω εμποδίων και στην επίτευξη των στόχων που αφορούν: στη διαμόρφωση ενός πλαισίου υποστήριξης και ανάπτυξης των Κοιν.Σ.Επ., στην παροχή των απαραίτητων κεφαλαίων εκκίνησης για την στήριξη των Κοιν.Σ.Επ. στα πρώτα τους βήματα, στην εξασφάλιση των υπηρεσιών χρηματοδοτικής υποστήριξης σε βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα, με σκοπό την περαιτέρω επέκταση και ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ.

Το Στρατηγικό Σχέδιο περιλαμβάνει τρεις Άξονες δράσης:

1. Άξονας δράσης 1: αφορά στην υποστήριξη του τομέα της κοινωνικής οικονομίας (⇒ Δημιουργία ενός Μηχανισμού Υποστήριξης για την ανάπτυξη και προώθηση των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων και άλλων πρωτοβουλιών Κοινωνικής Οικονομίας, ⇒ Εθνικό Παρατηρητήριο για την Κοινωνική Οικονομία και την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, ⇒ Δημιουργία Περιφερειακών Μηχανισμών για την υποστήριξη των Κοιν.Σ.Επ. σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, ⇒ Συντονιστικός Φορέας πολιτικών ανάπτυξης της Κοινωνικής Οικονομίας (ΕΥ ΚΕΚΟ)).
2. Άξονας δράσης 2: αφορά στην οικονομική υποστήριξη για την έναρξη δραστηριότητας των Κοιν.Σ.Επ. (⇒ Prestart-up Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων, ⇒ Vouchers υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ. με υπηρεσίες τύπου θερμοκοιτίδας, ⇒ Κατάρτιση εργαζομένων σε Κοιν.Σ.Επ., ⇒ Επιχορήγηση των αρχικών επιχειρησιακών σχεδίων των Κοιν.Σ.Επ. για αγορά εταιρικών μεριδίων από εργαζόμενους, ⇒ Επιχορήγηση κεφαλαίου στη βάση των δημιουργούμενων θέσεων απασχόλησης).
3. Άξονας δράσης 3: Χρηματοδοτικά εργαλεία για την ενίσχυση των Κοιν.Σ.Επ (⇒ Συμπληρωματική επιστρεπτέα επιχορήγηση, ⇒ Προπαρασκευαστικές ενέργειες για την σύσταση φορέα μικροπιστώσεων (Micro Finance Institution)

1.3.2 Μορφές Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

«Η Κοινωνική Οικονομία, από το 1844 με την ίδρυση του πρώτου σύγχρονου συνεταιρισμού της Ρότσντεϊλ, για την εξυπηρέτηση των αναγκών των οικονομικά ανίσχυρων, έχει βαθιές ρίζες σε όλο τον κόσμο. Σήμερα με την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, την κρίση και την κατεδάφιση του κοινωνικού κράτους, προκαλούνται οδυνηρές επιπτώσεις στη ζωή των πολιτών, οι οποίοι για την αντιμετώπιση των προβλημάτων, την κάλυψη των αναγκών τους και την προστασία τους από τις απρόσωπες δυνάμεις της παγκόσμιας αγοράς, «επαναφευρίσκουν» τις επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας (Jeantet,1999). Στην Ε.Ε., οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας (συνεταιρισμοί, ιδρύματα, σύλλογοι και ενώσεις κοινωνικής αλληλεγγύης) απασχολούν πάνω από 11 εκ. άτομα, που αντιστοιχεί στο 6% της συνολικής απασχόλησης. Οι εν λόγω επιχειρήσεις απαντώνται στον τραπεζικό κλάδο, στον κλάδο των ασφαλίσεων και των συνταξιοδοτικών ταμείων, στον κλάδο της πρόληψης και της υγείας, στον τομέα της κοινωνικής δράσης, στον αγροτικό τομέα, στον κλάδο της κατανάλωσης, στον τομέα του εμπορίου, στο τομέα της συνεργατικής παραγωγής, στο κλάδο της κοινωνικής κατοικίας κ.ο.κ. (Vienney, 2008). Στην Ελλάδα, ο πρώτος νόμος στον τομέα αυτό της οικονομίας, ήταν ο νόμος 602/1915 (Κασσαβέτης Δ., 1995). Σήμερα στην Ελλάδα ισχύουν ο νόμος 2810/2000 για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, ο νόμος 1667/86 για τους αστικούς συνεταιρισμούς, ο νόμος 1667/86 σε συνδυασμό με το νόμο 2076/92 για τις συνεταιριστικές τράπεζες, το Π.Δ. 93/87 για τους οικοδομικούς συνεταιρισμούς, ο νόμος 2716/1999 άρθρο 12 για τους Κοινωνικούς Συνεταιρισμούς Περιορισμένης Ευθύνης, ο νόμος 4019/2011 για την Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση και ο Κανονισμός (Ε.Ε.) 1435/2003 για τον Ευρωπαϊκό Συνεταιρισμό.» (Δ. Κασσαβέτης, 2013).

Παρόλα αυτά, το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο, βάσει των διατάξεων του άρθρου 1 του νόμου 4019/2011¹⁶, ορίζει τον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας ως «το σύνολο των οικονομικών, επιχειρηματικών, παραγωγικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αναλαμβάνονται από νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων, των οποίων ο καταστατικός σκοπός είναι η επιδίωξη του συλλογικού οφέλους και η εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων». Με το άρθρο 2, παρ. 1: «*θεσπίζεται η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.), ως φορέας της Κοινωνικής*

¹⁶ Ν. 4019/2011, ΦΕΚ 216/τ.Α'30-09-2011: «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις»

Οικονομίας. Ορίζεται ως αστικός συνεταιρισμός με κοινωνικό σκοπό και διαθέτει εκ του νόμου την εμπορική ιδιότητα.».

Ανάλογα με τον ειδικότερο σκοπό τους, οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

α) Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης: αφορούν στην ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων που ανήκουν στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού. Ποσοστό 40% κατ' ελάχιστον των εργαζομένων στις Επιχειρήσεις αυτές ανήκουν υποχρεωτικά στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού. Σ' αυτή την κατηγορία υπάγονται και οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.).

β) Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Κοινωνικής Φροντίδας: αφορούν στην παραγωγή και παροχή προϊόντων και υπηρεσιών κοινωνικού - προνοιακού χαρακτήρα σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού, όπως οι ηλικιωμένοι, τα βρέφη, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρία και τα άτομα με χρόνιες παθήσεις.

γ) Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού: αφορούν στην παραγωγή προϊόντων και παροχή υπηρεσιών για την ικανοποίηση των αναγκών της συλλογικότητας (πολιτισμός, περιβάλλον, οικολογία, εκπαίδευση, παροχές κοινής ωφέλειας, αξιοποίηση τοπικών προϊόντων, διατήρηση παραδοσιακών δραστηριοτήτων και επαγγελμάτων κ.α.) που προάγουν το τοπικό και συλλογικό συμφέρον, την προώθηση της απασχόλησης, την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και την ενδυνάμωση της τοπικής ή περιφερειακής ανάπτυξης.

Οι Κοιν.Σ.Επ. και οι Κοι.Σ.Π.Ε. (Ν. 2716/1999), εγγράφονται υποχρεωτικά στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας.

Τα μέλη της Κοιν.Σ.Επ. μπορούν να είναι είτε φυσικά πρόσωπα είτε φυσικά πρόσωπα και νομικά πρόσωπα και συμμετέχουν σε αυτήν με μια ψήφο, ανεξάρτητα από τον αριθμό των συνεταιριστικών μερίδων που κατέχουν. Η συμμετοχή των νομικών προσώπων στην Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσοστό του 1/3 των μελών της, ενώ δεν επιτρέπεται η συμμετοχή σε αυτήν των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) που υπάγονται σε αυτούς. Σε Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης μπορούν να συμμετέχουν Ν.Π.Δ.Δ. με έγκριση του φορέα που τα εποπτεύει.

Η Διοικούσα Επιτροπή εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση, αποτελείται τουλάχιστον από τρία μέλη και απαρτίζεται από τον Πρόεδρο και τα μέλη της.

Τα κέρδη της Κοιν.Σ.Επ. δεν διανέμονται στα μέλη της, εκτός αν είναι και εργαζόμενα σε αυτή. Τα κέρδη διατίθενται ετησίως κατά ποσοστό 5% για το σχηματισμό αποθεματικού, κατά ποσοστό έως 35% διανέμονται στους εργαζομένους της επιχείρησης ως κίνητρο παραγωγικότητας, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο καταστατικό τους και το υπόλοιπο διατίθεται για τις δραστηριότητες της επιχείρησης και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Πόροι της Κοιν.Σ.Επ. θεωρούνται το κεφάλαιο της επιχείρησης, δωρεές τρίτων, έσοδα από την αξιοποίηση της περιουσίας της, έσοδα από την επιχειρηματική δραστηριότητα της, επιχορηγήσεις από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, την Ευρωπαϊκή Ένωση, διεθνείς ή εθνικούς οργανισμούς ή Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού, έσοδα από άλλα προγράμματα, κεφάλαια από κληροδοτήματα, δωρεές και παραχωρήσεις της χρήσης περιουσιακών στοιχείων, καθώς και κάθε άλλο έσοδο από την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της σύμφωνα με το καταστατικό της.

Οι Κοιν.Σ.Επ. μπορούν να συνεργάζονται μεταξύ τους με αντικείμενο, ενδεικτικά, την ανταλλαγή υπηρεσιών ή την υλοποίηση προγραμμάτων, χρηματοδοτούμενων από εθνικούς, ευρωπαϊκούς ή διεθνείς οργανισμούς, σύμφωνα με τους καταστατικούς τους σκοπούς. Για τη συνεργασία απαιτείται απόφαση της Διοικούσας Επιτροπής της Κοιν.Σ.Επ. και καταρτίζεται σύμβαση συνεργασίας με ιδιωτικό συμφωνητικό. Σε περίπτωση δημιουργίας δικτύου οικονομικής συνεργασίας, αυτό δεν έχει διακριτή νομική προσωπικότητα. Επίσης, μπορούν να συμπράττουν δημιουργώντας κοινοπραξίες και συνεταιρισμούς, ενώσεις και κεντρικές ενώσεις, καθώς και ευρωπαϊκούς συνεταιρισμούς ή ευρωπαϊκούς ομίλους. Ως συμβαλλόμενοι μπορούν να συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις με αντισυμβαλλόμενους το Δημόσιο ή τον ευρύτερο δημόσιο τομέα και τους Ο.Τ.Α. πρώτου και δεύτερου βαθμού, για την υλοποίηση δράσεων που αναφέρονται στους καταστατικούς σκοπούς των αντισυμβαλλομένων, τηρουμένων, κατά τα λοιπά, των αναφερομένων στο άρθρο 100 του ν. 3852/2010 (Α' 87).

«Το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ. (Ν. 4019/2011) αποτέλεσε περισσότερο μια προσπάθεια να θεσμοθετηθεί ο τομέας της κοινωνικής

επιχειρηματικότητας, παρά ένα μέσο για τη διευκόλυνση της λειτουργίας του. Παρόλα αυτά, αποτέλεσε μια βάση για την ανάπτυξη του τομέα. Ζητούμενο, είναι η ανάπτυξη μιας θεσμικής ομπρέλας, η οποία θα βασίζεται σε κριτήρια όπως είναι η κοινωνική επίπτωση, διαφάνεια, χρήση δεικτών επίτευξης στόχων, κλπ. Επίσης, θεσμικές και φορολογικές ρυθμίσεις που λειτουργούν προστατευτικά έναντι του τομέα της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, όπως, π.χ. φορολογικές απαλλαγές, ένα σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, σύναψη δημόσιων συμβάσεων, κλπ, με την παροχή κινήτρων για την ανάπτυξη των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στον κοινωνικό τομέα. Από την εισαγωγή του νόμου, υπήρξε ανεπαρκής πρόσβαση σε εξειδικευμένα ή παραδοσιακά εργαλεία χρηματοδότησης, καθώς και η έλλειψη σε τεχνογνωσία και την υιοθέτηση των ευρωπαϊκών πρακτικών που θα οδηγήσουν στην υγιή ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας και των οικοσυστημάτων της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα. Επίσης, ζωτικής σημασίας συνέργειες και όσμωση μεταξύ της δημόσιας διοίκησης, ιδρύματα εφαρμογής των δημόσιων πολιτικών, ιδίως των κοινωνικών πολιτικών, ερευνητικά και ακαδημαϊκά ιδρύματα, μπορούν να συμβάλουν αποφασιστικά προς τον εμπλουτισμό της κοινωνικής οικονομίας και του οικοσυστήματος της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα. Ο στόχος θα είναι να δημιουργηθούν βιώσιμες επιχειρηματικές δομές με στόχο να μειωθεί δραστικά η ανεργία και να αυξηθεί με βιώσιμο τρόπο η απασχόληση. Η ανεργία έχει από καιρό πάψει να είναι ένας απλός μακροοικονομικός δείκτης, έχοντας γίνει μια ωρολογιακή βόμβα στα θεμέλια της κοινωνίας μας. Θεσμικοί παράγοντες (Υπουργείο Εργασίας, φορολογική διοίκηση, Υπουργείο Οικονομικών, τράπεζες) πρέπει να εξαλείψουν από κοινού ασάφειες, και να μεριμνήσουν για την απλοποίηση των διαδικασιών και να επιταχύνουν τις διαδικασίες για την ίδρυση, τη λειτουργία και την ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων» (Yiorgos Alexopoulos, Manolis Tzouvelekas and Konstantina Zoehrer, 2015).

1.3.3 Το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των Κοινωνικών Επιχειρήσεων: Κοινωνική Καινοτομία & Κοινωνική Αξία

Μια επιχείρηση διαθέτει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, όταν είναι σε θέση να προσφέρει τα ίδια προϊόντα/υπηρεσίες με τους ανταγωνιστές, αλλά με χαμηλότερο κόστος (πλεονέκτημα κόστους) ή προϊόντα/υπηρεσίες που υπερβαίνουν των ανταγωνιστικών

(πλεονέκτημα διαφοροποίησης). Ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα επιτρέπει στην επιχείρηση να δημιουργήσει εξαιρετική αξία για τους πελάτες και κέρδη για την ίδια.

Η αφετηρία για τη δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, ορίζεται στη σύλληψη της ιδέας για τη λειτουργία της κοινωνικής επιχείρησης. Είναι το αποτέλεσμα της διεργασίας για τον εντοπισμό των αναγκών της τοπικής κοινωνίας.

➡ *Πως γεννιέται η ιδέα;*

Απαντώντας στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Τι μπορούν να κάνουν τα άτομα στην τοπική κοινωνία;
- Τι ικανότητες υπάρχουν;
- Υπάρχουν καλές πρακτικές π.χ. σε τοπικό επίπεδο που μπορούν να εφαρμοστούν;
- Ποια προϊόντα ή υπηρεσίες έχει ανάγκη η τοπική κοινωνία; (Γλαβέλη, 2016)

Ο κοινωνικός επιχειρηματίας, στην προσπάθειά του να εντοπίσει την ανάγκη που δεν καλύπτεται από υφιστάμενες παροχές σε υπηρεσίες ή/και προϊόντα, είναι υποχρεωμένος εξ' ορισμού να καινοτομήσει. Ως απόρροια αυτής της διαδικασίας οι κοινωνικές επιχειρήσεις είθισται να παρέχουν καινοτόμα προϊόντα/υπηρεσίες σε τοπικό ή σε ευρύτερο επίπεδο και αυτομάτως να καθίστανται ανταγωνιστικές ως προς το παρεχόμενο είδος.

Στο χώρο της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, ως κοινωνική καινοτομία ορίζεται «μία νέα/διαφορετική ιδέα (προϊόν, υπηρεσία, επιχειρηματικό μοντέλο) που παράλληλα δίνει λύση (πιο αποδοτική, αποτελεσματική, βιώσιμη) σε ένα κοινωνικό πρόβλημα/ανάγκη και δημιουργεί νέες σχέσεις ή συνεργασίες που προσθέτουν αξία για την κοινωνία, γενικότερα και αυξάνουν την ικανότητα να ενεργεί» (Hubert, 2010)¹⁷.

Τα στοιχεία διαφοροποίησης της κοινωνικής καινοτομίας από την παραδοσιακή έννοια της καινοτομίας που δίνει έμφαση στον ανταγωνισμό και την αγορά, σύμφωνα με τη Γλαβέλη (2016), εντοπίζονται στα ακόλουθα:

- παράγεται από φορείς της κοινωνικής οικονομίας

¹⁷ Hubert (2010), "Empowering people, driving change: Social innovation in the European Union", BEPA (Bureau of European Policy Advisers) (Ed.), Brussels, Ανακτήθηκε από <https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/empowering-people-driving-change-social-innovation-in-the-european-union>

- επιφέρει κοινωνική αλλαγή - δημιουργεί αλλαγή στις κοινωνικές σχέσεις,
- επιφέρει δικαιοσύνη και συνοχή
- ενδυναμώνει τα άτομα
- στηρίζεται σε συμμαχίες – συνεργασίες για επίτευξη κοινού σκοπού (συχνά συμμετοχή πελάτη ή ωφελούμενου)
- αφορά στη διαδικασία π.χ. παραγωγής, διανομής αλλά και στο περιεχόμενο της υπηρεσίας, προϊόντος
- αλλάζει συμπεριφορές και τρόπο σκέψης.

Η κοινωνική καινοτομία σε συνδυασμό με την κοινωνική αξία που παρέχεται, συνιστούν τα κύρια ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα των κοινωνικών επιχειρήσεων έναντι των συμβατικών.

Στις κοινωνικές επιχειρήσεις η έννοια του κέρδους συνιστά το δικό της ανταγωνιστικό πλεονέκτημα: το κέρδος είναι επιθυμητό, αφενός για να διασφαλίσει το αυτονόητο, δηλαδή τη βιωσιμότητα της επιχείρησης, αφετέρου για να επαναδιανεμηθεί ως νέος πόρος για τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την παραγωγή κοινωνικής αξίας, σε συνάρτηση πάντα με την αποστολή της κάθε κοινωνικής επιχείρησης, σε αντίθεση με τις συμβατικές επιχειρήσεις του κερδοσκοπικού τομέα, όπου τα κέρδη διανέμονται στους μετόχους της επιχείρησης για ίδιον όφελος. Έτσι, η παροχή της κοινωνικής αξίας από τις κοινωνικές επιχειρήσεις, διαφαίνεται μεταξύ άλλων και από τον περιοριστικό χαρακτήρα τους, σ' ότι αφορά τη διανομή των κερδών το μεγαλύτερο ποσοστό των οποίων επανεπενδύεται στην ίδια την επιχείρηση και χρησιμοποιείται για την εκπλήρωση της αποστολής της.

Καινοτομία - επανεπένδυση κέρδους (στην ίδια την επιχείρηση) - δημιουργία κοινωνικής αξίας, συνιστούν το τρίπτυχο του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος που κατέχουν οι κοινωνικές επιχειρήσεις στο τοπικό επιχειρηματικό οικοσύστημα.

1.3.4 Το οικοσύστημα της κοινωνικής επιχείρησης και οι προκλήσεις

Σύμφωνα με τους Στραβοσκούφη και Γεώργια (2013), οι κοινωνικές επιχειρήσεις παρέχουν τη δυνατότητα έκφρασης λόγου και δραστηριοποίησης σε οργανώσεις, κοινότητες και άλλες συλλογικότητες, καθώς είναι άμεσα συνυφασμένες με οικονομικές δραστηριότητες κοινωνικού σκοπού. Επιπλέον, δίνουν τη δυνατότητα έκφρασης ενός διαφορετικού λόγου ως προς τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές

αξίες, ενός λόγου που σέβεται τις κοινωνικές ανάγκες των οικονομικά ασθενέστερων και των αποκλεισμένων ευπαθών κοινωνικά ομάδων.

➡ Ο ρόλος των Κοιν.Σ.Επ. στις αναδύμενες ανάγκες της τοπικής κοινωνίας.

Ο αντίκτυπος της ολοένα αυξανόμενης οικονομικής κρίσης είναι αισθητός σε όλους τους τομείς της κοινωνίας: κοινωνικό, πολιτικό, περιβαλλοντικό, πολιτιστικό και θεσμικό. Το ασταθές οικονομικό περιβάλλον και τα συνεπακόλουθά του (όξυνση της ανεργίας, αύξηση της αστεγίας, μειωμένες παροχές υγείας, πρόνοιας και κοινωνικής φροντίδας, κλπ.) πλήττουν σοβαρά την κοινωνική συνοχή και προκαλούν αισθήματα ανασφάλειας και απόγνωσης στους πολίτες.

Η κεντρική δημόσια διοίκηση στην προσπάθειά της να ανταπεξέλθει στις ολοένα αυξανόμενες ανάγκες, με μειωμένους, ωστόσο πόρους, προχώρησε σε θεσμικές μεταρρυθμίσεις (Ν.3852/10 ΦΕΚ87/τ.Α'/08-06-2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης», βάσει των οποίων μεταβιβάζονται αρμοδιότητες και ευθύνες στην τοπική αυτοδιοίκηση, ώστε μέσω αυτού του καταμερισμού να βελτιωθούν οι παρεχόμενες υπηρεσίες προς τους πολίτες. Βάσει των διατάξεων του ανωτέρω νόμου «Οι δήμοι και οι περιφέρειες συγκροτούν τον πρώτο και δεύτερο βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης και ως έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας αποτελούν θεμελιώδη θεσμό του δημόσιου βίου των Ελλήνων, όπως αυτός κατοχυρώνεται από τις διατάξεις του άρθρου 102 του Συντάγματος και του Ευρωπαϊκού Χάρτη Τοπικής Αυτονομίας που κυρώθηκε με το ν. 1850/1989 (ΦΕΚ 144 Α')». Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) Α' βαθμού συνιστούν αυτοδιοικούμενα κατά τόπο νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Αυτό συνεπάγεται αρμοδιότητες και ρόλους που επιβάλλουν αμεσότητα στη συναλλαγή με τον πολίτη, αυξημένη κοινωνική λογοδοσία και πάνω απ' όλα, διακυβέρνηση με έμφαση στον πολίτη και τις πραγματικές ανάγκες του, τις οποίες κάθε φορέας της αυτοδιοίκησης οφείλει να ανιχνεύει και να «διαγνώσκει» μέσα από τη χρηστή και διαφανή διακυβέρνηση, που διέπεται από τις αρχές της διαβούλευσης και της συμμετοχικότητας των πολιτών στη λήψη αποφάσεων. Η τοπική αυτοδιοίκηση συνιστά τον πλησιέστερο θεσμό στον πολίτη και την τοπική κοινωνία. Οι δεσμοί μεταξύ τους είναι άρρηκτοι και αλληλεξαρτώμενοι. Βασικός ρόλος και σκοπός σύστασης της αυτοδιοίκησης είναι η παροχή υπηρεσιών που προάγουν το κοινωνικό όφελος και ενδυναμώνουν την κοινωνική συνοχή της τοπικής κοινωνίας.

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα, σαφέστατα δε μπορεί και δεν πρέπει να αντικαταστήσει το Κράτος, ούτε τους θεσμούς του στην παροχή υπηρεσιών. Δύναται, ωστόσο μέσα από την καινοτομία που χαρακτηρίζει τη λειτουργία των κοινωνικών επιχειρήσεων να λειτουργήσει συμπληρωματικά και να καλύψει «κενά» σημεία στις παρεχόμενες υπηρεσίες, αλλά και υποστηρικτικά με την τοπική αυτοδιοίκηση στην ενίσχυση της συνοχής του τοπικού κοινωνικού ιστού με τη δημιουργία κοινωνικής αξίας, στο πλαίσιο της εκπλήρωσης του κοινωνικού σκοπού της αποστολής της.

Το ερώτημα που τίθεται σ' αυτό το σημείο είναι αν και κατά πόσο υπάρχουν οι προϋποθέσεις στο κοινωνικοοικονομικό οικοσύστημα, ώστε πράγματι η κοινωνική επιχειρηματικότητα να παίζει υποστηρικτικό ρόλο στην κοινωνική συνοχή της τοπικής κοινωνίας, να συντελέσει στην τοπική ανάπτυξη, χρησιμοποιώντας το εμπορικό/επιχειρηματικό προφίλ ως βασικό συντελεστή παραγωγής κοινωνικής αξίας.

Σύμφωνα με τους Alexopoulos et al. (2015), μέχρι αυτή τη στιγμή, το κοινωνικό χρηματοδοτικό οικοσύστημα στην Ελλάδα είναι σημαντικά λιγότερο ανεπτυγμένο σε σύγκριση με άλλες χώρες και μια μεγάλη απόσταση που παραμένει να καλυφθεί. Η απουσία των φορολογικών ελαφρύνσεων - τουλάχιστον κατά τη φάση εκκίνησης (start-up) της κοινωνικής επιχείρησης, η οποία καλείται να καταπολεμήσει την εκρηκτική αύξηση της ανεργίας στην Ελλάδα - το υψηλό κόστος συναλλαγών, τους νομικούς κινδύνους και την έλλειψη των υποδομών που υποστηρίζεται από γνώστες επενδυτές οι οποίοι είναι έμπειροι στην κοινωνική χρηματοδότηση, συμβάλλουν στην ανάπτυξη των περιοριστικών όρων όταν πρόκειται για κοινωνικές επενδύσεις και δυνατότητες για την κοινωνική επιχειρηματικότητα και κοινωνική καινοτομία. Επιπλέον, η έλλειψη μέτρησης της κοινωνικής αξίας, ικανότητας υποστήριξης οικοδόμησης μέσα στο οικοσύστημα της κοινωνικής χρηματοδότησης, ροής επενδύσεων και ανάπτυξης των θεσμών από πλευράς ζήτησης (κοινωνικοί επιχειρηματίες), είναι ενδεικτικές των συνθηκών αγοράς σήμερα (Nicholls and Pharoah 2007, Freireich and Fulton 2009, Canadian Task Force on Social Finance, 2010). Υπάρχει έλλειψη εξειδικευμένων χρηματοδοτικών εργαλείων από τον παραδοσιακό τραπεζικό-επενδυτικό τομέα, που θα μπορούσαν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Τα νέα δεδομένα (επιπτώσεις) που επέφερε στην ελληνική κοινωνία η οικονομική κρίση, όπως: ανεργία, φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός, μείωση των κρατικών

παροχών υγείας και πρόνοιας, δημιούργησαν νέες ανάγκες και ανάδειξαν αξίες όπως η αλληλεγγύη, η κοινωνική συνοχή, ο εθελοντισμός, η συμμετοχικότητα, η διαφάνεια, η κοινωνική λογοδοσία, κ.α. Αξίες, οι οποίες αποτελούν τον κεντρικό άξονα της αποστολής των οργανισμών της κοινωνικής οικονομίας.

- ➡ Μπορούν, οι κοινωνικές επιχειρήσεις μέσα από την εκπλήρωση της αποστολής τους να δημιουργήσουν αξία και να γίνουν ο κινητήριος μοχλός ανάπτυξης στο τοπικό κοινωνικό και οικονομικό οικοσύστημα; Ποιές είναι η συνθήκες στις οποίες καλούνται να εκπληρώσουν τη ρητή κοινωνική αποστολή τους;

1^ο Ερευνητικό ερώτημα: Ποια είναι τα εξωτερικά εμπόδια/προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Κοιν.Σ.Επ. στη λειτουργία και ανάπτυξή τους;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ

Σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι η ανάδειξη του ρόλου των Κοινωνικών Επιχειρήσεων ως παράγοντες κοινωνικής αξίας για την τοπική κοινωνία. Μέσα από την αναδίφηση της βιβλιογραφίας, γίνεται αναφορά στην έννοια του κοινωνικού αντίκτυπου, της κοινωνικής και οικονομικής αξίας, ως βασικά δομικά και αλληλεξαρτώμενα παράγωγα των κοινωνικών επιχειρήσεων. Αναδεικνύεται η ανάγκη εκτίμησης της κοινωνικής αξίας που παράγουν οι κοινωνικές επιχειρήσεις για την τοπική βιώσιμη ανάπτυξη και παρουσιάζονται οι μέθοδοι και τα εργαλεία μέτρησης της αξίας αυτής.

2.1 Εννοιολογικό περιεχόμενο, διακρίσεις εννοιών

«Οι κοινωνικές αξίες αποτελούσαν πάντοτε τις «κατευθυντήριες γραμμές» για την πορεία τόσο των ατόμων όσο και ολόκληρων κοινωνιών. Ακόμη και στις πιο πρωτόγονες κοινωνίες και πολιτισμούς ο άνθρωπος ήταν ψυχικά δεμένος με τη γη στην οποία ζούσε και αναζητούσε συνεχώς τρόπους για να διαμορφώσει τις συνθήκες εκείνες διαβίωσης που θα του εξασφάλιζαν αρμονική σχέση με τις δυνάμεις της φύσης. Κατ' αυτό τον τρόπο, η ανάπτυξη μιας περιοχής – και ακόμη περισσότερο η αγροτική ανάπτυξη – είναι στενά συνδεδεμένη με τις θεμελιώδεις αξίες των κατοίκων της, καθώς και τις στάσεις που κρατούν απέναντι στους θεσμούς»¹⁸.

«Μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για την κατανόηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας έγκειται στον προσδιορισμό του περιεχομένου αλλά και των ορίων του ορισμού της Κοινωνικής Αξίας. Συνήθως, η κοινωνική αξία προσεγγίζεται ως μια ευρύτερη έννοια, η οποία περιλαμβάνει το κοινωνικό κεφάλαιο καθώς και άλλες υποκειμενικές πτυχές των πολιτών αναφορικά με την επιδίωξη της ευημερίας, όπως η ικανότητα για τη συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων. Στη πραγματικότητα, η

¹⁸ Μυρσίνη Ρουμελιώτου και Ευστράτιος Παπάνης, «Αξίες, θεσμοί και τοπική ανάπτυξη», Ελληνική Κοινωνική Έρευνα -Greek Social Research: Αξίες, θεσμοί και Τοπική Αυτοδιοίκηση, 2007, ανακτήθηκε από: epapanis.blogspot.com/2007/09/blog-post_9949.html

κοινωνική αξία προκύπτει όταν καταπολεμείται μια αδικία ή ανισότητα στην κοινωνία, για την οποία οι υφιστάμενες δομές της αγοράς δεν μπορούν να βοηθήσουν»¹⁹.

Όσον αφορά στην έννοια της οικονομικής αξίας, σύμφωνα με την κλασική οικονομική θεωρία «οικονομική αξία είναι η αξία ενός αγαθού ή υπηρεσίας, η οποία καθορίζεται από την αγορά»²⁰.

Η δημιουργία αξίας είναι η ραχοκοκαλιά της κοινωνικής επιχείρησης και χρησιμεύει ως θεμελιώδης και ενοποιητική αρχή, μεταξύ των διαφορετικών κοινωνικών αλλαγών και των προσεγγίσεων οικονομικής ανάπτυξης (Alter, 2007). Στόχος της δημιουργίας κοινωνικής αξίας είναι η ενίσχυση των κοινωνικών αξιών της τοπικής κοινότητας.

Η κοινωνική επιχείρηση έλκει το ενδιαφέρον των μελετητών, κυρίως όσον αφορά στη δυνατότητά τους να παράγουν αξία συνδυάζοντας κοινωνικούς σκοπούς με εμπορικές δραστηριότητες²¹. Οι Ana J. Bellostas, Francisco J. López-Arceiz, Lydia Mateos, (2015), προσπάθησαν να τεκμηριώσουν αυτή τη δυνατότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσα από την εκπόνηση εμπειρικής μελέτης για την παραγόμενη αξία των Προστατευόμενων Εργαστηρίων²² (Sheltered Workshops) στην Ισπανία. Όπως αναφέρουν, «Τα προστατευόμενα εργαστήρια είναι μια εκδήλωση του φαινομένου αυτού. (...) Στην Ισπανία, τα αποτελέσματα δείχνουν μια ισχυρή αλληλεπίδραση μεταξύ της κοινωνικής αξίας (ως διαμεσολαβητή για τον κοινωνικό αντίκτυπο) και της οικονομική αξίας (ως διαμεσολαβητή για τις οικονομικές αποδόσεις), που μας επιτρέπει να αναφέρουμε ότι είναι δυνατόν για την ανάπτυξη κοινωνικά υπεύθυνων και βιώσιμων, οικονομικά, δραστηριοτήτων. Επιπλέον, η εκτίμηση, χρησιμοποιώντας παρατηρήσιμα στοιχεία, αποκαλύπτει ότι η οικονομική αξία είναι το αποτέλεσμα της κοινωνικής στρατηγικής που υπερτερεί στη διαχείριση των προστατευόμενων εργαστηρίων». Σύμφωνα με όσα αναφέρουν στο θεωρητικό μέρος της ερευνητικής τους

¹⁹ Παπαγιαννάκης Γεώργιος, Ph.D., Κατσίκης Ιωάννης, «Κοινωνική Επιχειρηματικότητα», επίβλεψη: Ειρήνη Βουδούρη & Ελένη Σαλαβού, ΜΟΚΕ Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα, 2012, ανακτήθηκε από: www.mke.aueb.gr/system/resources/.../14_51_51_862_Social_entrepreneurship.pdf

²⁰ A.C. Micalos (ed.), “Economic Value”, p.1806-187”, “Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research”, DOI 10.1007/978-94-007-0753-5, Springer Science+Business Media Dordrecht 2014

²¹ Ana J. Bellostas, Francisco J. López-Arceiz, Lydia Mateos, “Social Value and Economic Value in Social Enterprises: Value Creation Model of Spanish Sheltered Workshops”, Published online: 10 February 2015, International Society for Third-Sector Research and The Johns Hopkins University 2015, ανακτήθηκε από <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11266-015-9554-6>

²² Προστατευόμενο Εργαστήριο (Sheltered Workshop): μορφή κοινωνικής επιχείρησης με σκοπό την ανάπτυξη της σταδιοδρομίας των ατόμων με αναπηρία.

εργασίας, όσον αφορά στη μελέτη των κοινωνικών επιχειρήσεων, η συζήτηση επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο μπορεί να επιτευχθεί μια κατάλληλη οικονομική τιμή που δεν συνεπάγεται μια χαμηλότερη κοινωνική αξία, και το αντίστροφο. Αρκετοί μελετητές υιοθετούν ως κεντρική υπόθεση τη θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών (Freeman, 1984): «Ο οργανισμός πρέπει να επικεντρωθεί στην μεγιστοποίηση της αξίας για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, λαμβάνοντας υπόψη τις απαιτήσεις τους στις στρατηγικές της οργάνωσης». Μερικοί συγγραφείς θεωρούν δυνατό τον καθορισμό μιας διπλής αποστολής ή στόχου (με οικονομικές και κοινωνικές πτυχές) από μια κοινωνική επιχείρηση και την απόκτηση βιώσιμων επιπέδων της οικονομικής και κοινωνικής αξίας (Elkington 1998, Porter και Kramer 2011). Αυτοί οι συγγραφείς παρουσιάζουν την "κοινωνική επιχείρηση" ως παράδειγμα της πρακτικής εφαρμογής της κοινής αξίας. Ο στόχος της θεωρίας κοινής αξίας είναι να σπάσει την παραδοσιακή έννοια που ορίζει ότι η μεγιστοποίηση του κέρδους καταστρέφει τον κοινωνικό πλούτο, και να δημιουργήσει την προϋπόθεση ότι είναι δυνατόν να λύσει τις συγκρούσεις μεταξύ των συμφερόντων των ενδιαφερομένων (Salas 2011). Έναντι αυτής της προσέγγισης, άλλοι μελετητές αμφισβητούν τη δυνατότητα να διαχειρίζονται έναν οργανισμό βάσει οικονομικών και κοινωνικών στόχων χωρίς εντάσεις ή διαφωνίες (Crane et al. 2014). Ο Pirson (2012) προσθέτει, ότι οι πρακτικές που βασίζονται σε πολλαπλούς στόχους αποτελούν ένα νέο τρόπο δημιουργίας οικονομικής αξίας, αξιοποιώντας τα τμήματα της αγοράς βάσει των κοινωνικών αναγκών. Ως εκ τούτου, η δημιουργία της κοινωνικής αξίας σε αυτές τις περιπτώσεις, είναι μόνο μια εξωτερικότητα - το αποτέλεσμα των επιχειρηματικών πρακτικών. Άλλοι θεωρητικοί, όπως οι Dacin et al. (2010), Thompson and Doherty (2006), Dees (2001), Parsonson (2011), Jager and Schroer (2013), and Santos (2012), επισημαίνουν ότι μια κοινωνική επιχείρηση είναι εκείνη όπου η κοινωνική αποστολή είναι η κύρια προτεραιότητα και ένα αναπόφευκτο χαρακτηριστικό και ως εκ τούτου η επιδίωξη της κοινωνικής αξίας πρέπει να υπερισχύει της επιδίωξης της οικονομικής αξίας. Η τοποθέτηση αυτή υποστηρίζεται και από το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Έρευνας EMES (Defourny and Nyssens 2010, Young and Lecy 2013).

- *Γιατί παράγεται κοινωνική αξία;*

«Ο συλλογικός χαρακτήρας των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας απαιτεί μεγαλύτερο βαθμό συμμετοχής εκ μέρους των ιδρυτών τους, ενώ συγχρόνως απαιτεί

από τον οργανισμό να εκχωρήσει αρμοδιότητες λήψης αποφάσεων σε ευρύτερο φάσμα ενδιαφερόμενων μερών. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο κατά κανόνα υιοθετούν μορφές δημοκρατικής διακυβέρνησης, οι οποίες διασφαλίζουν τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων. Με αυτή την έννοια, οι οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας βασίζονται στην εμπιστοσύνη και την εμπνέουν στα άτομα που συμμετέχουν στις δραστηριότητές τους. Ο κοινωνικός αντίκτυπος των εν λόγω οργανισμών αποτελεί επομένως άμεση συνέπεια τόσο της αποστολής όσο και της δομής τους: η συμμετοχή των ενδιαφερόμενων παραγόντων στη διακυβέρνηση του οργανισμού εξασφαλίζει ότι ο οργανισμός θα μένει πιστός στα συμφέροντα των μελών και της κοινότητάς του. Οι οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας, γενικά συμβάλλουν στην αύξηση του κοινωνικού κεφαλαίου, δηλαδή του βαθμού εμπιστοσύνης που διαπνέει την κοινωνία και την οικονομία, καθώς η δραστηριότητά τους βασίζεται στη συνεργασία και τη συμμετοχή των πολιτών της κοινότητας. Ο αντίκτυπος των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας δεν είναι μόνο κοινωνικός, αλλά και οικονομικός. Η συνύπαρξη, παράλληλα με τις κερδοσκοπικές εταιρείες, μιας πλειάδας επιχειρηματικών προτύπων με ποικίλες ιδιοκτησιακές δομές και διαφορετικούς σκοπούς συνεισφέρει στη βελτίωση της συνολικής ανταγωνιστικότητας της αγοράς, καθώς προσφέρει περισσότερες επιλογές στους καταναλωτές, συμβάλλει στην αποτροπή του σχηματισμού μονοπωλίων, μειώνει τις τιμές λιανικής, παρέχει ευκαιρίες για ανάπτυξη δεξιοτήτων και καινοτομία, και περιορίζει την ασύμμετρη πληροφόρηση.»²³ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013)

- *Ποιοι παράγοντες ενισχύουν την παραγωγή κοινωνικής αξίας;*

«Ο προσδιορισμός της κοινωνικής αποστολής των Κοιν.Σ.Επ. ενισχύει και διευκολύνει τη διαδικασία υιοθέτησης του οράματος της Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης από όλα τα μέλη, και παρέχει τη δυνατότητα μετάδοσής του σε όλους τους εμπλεκόμενους του εξωτερικού περιβάλλοντος της επιχείρησης, κυρίως των πελατών αλλά και πιθανών χορηγών, σε μια κοινή κατεύθυνση επίτευξης του κοινωνικού σκοπού. Ένα συνεκτικό όραμα/σκοπός που τον συμμερίζονται όλα τα μέλη της επιχείρησης μπορεί να λειτουργήσει ως «πυξίδα» που θα ενώσει τους εργαζόμενους, ώστε να συνεργαστούν για την επίτευξη των κοινωνικών και εμπορικών στόχων, βελτιώνοντας έτσι την αποτελεσματικότητά της. Ιδιαίτερα, στην περίπτωση των

²³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα – Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη» – Τεύχος 4, Λουξεμβούργο: Γραφείο Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2013, όπως ανακτήθηκε από: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=el&pubId=7523>

Κοιν.Σ.Επ. ένα όραμα κοινωνικής αξίας μπορεί να συνδέει τους ανθρώπους σε έναν εμπνευσμένο σκοπό, σε κάτι μεγαλύτερο από τον εαυτό τους, αυξάνοντας το δυναμικό των θετικών στάσεων απέναντι στον οργανισμό και την εργασιακή αφοσίωση προς το στόχο επίτευξης» (Glaveli N. & Geormas K., 2016).

Η υιοθέτηση στρατηγικών στόχων προς ενίσχυση της οικονομικής απόδοσης των κοινωνικών επιχειρήσεων συνιστά εξίσου σημαντικό παράγοντα ο οποίος, αφενός εξυπηρετεί τη διασφάλιση της βιωσιμότητας της επιχείρησης, αφετέρου ενισχύει τη δυναμική της επιχείρησης στην επίτευξη της αποστολής της, δηλαδή στην παραγωγή κοινωνικής αξίας. Πρόκειται για μια σχέση αλληλεξάρτησης, κατά την οποία ο κοινωνικός αντίκτυπος δρα ως ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, ενισχύοντας την επιχειρηματική δράση και το οικονομικό όφελος.

Στη βιβλιογραφία παρατηρείται συχνά μια ταύτιση μεταξύ των εννοιών «κοινωνικός αντίκτυπος» (*social impact*) και «κοινωνική αξία» (*social value*). Κοινό παρονομαστή στις εννοιολογικές προσεγγίσεις και για τους δύο αυτούς όρους, αποτελεί η θεώρησή τους ως αποτέλεσμα της επίτευξης του κοινωνικού σκοπού που έχει θέσει η κοινωνική επιχείρηση μέσα από την ολοκλήρωση της αποστολής της .

- Ποια μπορεί να είναι η διαφορά μεταξύ τους;

Σύμφωνα με τους Bev Meldrum, Pete Read and Colin Harrison²⁴, ο κοινωνικός αντίκτυπος (*social impact*) αφηγείται την ιστορία της αλλαγής που φέρνει η κοινωνική επιχείρηση στη ζωή των ανθρώπων.

Επομένως, με τον όρο αυτό, εννοούμε τις επιπτώσεις που επέρχονται ως συνέπεια της λειτουργίας της συγκεκριμένης κοινωνικής επιχείρησης, δηλαδή τη «διαφορά» που προέκυψε από τις δραστηριότητές της, εξαιρώντας, βέβαια τις αλλαγές που θα προέκυπταν ούτως ή άλλως. Όχι, όμως οποιαδήποτε διαφορά, αλλά εκείνη που εκπορεύεται από τον κοινωνικό σκοπό που επιδιώκει η κοινωνική επιχείρηση, στην κατεύθυνση της εκπλήρωσης της κοινωνικής ανάγκης που έχει εντοπίσει στην τοπική κοινωνία.

²⁴ Bev Meldrum, Pete Read and Colin Harrison, White Paper: “A Guide to Measuring Social Impact”, Social Impact Tracker on line, όπως ανακτήθηκε από: http://www.illuminateict.org.uk/sites/www.illuminateict.org.uk/files/a_guide_to_measuring_social_impact_v2.pdf

Σύμφωνα με τον Alter (2007), ως ένα υβρίδιο, η κοινωνική επιχείρηση κατευθύνεται από δυο ισχυρές δυνάμεις. Πρώτον, η φύση της επιθυμητής κοινωνικής αλλαγής, συχνά επωφελείται από μία καινοτόμο επιχειρηματική λύση. Δεύτερον, η βιωσιμότητα της οργάνωσης και των υπηρεσιών της προϋποθέτει διαφοροποίηση της ροής χρηματοδότησής της, συχνά συμπεριλαμβανομένης και της δημιουργίας κέρδους. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις, έχουν ως διακριτικό τους τη δημιουργία διπλής αξίας: οικονομική και κοινωνική.

Ο όρος «κοινωνική αξία» έρχεται να αποτυπώσει το λόγο για τον οποίο «αξίζει» αυτή η διαφορά που επήλθε. Έχει, δηλαδή την έννοια της κοινωνικής υπεραξίας και εκφράζει το γενικότερο όφελος που εισπράττει η τοπική κοινωνία στο σύνολό της ή μια κοινωνική ομάδα, το οποίο εμπεριέχεται στο αξιακό της σύστημα.

Η ειδοποιός διαφορά των κοινωνικών επιχειρήσεων σε σχέση με τις εμπορικές επιχειρήσεις είναι ότι στις κοινωνικές επιχειρήσεις η οικονομική αξία υπηρετεί την επίτευξη του κοινωνικού σκοπού, αφού το μεγαλύτερο ποσοστό των κερδών επενδύονται εκ νέου, είτε για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, είτε για τις δραστηριότητες της επιχείρησης που σε κάθε περίπτωση εκπορεύονται από την κοινωνική αποστολή και το όραμα των κοινωνικών επιχειρηματιών.

2.2 Πλαίσιο μέτρησης: Η Αλυσίδα Κοινωνικής αξίας

Όπως αναφέρθηκε ήδη, η κοινωνική αξία εκφράζεται μέσα από την ιστορία της αλλαγής που επέρχεται στην τοπική κοινωνία. Πως μπορούμε, επομένως να μετρήσουμε και να αξιολογήσουμε τις αλλαγές που προκύπτουν ως απόρροια της λειτουργίας των κοινωνικών επιχειρήσεων;

Η βασική ιδέα γύρω από τη μέτρηση της κοινωνικής αξίας που παράγεται μέσα από τη λειτουργία μιας κοινωνικής επιχείρησης έχει εξ' ορισμού ως αφετηρία την κοινωνική αποστολή της επιχείρησης, προκειμένου να καθοριστεί ο σκοπός της αξιολόγησης και οι κατάλληλοι δείκτες που θα επαληθεύσουν την επίτευξή του. Η ιδιαίτερη συμβολή μιας κοινωνικής επιχείρησης στην τοπική κοινωνία μπορεί να εκφραστεί μέσω της ερμηνείας μιας θεωρίας της αλλαγής (theory of change), η οποία θέτει την αφετηρία κάθε διαδικασίας μέτρησης. Η αποσαφήνιση της θεωρίας της αλλαγής επιτρέπει την ερμηνεία όλων των δομικών στοιχείων, όπως οι απαραίτητοι πόροι, οι εισροές (inputs),

εκροές (outputs), βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα και αποτελέσματα (outcomes), που απαιτούνται για το σχεδιασμό μακροπρόθεσμων παρεμβάσεων.

Σύμφωνα με τους Ben Meldrum, Pete Read and Colin Harrison²⁵, το κλειδί για τη διαδικασία μέτρησης είναι ένα μοντέλο τεσσάρων σταδίων, βάσει του οποίου οι σκοποί της κοινωνικής επιχείρησης μετατρέπονται σε «δείκτες». Αυτό προϋποθέτει τη διατύπωση περιγραφών οι οποίες αποτυπώνουν πώς αναγνωρίζεται η αλλαγή σε διαφορετικά επίπεδα καθορίζοντας, πρώτιστα για κάθε στόχο την αλλαγή που επιδιώκει η κοινωνική επιχείρηση. Η καταγραφή αυτή από την αρχή έως το τέλος της διαδικασίας αλλαγής καταδεικνύει την απόσταση που διανύθηκε καθ' όλη τη διάρκεια.

Δημοφιλές σημείο εκκίνησης για τον καθορισμό της κοινωνικής αξίας αποτελεί η μέθοδος της αλυσίδας κοινωνικής αξίας (social value chain method), καθώς ορίζει σαφώς τις διαφορές μεταξύ εισροών, εκροών, αποτελεσμάτων και επιπτώσεων.²⁶ Πιο συγκεκριμένα, τα στοιχεία που συνθέτουν την αλυσίδα αξίας κοινωνικού αντίκτυπου ορίζονται ως ακολούθως (βλέπε και σχήμα: 2.2.1):

- *Εισροές (inputs)*: όλοι οι πόροι, (κεφάλαιο ή ανθρώπινοι πόροι) που επενδύονται στις δραστηριότητες της κοινωνικής επιχείρησης, π.χ. αριθμός εθελοντών, εργαζόμενοι, κ.α..
- *Δραστηριότητες (activities)*: οι συγκεκριμένες δράσεις, τα καθήκοντα και οι εργασίες που διεξάγονται από την κοινωνική επιχείρηση για τη δημιουργία των εκροών και των αποτελεσμάτων της και την επίτευξη των στόχων της.
- *Εκροές (outputs)*: τα συγκεκριμένα προϊόντα ή/και υπηρεσίες που προκύπτουν από τις δραστηριότητες της κοινωνικής επιχείρησης.
- *Αποτελέσματα (outcomes)*: οι αλλαγές, τα οφέλη, οι γνώσεις ή άλλες επιδράσεις (τόσο μακροπρόθεσμα όσο και βραχυπρόθεσμα) που προκύπτουν από τις δραστηριότητες της επιχείρησης.
- *Αντίκτυπος (impact)*: η απόδοση των δραστηριοτήτων ενός οργανισμού με ευρύτερα και πιο μακροπρόθεσμα αποτελέσματα.

²⁵ Όπως υποσημείωση 22

²⁶ Dr Lisa Hehenberger, Anna-Marie Harling, Peter Scholten, «A Practical Guide to Measuring and Managing Impact», p.24, June 2015, Published by the European Venture Philanthropy Association, ανακτήθηκε από: <http://evpa.eu.com/downloads/start/?pdf=2015/06/IM-Guide-English.pdf>

Η αξία παράγεται σε όλα τα στάδια της αλυσίδας, τα οποία αποτελούν πεδία παραγωγής κοινωνικής αξίας.

Σχήμα 2.2.1:

Η αλυσίδα κοινωνικής αξίας στους οργανισμούς κοινωνικού σκοπού

Πηγή: EVPA European Venture Philanthropy Association

Η IMWG (2014)²⁷, αναφέρεται στην έννοια της αλυσίδας κοινωνικής αξίας για να προσδιορίσει με σαφήνεια την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ των προγραμματισμένων εργασιών (εισροών και δραστηριοτήτων) και των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων (εκροών, αποτελεσμάτων και επιπτώσεων). Εξαρτά τον ορισμό του «αντίκτυπου» από το σκοπό και τις κοινωνικές προκλήσεις που καλείται ένας οργανισμός να αντιμετωπίσει.²⁸

- *Πόσο επιτυγχάνει τους οικονομικούς και κοινωνικούς της στόχους η κοινωνική επιχείρηση;*

Σύμφωνα με τη θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών (stakeholder theory) του Freeman (1984), οι διοικούντες έναν οργανισμό οφείλουν να είναι υπόλογοι απέναντι σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη και όχι αποκλειστικά απέναντι στους μετόχους. Το προφίλ ενός κοινωνικού επιχειρηματία περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τη διαφάνεια και την κοινωνική λογοδοσία. Οι Bangoli and Megali (2011), θέτουν τρεις βασικές κατηγορίες πληροφοριών οι οποίες συνθέτουν ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για τη διακυβέρνηση και τη λογοδοσία των κοινωνικών επιχειρήσεων:

1. τις χρηματοοικονομικές πληροφορίες για τη λειτουργία της επιχείρησης και την κατανομή των κεφαλαίων στις ενδιαφερόμενες ομάδες

²⁷ Impact Measurement Working Group (IMWG): πρόκειται για την Ομάδα Εργασίας Μέτρησης Αντίκτυπου, η οποία δραστηριοποιείται υπό τη διεύθυνση του Αποσπάσματος Κοινωνικού Αντίκτυπου της Επένδυσης G8 (Social Impact Investment Taskforce G8) και ιδρύθηκε υπό την προεδρία του Ηνωμένου Βασιλείου. Ανακοινώθηκε από τον Πρωθυπουργό Ντέιβιντ Κάμερον στο Φόρουμ Κοινωνικού Αντίκτυπου της Επένδυσης G8 τον Ιούνιο 2013. Ανακτήθηκε από <https://www.gov.uk/government/groups/social-impact-investment-taskforce>

²⁸ “Policy Brief on social impact measurement for social enterprises”, European Commission, European Union/OECD 2015, Luxembourg: Publications Office of the European Union, ανακτήθηκε από: <http://www.oecd.org/industry/Policy-Brief-social-impact.pdf>

2. τις πληροφορίες που αποκαλύπτουν την αποδοτικότητα των κοινωνικών στόχων των επιχειρήσεων
3. τις πληροφορίες σχετικά με τη θεσμική νομιμοποίηση της λειτουργίας των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Βάσει αυτού του θεωρητικού πλαισίου, προτείνουν ένα μοντέλο το οποίο διαρθρώνεται σε τρεις διαστάσεις: **α)** την οικονομική και χρηματοοικονομική επίδοση (*economic and financial performance*), **β)** την κοινωνική αποτελεσματικότητα (*social effectiveness*) η οποία ορίζεται από την άποψη της συμμόρφωσης με την κοινωνική αποστολή μιας κοινωνικής επιχείρησης και **γ)** τη θεσμική νομιμοποίηση (*institutional legitimacy*). Για κάθε διάσταση όρισαν δείκτες, οι οποίοι στο σύνολό τους δίνουν μια επισκόπηση της απόδοσης των κοινωνικών επιχειρήσεων. Βεβαίως, υπάρχουν θεωρητικοί οι οποίοι επισημαίνουν ότι το μοντέλο αυτό παραβλέπει τα διαφορετικά ενδιαφερόμενα μέρη (*stakeholders*) και τις απαιτήσεις τους (Arena et al., 2014).

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους Luca Bagnoli and Cecilia Megali (2011) (βλ. Πίνακα 2.2.1), η μέτρηση της **οικονομικής και χρηματοοικονομικής επίδοσης** χρησιμοποιείται στις κοινωνικές επιχειρήσεις για τον έλεγχο της οικονομικής τους λογοδοσίας. Με αυτή την έννοια, τα συστήματα ελέγχου διαχείρισης είναι απαραίτητα για τη μέτρηση της προσπάθειας του οργανισμού για την επίτευξη της οικονομικής ισορροπίας (Giannessi, 1960). Σε αντίθεση με τις υπόλοιπες μη κερδοσκοπικές εθελοντικές οργανώσεις ή ιδρύματα, οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι πρώτα και κύρια επιχειρήσεις, και ως εκ τούτου οι κοινωνικοί τους στόχοι επιδιώκονται με σεβασμό προς την οικονομική και χρηματοδοτική αποδοτικότητα. Όσον αφορά στη μέτρηση της **κοινωνικής αποτελεσματικότητας**, η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων μιας κοινωνικής επιχείρησης πρέπει να βασίζεται στη μέτρηση του τι έχει επιτευχθεί ως συνέπεια της δραστηριότητας της επιχείρησης. Εξίσου σημαντικό και απαραίτητο είναι να εξεταστεί σε ποιο βαθμό η δραστηριότητα της κοινωνικής επιχείρησης συνέβαλε στην ευημερία των ωφελούμενων, καθώς και στους ευρύτερους στόχους της Κοινότητας. Από κοινωνικής άποψης, πρέπει να εξεταστούν όχι μόνο τα αποτελέσματα, αλλά και η βιωσιμότητα της όλης διαδικασίας. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να αναγνωρίζονται και να περιλαμβάνονται οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά συναφή στοιχεία, όσον αφορά στην επιλογή και τη χρήση των εξωτερικών πόρων μιας κοινωνικής επιχείρησης. Μια κατάλληλη αξιολόγηση της συνολικής αποτελεσματικότητας μιας κοινωνικής

επιχείρησης θα μπορούσε να ενσωματώσει πολλούς διαφορετικούς βασικούς δείκτες. Η μέτρηση της απόδοσης θα πρέπει να περιλαμβάνει: *εισροές* (πόρους που συμβάλλουν στις δραστηριότητες που αναλαμβάνονται), *εκροές* (από την άποψη και των δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στην επίτευξη της αποστολής, και των άμεσων και μετρήσιμων αγαθών/υπηρεσιών που λαμβάνονται μέσω των δραστηριοτήτων που διεξάγονται), *αποτελέσματα* (τα οφέλη για τους δυνητικούς ωφελούμενους), αντίκτυπο (οι συνέπειες για την ευρύτερη κοινότητα). Σύμφωνα πάντα με τους ανωτέρω μελετητές, εκτός από μια ανάλυση κόστους-αποτελεσματικότητας που σχετίζεται με εκροές/αποτελέσματα, μια προοπτική κοινωνικής αποτελεσματικότητας πρέπει να λάβει υπόψη την υπεύθυνη χρήση των πόρων, δηλαδή, για να αξιολογηθεί η κοινωνικά υπεύθυνη συμπεριφορά της κοινωνικής επιχείρησης όταν παράγει υπηρεσίες (ή προϊόντα). Μια βιώσιμη κοινωνική επιχείρηση πρέπει να ακολουθήσει το συμφέρον της Κοινότητας με: 1) την επιλογή τοπικών προμηθευτών για την εύνοια των μικρών αλυσίδων εφοδιασμού, 2) επιλέγοντας κοινωνικά ή περιβαλλοντικά πιστοποιημένους προμηθευτές (π.χ. σύστημα οικολογικής διαχείρισης και καθεστώσ οικολογικού ελέγχου, κ.α.), 3) υιοθετώντας ένα καθεστώς συνθηκών αξιοπρεπούς εργασίας (ασφάλεια, υγεία, κλπ), και 4) δίνοντας απασχόληση σε άτομα που προέρχονται από ευπαθείς ομάδες και χαρακτηρίζονται από διαφορετικούς τύπους μειονεξίας (ασθένειες για την ψυχική υγεία νοητική καθυστέρηση, φυσική αναπηρία, άτομα με ειδικές ανάγκες, πολιτικοί κρατούμενοι, κ.α.). Τα *αποτελέσματα* μπορούν να μετρηθούν είτε ως εσωτερικά (επίτευξη μιας αποστολής και επιλεγμένων στόχων), είτε ως εξωτερικά (ικανοποίηση του πελάτη/χρήστη). Αυτή η διάσταση του ελέγχου της κοινωνικής αποδοτικότητας μπορεί να οριστεί ως το πραγματικό όφελος/αντίκτυπος της απόδοσης πάνω από όλα, με την έννοια της επίτευξης των στόχων σύμφωνα με την αποστολή της κοινωνικής επιχείρησης. Όσον αφορά στον *αντίκτυπο*, ο έλεγχος της αποτελεσματικότητας εστιάζει τη συμβολή της κοινωνικής επιχείρησης για τη δημιουργία κοινωνικού κεφαλαίου και την συλλογική ευημερία μέσα από τον προσδιορισμό των παραμέτρων που αφορούν στη μέτρηση των μέσων ή μακροπρόθεσμων επιπτώσεων. Αναγνωρίζονται οι δευτερογενείς επιπτώσεις που μπορεί να συνοδεύουν το έργο της κοινωνικής επιχείρησης σχετικά με την ευρύτερη κοινότητα.

Πίνακας 2.2.1

Μέτρηση της κοινωνικής απόδοσης

Μεταβλητές Αποτελεσματικότητας	Βασικοί Παράγοντες	Ενδεικτικοί Δείκτες
Εισροές	Ανθρώπινοι πόροι	Η σύνθεση των ανθρώπινων πόρων (% μειονεκτούντων εργαζομένων, τυπολογία μειονεξίας)
	Πολιτική της αγοράς	Χαρακτηριστικά των προμηθευτών (τοπικοί παραγωγοί, πιστοποιημένοι, κλπ), δίκαιο εμπόριο
	Συνθήκες εργασίας	Δείκτες ασφάλειας, δείκτες υγείας
Εκροές	Μοντέλο διακυβέρνησης	Αντιπροσωπευτικότητα των ενδιαφερόμενων μερών, συμμετοχή στο Διοικητικό Συμβούλιο και/ή στη Συνέλευση των μελών του
	Δραστηριότητες	Η παραγωγικότητα των δραστηριοτήτων εκείνων που έχουν τεθεί σε εφαρμογή για την υλοποίηση της αποστολής (κόστος παραγωγής συγκεκριμένων αγαθών-υπηρεσιών π.χ. ενοικίαση ποδηλάτων)
Αποτελέσματα	Προϊόντα/υπηρεσίες που λαμβάνονται	Χαρακτηριστικά των προϊόντων/υπηρεσιών: ποιότητα και ποσότητα της παραγωγής
Αντίκτυπος	Θετικά αποτελέσματα στους δυνητικά ωφελούμενους	Επανάταξη των μειονεκτούντων ατόμων, αποτελέσματα απασχόλησης, ικανοποίηση των χρηστών
	Μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην ευρύτερη κοινότητα	Όφελος της κοινότητας λόγω της ένταξης, της μείωσης της ρύπανσης και της αύξησης της προστασίας του περιβάλλοντος, αναζωογόνηση των υποβαθμισμένων περιοχών

Πηγή: Bagnoli and Megali (2011)

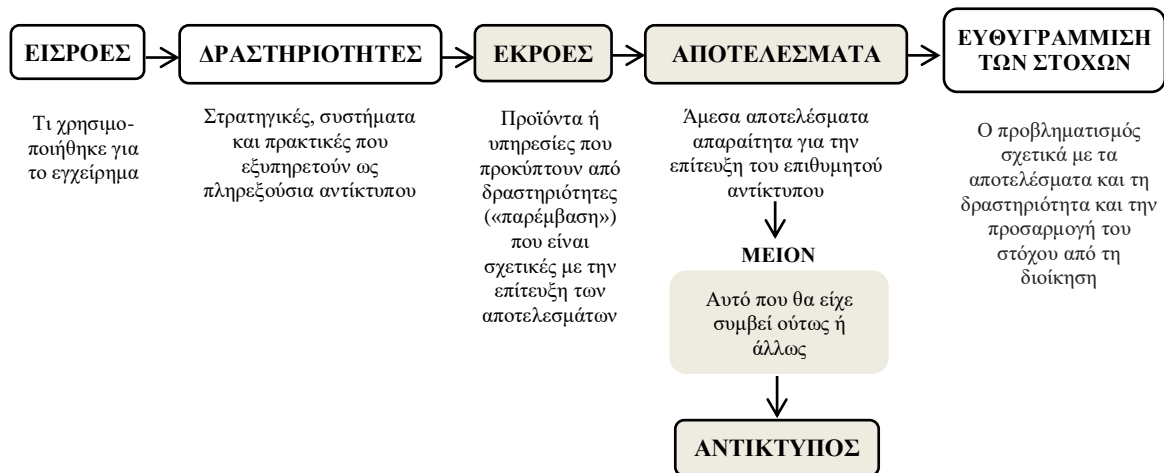
Τέλος, ο έλεγχος της **θεσμικής νομιμοποίησης** περιλαμβάνει την πιστοποίηση ότι η κοινωνική επιχείρηση έχει τηρήσει τους αυτο-επιβαλλόμενους «κανόνες» (καταστατικό, αποστολή, πρόγραμμα δράσης) και τους νομικούς κανόνες που ισχύουν για τη θεσμική του μορφή.

Οι Mair and Sharma (2012), αναφέρουν ότι η μέθοδος ανάλυσης της Αλυσίδας Κοινωνικής Αξίας (*Social Value Chain Method*) είναι ένα απλοποιημένο μοντέλο που αναπτύχθηκε ως μια ερευνητική πρωτοβουλία το 2005 για να ταξινομήσει τα διάφορα στάδια, τις μεθόδους και τους βαθμούς του κοινωνικού αντίκτυπου και την προστιθέμενη αξία μιας κοινωνικής επιχείρησης. Παρέχει ένα παράθυρο στους στόχους μιας κοινωνικής επιχείρησης και στις στρατηγικές επιπτώσεις του σχεδιασμού σε σχέση

με τις δραστηριότητές της, τις δυνατότητες και τους πόρους. Επιπλέον, το πλαίσιο αυτό βοηθά στη διάκριση βασικών διαφορών ανάμεσα στη μέτρηση: α) της κοινωνικής απόδοσης (διαδικασίες παρακολούθησης μέσω εισροών, δραστηριοτήτων και αποτελεσμάτων), β) των κοινωνικών αποτελεσμάτων (βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα και επιπτώσεις στους ωφελούμενους), γ) των κοινωνικών επιπτώσεων (μακροπρόθεσμα αποτελέσματα και συστημικές αλλαγές που οφείλονται στις δραστηριότητες και παρεμβάσεις μιας κοινωνικής επιχείρησης). Ο αιώτερος σκοπός όλων των κοινωνικών επιχειρηματιών και επενδυτών επιπτώσεων (*impact investors*) είναι η δημιουργία αντίκτυπου. Ωστόσο, πριν, ακόμα από τη δημιουργία και την εκτίμηση του αντίκτυπου, ένας οργανισμός πρέπει πρώτα να προσδιορίσει τους σκοπούς του και να επικυρώσει τις πολυσύνθετες παρεμβάσεις του και τους στόχους της κοινωνικής ανάπτυξης προς την οποία μπορεί να χαρτογραφηθεί η πρόοδός του, να μετρηθεί και να παρακολουθείται στο μέλλον.

Σχήμα 2.2.2:

Περιγραφή της αλυσίδας κοινωνικής αξίας

Πηγή: Johanna Mair, Shuchi Sharma, *Social entrepreneurship and social business*, p.182, 2012, Springer

Η κοινωνική αξία που παράγεται μέσω της επίτευξης της αποστολής μιας κοινωνικής επιχείρησης μπορεί να επιτυγχάνεται μέσα από την επιδίωξη κοινωνικών σκοπών που αφορούν στην κάλυψη αναγκών της τοπικής κοινωνίας όπως: δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, προστασία του περιβάλλοντος, καλλιέργεια οικολογικής συνείδησης, ανάδειξη και καλλιέργεια της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου, παροχή υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, κ.α. Τόσο για την ίδια την επιχείρηση (από τον ίδιο τον εμπνευστή του οράματος, τα μέλη που

συμμετέχουν στην επιχείρηση έως τους εργαζομένους και εθελοντές, αλλά και όλες τις εμπλεκόμενες ομάδες - προμηθευτές, πελάτες, χορηγούς, συνεργαζόμενους φορείς, κ.α.), όσο και για την τοπική κοινωνία, κρίνεται μείζονος σημασίας η εκτίμηση του βαθμού επίτευξης της παραγόμενης κοινωνικής αξίας. Είναι σημαντικό να γίνει αντιληπτή με σαφήνεια η «αλλαγή» που επιφέρει η λειτουργία της κοινωνικής επιχείρησης για την τοπική κοινωνία ή για ένα υποσύνολό της (συγκεκριμένες ομάδες πολιτών που επωφελούνται από τη λειτουργία της κοινωνικής επιχείρησης) και να γίνει αντιληπτός ο θετικός κοινωνικός αντίκτυπος. Έτσι, το όφελος για την επιχείρηση είναι τριπλό: πρώτον, αναδεικνύεται ο μεταρρυθμιστικός της ρόλος ως παράγοντας (φορέας) αλλαγής, δεύτερον, ο ρόλος αυτός ενισχύει το ανταγωνιστικό της πλεονέκτημα και εδραιώνει τη λειτουργία της στο τοπικό επιχειρηματικό οικοσύστημα, διατηρώντας τη βιωσιμότητά της και τρίτον, μέσα από την ανατροφοδότηση που λαμβάνει έχει τη δυνατότητα να επαναξιολογήσει τους στόχους της και να ανασχεδιάσει τις δραστηριότητές της, ώστε να βελτιώσει την απόδοσή της ή να στραφεί στην αναζήτηση καινοτόμων υπηρεσιών για την κάλυψη νέων αναγκών. Επιπρόσθετα, δημιουργεί ένα ακόμη πιο ενδιαφέρον επιχειρηματικό προφίλ, το οποίο την καθιστά ελκυστικότερη στους υποψήφιους επενδυτές ή χορηγούς.

2.3 Εργαλεία μέτρησης

Βεβαίως, η βιβλιογραφία περιλαμβάνει αρκετά μεθοδολογικά εργαλεία μέτρησης της κοινωνικής αξίας, τα οποία εξυπηρετούν διαφορετικούς τύπους οργανισμών της κοινωνικής οικονομίας, μεταξύ των οποίων και τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Στον ακόλουθο πίνακα παρατίθενται ενδεικτικά κάποια από αυτά:

Πίνακας 2.3.1:
Εργαλεία & μέθοδοι μέτρησης της κοινωνικής αξίας

Methodology	Developed by	Academic reference
Ashoka Measuring Effectiveness Questionnaire	Ashoka	N/A
Atkisson Compass Assessment For Investors (ACAFI)	Atkisson	Olsen & Galimidi, 2008
Balanced Scorecard Modified To Include Impact	New Profit	Olsen & Galimidi, 2008
Basic Efficiency Resource (BER) Analysis	Cugelman & Otero	N/A
Best Available Charitable Option (BACO)	Acumen Fund	Maas & Liket 2011
Charity Analysis Tool (ChAT)	New Philanthropy Capital	Olsen & Galimidi, 2008
Comparative Constituency Feedback	Keystone	N/A
Cost Per Impact	Center for High Impact Philanthropy	Tuan, 2008
Echoing Green Mid-Year And Year End Reports	Echoing Green	Kramer, 2005
Foundation Investment Bubble Chart	N/A*	Tuan, 2008
Hewlett Foundation Expected Return	William and Flora Hewlett Foundation	Tuan, 2008
IRIS Library	Deloitte, PWC, Acumen Fund, B-Lab, Hitachi, Global Impact Investing Network	Olsen & Galimidi, 2008
Measuring Impact Framework (MIF)	World Business Council for Sustainable Development	Maas & Liket 2011
Outcomes Star	Triangle	Nicholls et al. 2012
Public Value Scorecard (PVSC)	M.H. Moore	Maas & Liket 2011
Robin Hood Foundation Benefit-Cost Ratio	Robin Hood	Maas & Liket 2011
Social Compatibility Analysis	Institute for Sustainable Development	Maas & Liket 2011
Social Cost-benefit Analysis	N/A**	Maas & Liket 2011
Social Return Assessment (SRA)	Pacific Community Ventures	Clark et al., 2004
SROI Framework	REDF	Olsen & Galimidi, 2008

Πηγή: Bryan Dufour, 2015

Η επιλογή του κατάλληλου εργαλείου μέτρησης της κοινωνικής αξίας δεν είναι μια απλή διαδικασία. Κάθε μοντέλο παρουσιάζει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά του, σε συνάρτηση με το πεδίο εφαρμογής τους (κερδοσκοπικούς ή μη οργανισμούς, φιλανθρωπικές οργανώσεις, κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις, κ.α.) Ενδιαφέρον παρουσιάζει η προσπάθεια της Cecilia Grieco (2015) να ταξινομήσει τις διαθέσιμες μεθόδους μέτρησης, και να δημιουργήσει έναν οδηγό αυτοαξιολόγησης των κοινωνικών επιχειρήσεων/οργανισμών, ώστε οι κοινωνικοί επιχειρηματίες να έχουν τη δυνατότητα να διαπιστώσουν ποιο είναι το καταλληλότερο μοντέλο για τις ανάγκες τους (βλ. Παράρτημα IV). Τα μοντέλα κυμαίνονται από πολύ απλά έως ιδιαίτερα περίπλοκα, και μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν ως υποδείξεις για την επιλογή των κατάλληλων δεικτών μέτρησης. Σύμφωνα με την Grieco “Η αυτοαξιολόγηση ξεκινά από ένα σύνολο εκτιμήσεων που ο κοινωνικός επιχειρηματίας πρέπει να αποσαφηνίσει:

- ⇒ Ποιο είδος αντίκτυπου θέλω να εκτιμήσω; Θέλω να έχω μια συνολική εικόνα των επιπτώσεων που έχουν οι δραστηριότητές μου για τη γύρω περιοχή; Θέλω να επικεντρωθώ σε κάποια συγκεκριμένη πτυχή, όπως οι επιπτώσεις σε εκείνους

που εργάζονται στον οργανισμό μου, στην κοινότητα στην οποία δραστηριοποιούμαι, στο φυσικό περιβάλλον, στη δημιουργία οικονομικής αξίας για την κοινωνία;

- ⇒ Για ποιο λόγο εφαρμόζω τη διαδικασία μέτρησης κοινωνικών επιπτώσεων (Social Impact Assessment); Τι είδους πληροφορίες περιμένουν τα ενδιαφερόμενα μέρη (stakeholders) της επιχείρησής μου; Χρειάζεται η αξιολόγηση των επιδόσεων έναντι των σκοπών που έχουν τεθεί, ή μια ποσοτική μέτρηση του τι κάνω για την κοινωνία, ή μια εξωτερική πιστοποίηση; Σε ποιους πρέπει να κοινοποιήσω αυτές τις πληροφορίες ;
- ⇒ Ποιο επίπεδο πολυπλοκότητας μπορώ να αντιμετωπίσω, σύμφωνα με τα χρήματα, το χρόνο, τις δεξιότητες, την ειδικευση και τους ανθρώπους που μπορώ να διαθέσω για την εκτέλεση αυτής της διαδικασίας;
- ⇒ Τι χρονικό πλαίσιο χρειάζομαι/θέλω να υιοθετήσω; Μπορεί η μέτρηση κοινωνικών επιπτώσεων να είναι περισσότερο χρήσιμη ως εργαλείο πρόβλεψης, βοηθώντας να καταλάβω τα πιθανά αποτελέσματα (outcome) ενός έργου υπό αξιολόγηση; Θέλω να ορίσω ένα σταθερό σύστημα αξιολογήσεων για την εκτίμηση και τη διαχείριση των κοινωνικών επιπτώσεων που επέρχονται; Χρειάζεται να κάνω εκ των υστέρων (ex-post) αξιολόγηση, υπολογίζοντας αν οι σκοποί που έχουν τεθεί επιτεύχθηκαν μέσω των δραστηριοτήτων που υλοποιούνται;
- ⇒ Τι είδους δεδομένα μπορώ να συμπεριλάβω σε μια διαδικασία μέτρησης των κοινωνικών επιπτώσεων, τα οποία συνάδουν με τον σκοπό του οργανισμού μου; Θα μπορούσαν τα αριθμητικά δεδομένα να είναι πιο κατάλληλα, ή θα έπρεπε να εστιάσω περισσότερο σε ποιοτικούς δείκτες; Θα μπορούσε ένα μείγμα ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων να δώσει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα σχετικά με το τι επιτυγχάνει ο οργανισμός μου μέσω των δραστηριοτήτων του;»

Στον πίνακα 2.3.2, κάθε ερώτηση συνδέεται άμεσα με μία από τις ομάδες των μοντέλων που περιγράφονται παραπάνω (βλέπε και Παράρτημα IV). Αυτό σημαίνει, ότι ανάλογα με τη διαμόρφωση των ενιαίων μεταβλητών που περιλαμβάνονται στην αυτο-αξιολόγηση, μια ομάδα των μοντέλων μπορεί να προκύψει ως η καλύτερη επιλογή. Από την ομάδα αυτή μπορεί να εντοπιστεί ένα μοντέλο το οποίο ταιριάζει καλύτερα στις ανάγκες και τα διαθέσιμα της επιχείρησης.

Πίνακας 2.3.2:
Μοντέλα κατηγοριών αυτοαξιολόγησης

Which kind of impact do I want to assess?			
Holistic	Societal	Environmental	Economic
A-B-C	B-D	B	B-D
For which purpose?			
Screening	Reporting	Certification	Management
A-C-D	A-C-D	A-B-D	A-B-D
Which level of complexity can I deal with?			
Basic	Simple	Complex	
A-B	B-D	B-C	
Which timeframe to adopt?			
Perspective	Ongoing	Retrospective	
A-B-C-D	B-C	A-C-D	
Which kind of data to include?			
Qualitative	Quantitative	Quali-quantitative	
A	D	B-C	

Πηγή: Cecilia Grieco, 2015

Από τα πιο διαδεδομένα σε εφαρμογή μεθοδολογικά εργαλεία για τις κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις, είναι η μέθοδος μέτρησης κοινωνικής απόδοσης επενδύσεων (Social Return on Investment SROI). Πρόκειται για μία μέθοδο μέτρησης της κοινωνικής, περιβαλλοντικής και οικονομικής αξίας ενός έργου/προγράμματος λαμβάνοντας υπόψη τις εμπειρίες των άμεσα εμπλεκόμενων στη δράση αυτή. Διαφέρει από άλλες μεθόδους γιατί δίνει λογιστική αξία σε μη εμπορεύσιμα αγαθά όπως η ποιότητα ζωής και επίσης λαμβάνει υπόψη τις εμπειρίες των εμπλεκόμενων. Παρέχει το πλαίσιο για να μπορέσουν να αποτιμηθούν τα αποτελέσματα που βιώνουν οι εμπλεκόμενοι σε μία δράση και είναι δύσκολο να αποτιμηθούν με λογιστικούς όρους. Στην ουσία, και η μεθοδολογία SROI αφηγείται την ιστορία της αλλαγής «Theory of Change» που βιώνουν οι εμπλεκόμενοι, λαμβάνοντας υπόψη ποιοτικά, ποσοτικά και λογιστικά στοιχεία. Υπολογίζεται ο τελικός δείκτης κοινωνικού αντίκτυπου, ο οποίος αποτελεί την αναλογία παροχών/δαπανών της δράσης ή οργανισμού που μελετάμε και δείχνει την κοινωνική αξία που δημιουργείται, βασισμένος στην εφαρμογή 7 βασικών αρχών, οι οποίες είναι:

1. Εμπλοκή όλων των ενδιαφερομένων μελών

2. Κατανόηση των αλλαγών
3. Αξιολόγηση όσων έχουν σημασία για τους εμπλεκόμενους
4. Επιλογή αποτελεσμάτων που είναι σημαντικά
5. Αποφυγή υπερβολικής αξίωσης αποτελεσμάτων
6. Διαφάνεια
7. Επαλήθευση αποτελεσμάτων

Ο δείκτης SROI δείχνει την κοινωνική αξία που δημιουργείται ή καταστρέφεται ως συνέπεια μιας δραστηριότητας, λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα/αλλαγές που βιώνουν οι εμπλεκόμενοι μετατρέποντάς τα, όμως σε λογιστικούς όρους. Για παράδειγμα, ένας δείκτης SROI που είναι ίσος με την αναλογία 2:1, σημαίνει ότι μια επένδυση ύψους 1 ευρώ παράγει 2 ευρώ κοινωνική αξία. Η μέθοδος αυτή εφαρμόζεται ιδιαίτερα στις Ηνωμένες Πολιτείες και το Ηνωμένο Βασίλειο.²⁹

Όπως υποδεικνύει η βιβλιογραφία, οι κοινωνικές επιχειρήσεις, παρότι επιχειρηματικές οντότητες, είναι εξ' ορισμού παράγοντες κοινωνικής αξίας, δεδομένης αυτής καθεαυτής της ταυτότητάς τους ως φορείς αλλαγής (εντοπισμός κοινωνικών αναγκών και παροχή υπηρεσιών/αγαθών μέσα από καινοτόμες δράσεις), καθώς και λόγω του προκαθορισμένου θεσμικά τρόπου διακυβέρνησής τους βάσει της συμμετοχικότητας, του εθελοντισμού, του περιορισμού των κερδών και της αναδιανομής τους στους εργαζομένους. Κάθε πεδίο λειτουργίας μιας κοινωνικής επιχείρησης μπορεί να παράγει κοινωνική αξία. Η μέτρηση της απόδοσης της κοινωνικής επιχείρησης και στα τρία επίπεδα λειτουργίας της (κοινωνικό, οικονομικό και θεσμικό), αποτυπώνει τον τρόπο και το βαθμό στον οποίο παράγεται αυτή η αξία και παρέχει τη δυνατότητα επαναπροσδιορισμού των στόχων και ανασχεδιασμού των δράσεων προς όφελος της βιωσιμότητάς της, της επίτευξης της κοινωνικής της αποστολής και της συμβολής της στην ενίσχυση του κοινωνικού κεφαλαίου και στην τοπική βιώσιμη ανάπτυξη.

Σε αυτό το σημείο τίθενται δύο βασικά ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας εργασίας, βάσει του θεωρητικού πλαισίου της αλυσίδας κοινωνικής αξίας:

2^ο Ερευνητικό Ερώτημα: Ποιες είναι οι περιοχές/τομείς παραγωγής κοινωνικής αξίας από τις Κοιν.Σ.Επ. για την τοπική κοινωνία;

3^ο Ερευνητικό Ερώτημα: Ποια είναι η κοινωνική αξία που παράγεται στα δομικά στοιχεία/πεδία της αλυσίδας αξίας των Κοιν.Σ.Επ.;

²⁹ ανακτήθηκε από : <http://socialvalue.gr/index.php/el/methodologia/ti-einai-i-methodos-sroi>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ: ΜΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ;

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι ο πλησιέστερος θεσμός στον πολίτη. Η θεσμικά καθορισμένη αποστολή των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης αφορά στην τοπική βιώσιμη ανάπτυξη και στη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής μέσα από την ενίσχυση του κοινωνικού κεφαλαίου.

Το παρόν κεφάλαιο αποσκοπεί να υπογραμμίσει τα κοινά σημεία της αποστολής που υπηρετεί η τοπική αυτοδιοίκηση και η κοινωνική επιχειρηματικότητα, ώστε να αναδειχτούν οι δυνατότητες συνεργασίας τους στη βάση ενός κοινού οράματος: μια τοπική κοινωνία που θα διασφαλίζει για τους πολίτες της ποιοτικές και προσβάσιμες σε όλους υπηρεσίες και αγαθά και μια ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη. Ο τελικός σκοπός επομένως αυτής της συνεργασίας θα είναι η παραγωγή κοινωνικής αξίας, η οποία θα ενισχύσει τον κοινωνικό ιστό και θα λειτουργήσει ως μοχλός ανάπτυξης.

Επί της ουσίας, το ερευνητικό ερώτημα που διατυπώνεται αφορά στη δυνατότητα ανάπτυξης συνεργατικής σχέσης μεταξύ Ο.Τ.Α. και Κοινωνικών Επιχειρήσεων στο πλαίσιο της Ελληνικής πραγματικότητας. Υπάρχει στήριξη των Κοινωνικών Επιχειρήσεων από τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και ποια μορφή έχει;

3.1 Τοπική Αυτοδιοίκηση: ρόλος και επιδιώξεις στην Ελληνική πραγματικότητα.

Οι βασικές αρχές συγκρότησης των Ο.Τ.Α. ορίζονται από το άρθρο 102 Συντάγματος της Ελλάδος: «Η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού. Υπέρ των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης συντρέχει τεκμήριο αρμοδιότητας για τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων. Νόμος καθορίζει το εύρος και τις κατηγορίες των τοπικών υποθέσεων, καθώς και την κατανομή τους στους επί μέρους βαθμούς. Με νόμο μπορεί να ανατίθεται στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης η άσκηση αρμοδιοτήτων που συνιστούν αποστολή του Κράτους. 2. Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης έχουν διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια.....».

Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτου βαθμού, λειτουργούν περισσότερο από κάθε άλλο δημόσιο φορέα εγγύτερα στον πολίτη. Είναι ο θεσμός που αφουγκράζεται τις

ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και των πολιτών της καθημερινά, μέσω της διαδικασίας παροχής υπηρεσιών. Η αποστολή τους ορίζεται θεσμικά βάσει των διατάξεων του άρθρου 75 του Ν.3463/2006³⁰ που ορίζουν ότι: «Οι δημοτικές και οι κοινοτικές αρχές διευθύνουν και ρυθμίζουν όλες τις τοπικές υποθέσεις, σύμφωνα με τις αρχές της επικουρικότητας και της εγγύτητας, με στόχο την προστασία, την ανάπτυξη και τη συνεχή βελτίωση των συμφερόντων και της ποιότητας ζωής της τοπικής κοινωνίας», και του άρθρου 76 του ίδιου νόμου «...Κατά την άσκηση των ανωτέρω αρμοδιοτήτων θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη: (.....) β. Την ανάγκη συνεργασίας και συντονισμού με άλλες τοπικές ή δημόσιες αρχές και οργανισμούς, οι οποίοι έχουν την αρμοδιότητα να δρουν και να διαθέτουν πόρους στην περιφέρειά τους.»

Το 2010, επέρχεται θεσμική και χωροταξική αναδιάρθρωση των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης με την ψήφιση του Ν.3852 (Πρόγραμμα Καλλικράτης)³¹ και τον περιορισμό των διοικητικών δομών σε δύο βαθμούς αυτοδιοίκησης: τους Δήμους και τις Περιφέρειες, με σκοπό να εντάξουν στον τρόπο λειτουργίας τους τις βασικές αρχές της Συνθήκης της Λισσαβόνας (2009), δηλ. της εγγύτητας, της διαφάνειας σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης (διαδικασία λήψης αποφάσεων, διοικητική και οικονομική διαφάνεια, εκλογικές διαδικασίες, συμμετοχή κοινωνίας των πολιτών, δημόσια ηθική αιρετών και προσωπικού της αυτοδιοίκησης), της εξωστρέφειας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της συμμετοχικής δημοκρατίας αλλά και της εμβάθυνσης. Σκοπός είναι: «Οι Δήμοι να αποτελέσουν ισχυρές μονάδες τοπικής ανάπτυξης και ταυτόχρονα να γίνουν αποτελεσματικότεροι παραγωγοί και διαχειριστές υπηρεσιών που αναφέρονται ιδίως στην καθημερινή ζωή των πολιτών και στην ποιότητά της». Ως αποστολή των νέων περιφερειών προσδιορίζεται «ο σχεδιασμός, ο προγραμματισμός και η υλοποίηση πολιτικών σε περιφερειακό επίπεδο, σύμφωνα με τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής, στο πλαίσιο των εθνικών και ευρωπαϊκών πολιτικών». Μεταξύ των δύο βαθμών τοπικής αυτοδιοίκησης δεν υφίστανται σχέσεις ελέγχου και ιεραρχίας, αλλά συνεργασίας και συναλληλίας. Το θεσμικό αυτό πλαίσιο οργανώνει την άσκηση της εξουσίας με όρους διεύρυνσης της συμμετοχής του πολίτη και εμβάθυνσης της δημοκρατίας, αλλά και ανάδειξης του

³⁰ Ν. 3463/2006 (ΦΕΚ 114/τ.Α'/2006) «Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων»

³¹ Ν. 3852/10 (ΦΕΚ 87 Α/7-6-2010): Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης. Προηγήθηκε η χωροταξική αναδιάρθρωση με το πρόγραμμα Καποδίστριας, βάσει των διατάξεων του Ν. 2539/1997, ο οποίος μετέβαλε τα διοικητικά όρια των πρωτοβάθμιων Ο.Τ.Α. μέσω συνενώσεων, αφήνοντας όμως ανέπαφο τον θεσμικό χαρακτήρα τους

ρόλου της κοινωνίας των πολιτών, των κοινωνικών οργανώσεων και του εθελοντισμού, • αξιοποιεί νέα εργαλεία και τις νέες μεθόδους της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και της αυτόματης εξυπηρέτησης, με διαδραστικές υπηρεσίες, • γίνεται το θεσμικό «κλειδί» για την αλλαγή του αναπτυξιακού μοντέλου της χώρας, προσανατολίζοντας τις κρατικές δομές και λειτουργίες στις ανάγκες της πράσινης ανάπτυξης, • ενσωματώνει τις αρχές της διαφάνειας, της ανοιχτής διακυβέρνησης, της αξιολόγησης και της λογοδοσίας στη διοικητική λειτουργία αλλά και της αξιοκρατίας στην πρόσληψη του προσωπικού.³²

Όπως διαφαίνεται από τα ανωτέρω, ο θεσμικός ρόλος των ΟΤΑ και των Κοιν.Σ.Επ. είναι κοινά προσανατολισμένος σε κοινωνικούς σκοπούς. Η λειτουργία τους είναι θεσμικά καθορισμένη με κοινά χαρακτηριστικά στο αξιακό τους σύστημα (συμμετοχική διακυβέρνηση, διαφάνεια, εθελοντισμός, κ.α.) Η συνεργασία μεταξύ τους μπορεί να οδηγήσει σε ουσιαστικές δράσεις, οι οποίες θα συμβάλουν στην τοπική ανάπτυξη. Αυτό συνεπάγεται μία αμφίδρομη υποστηρικτική σχέση, ώστε να λειτουργήσουν ως συμπράττοντες εταίροι στο κοινωνικοοικονομικό γίγνεσθαι της τοπικής κοινωνίας.

Τόσο στον υπόλοιπο κόσμο, όσο και στην Ελλάδα, υπάρχουν καλές πρακτικές που αποδεικνύουν τη συμβολή ανάλογων συνεργασιών, όπου αναπτύσσονται δράσεις κοινωνικών επιχειρήσεων προσφέροντας ουσιαστικές λύσεις στην αντιμετώπιση των τοπικών προβλημάτων.

Όπως αναφέρουν οι Glaveli and Geormas, (2016) «Στο Βέλγιο, κοινωνικές επιχειρήσεις παρέχουν υπηρεσίες στέγασης για περιθωριοποιημένους ανθρώπους που αδυνατούν να πληρώσουν τα αυξανόμενα ενοίκια και πληρούν τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την δημόσια κοινωνική στέγαση. Σε άλλες χώρες, κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν λάβει την πρωτοβουλία μιας αναδιανεμητικής δράσης υπέρ των ομάδων ατόμων με ανάγκες που δεν αναγνωρίζονται από τις δημόσιες αρχές, όπως στην περίπτωση των κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων στην Ισπανία. Σε χώρες όπου η παροχή υπηρεσιών που οργανώνονται μέσω δημόσιων πολιτικών είναι ανεπαρκής να ικανοποιήσει τη ζήτηση, κοινωνικές επιχειρήσεις συμβάλουν στη δημιουργία μιας πρόσθετης προσφοράς. Αυτή

³² Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης», ανακτήθηκε από <http://www.nomotelia.gr/intros/3852-10.pdf>

είναι η περίπτωση των κοινωνικών υπηρεσιών που οι κυβερνήσεις είναι πρόθυμες να χρηματοδοτήσουν μόνο εν μέρει. Σε αυτό το πλαίσιο, οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να αυξήσουν την προσφορά μέσω ενός μεταβλητού μείγματος από δημόσιους, εμπορικούς και εθελοντικούς πόρους. Αυτό το φαινόμενο μπορεί να δει κανείς στην εμπειρία των κοινωνικών επιχειρήσεων υπηρεσιών ένταξης στην εργασία (όπως οι παιδικοί σταθμοί στη Σουηδία), για τις οποίες οι χρήστες είναι πρόθυμοι και ικανοί να συνεισφέρουν.».

3.2 Τοπική Αυτοδιοίκηση και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα: πορεία προς την ίδια κατεύθυνση;

Σε όλες σχεδόν τις χώρες-μέλη της Ε.Ε., παρατηρείται ότι τα τελευταία χρόνια οι κύριες οργανωτικές μορφές συλλογικού χαρακτήρα που αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες κοινωνικής επιχειρηματικότητας είναι οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις και οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί. Η μέχρι σήμερα Ευρωπαϊκή εμπειρία από την ανάπτυξη δραστηριοτήτων της Κοινωνικής Οικονομίας, δείχνει ότι η προαγωγή του τομέα αυτού στην Ελλάδα θα μπορούσε να εξυπηρετήσει τόσο την πολιτική προώθησης της απασχόλησης και της κοινωνικοοικονομικής ένταξης των ανέργων και των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, όσο και την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, κυρίως κοινωφελούς χαρακτήρα, που δεν ικανοποιούνται από τις δραστηριότητες του Δημόσιου και Ιδιωτικού-Κερδοσκοπικού Τομέα. Επίσης, θα μπορούσε να αναδείξει το ρόλο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των Κοινωνικών Εταίρων στην προώθηση της απασχόλησης και της τόνωσης του 'κοινωνικού κεφαλαίου' και κατ' επέκταση να ενδυναμώσει την τοπική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή³³.

Οι κοινοί στόχοι μεταξύ κοινωνικών επιχειρήσεων και οργανισμών αυτοδιοίκησης, εντοπίζονται σε πολλά επίπεδα, γεγονός που ενισχύεται και από τον πλουραλιστικό χαρακτήρα των δραστηριοτήτων που μπορούν να αναπτύξουν. Στον Πίνακα 3.2.1 αποτυπώνονται ενδεικτικά οι βασικοί θεσμικοί στόχοι που συνιστούν σημεία σύγκλισης μεταξύ Ο.Τ.Α. και κοινωνικών επιχειρήσεων, ως προς το σκοπό λειτουργίας τους :

³³ Δ. Ζιώμας (Ερευνητής, Επιστημονικός Υπεύθυνος Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Οικονομίας του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών), «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνικές Επιχειρήσεις: Βασικές έννοιες και αρχές, κυριότερα χαρακτηριστικά και συγκριτικά πλεονεκτήματα», Νοέμβριος 2013, ανακτήθηκε από: www.localit.gr/wp-content/uploads/2013/11/Κοινωνική-Οικονομία_Ζιώμας.pdf

Πίνακας 3.2.1:

Σημεία σύγκλισης θεσμικών στόχων ΟΤΑ – Κοιν.Σ.Επ.

ΘΕΣΜΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	
ΟΤΑ	Κοιν.Σ.Επ.
Προώθηση της απασχόλησης	- Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας
Κοινωνικοοικονομική ένταξη των ανέργων	<i>(ο στόχος υπηρετείται μέσω της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας)</i>
Παροχή υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας σε ευπαθείς ομάδες	- Απασχόληση ευπαθών ομάδων - Ποσοστό μελών Κοιν.Σ.Επ. από ευπαθείς ομάδες πληθυσμού
Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και τόνωση του κοινωνικού κεφαλαίου	- Συμμετοχή εθελοντών - Υποστήριξη της τοπικότητας - Δικτύωση
Δημοκρατική συμμετοχή και διαφάνεια στη λήψη αποφάσεων μέσω της διαβούλευσης	- Ισότιμη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων - Εκ των κάτω (bottom-up) προσέγγιση στον τρόπο διαχείρισής τους - Συμμετοχικότητα - Διαφάνεια
Παροχή ανταποδοτικών υπηρεσιών	- Υπεροχή του κοινωνικού οφέλους έναντι του ατομικού κέρδους

Πηγή: ίδια επεξεργασία, βάσει των κείμενων διατάξεων του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των ΟΤΑ και των Κοιν.Σ.Επ.

3.3 Υποστήριξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας από την Τοπική Αυτοδιοίκηση

Με ποιους τρόπους μπορεί να στηρίξει η Τοπική Αυτοδιοίκηση την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα; Ποια είναι η υφιστάμενη κατάσταση, σε επίπεδο συνέργειας και με ποιους τρόπους υλοποιείται;

Η τοπική αυτοδιοίκηση, παρά τους περιορισμούς του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου και των διαθέσιμων πόρων μπορεί, μέσα από τη συνεργασία της με τις κοινωνικές επιχειρήσεις, να έχει πολλαπλά οφέλη τα οποία έχουν θετικό αντίκτυπο τόσο για τους ίδιους τους Ο.Τ.Α., όσο και για την τοπική κοινωνία:

- παραχωρώντας ανενεργούς πόρους, δημόσια αγροκτήματα, κτίρια, εγκαταστάσεις, δημοτικές εκτάσεις, κ.α. σε κοινωνικές επιχειρήσεις, για την παροχή υπηρεσιών/ή και προϊόντων που αφορούν π.χ. σε ήπιες μορφές ενέργειας, αντλιοστάσια, διαχείριση πρασίνου, διαχείριση αποβλήτων κλπ.

γίνεται αρωγός καινοτόμων δράσεων και διαδικασιών που εξασφαλίζουν την προστασία και τη διατήρηση της ισορροπίας με το περιβάλλον.

- στο πλαίσιο της συνεργασίας που αναπτύσσεται, βελτιώνει τη διαχειριστική ικανότητα και αναπτύσσει νέες δυνατότητες στη διαχείριση γνώσης και ανθρώπινων πόρων και αυξάνει την ποιότητα της συλλογικής ευφυΐας και της τοπικής διακυβέρνησης.³⁴
- λειτουργεί ως παράγοντας ενίσχυσης καινοτόμων επιχειρηματικών δράσεων και εναλλακτικών μορφών παροχής υπηρεσιών ή/και παραγωγής προϊόντων
- αυξάνει το εύρος των παρεχόμενων κοινωνικών υπηρεσιών ενδυναμώνοντας τον κοινωνικό ιστό και προάγοντας την κοινωνική πρόνοια και την ψυχική υγεία των κατοίκων της τοπικής κοινωνίας.
- συμβάλλει στην αντιμετώπιση της ανεργίας, μέσα από τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας που συνεπάγεται η βιωσιμότητα των Κοιν.Σ.Επ. της γεωγραφικής περιοχής.
- η καταγραφή των αναγκών της τοπικής κοινωνίας από τους Ο.Τ.Α. (πρόκειται για μια διαδικασία, η οποία σε ένα βαθμό υλοποιείται μέσα από τις ανάγκες κατάρτισης του στρατηγικού-επιχειρησιακού σχεδιασμού των Δήμων) σε συνδυασμό με το καινοτόμο πνεύμα που χαρακτηρίζει το προφίλ των κοινωνικών επιχειρηματιών, συμβάλλει υποστηρικτικά στην κάλυψη των αναγκών που διαγνώστηκαν, μέσα από την εφαρμογή καινοτόμων δράσεων.

3.3.1 Η Ελληνική πραγματικότητα.

Ποια είναι τα κρίσιμα ζητήματα και οι ευκαιρίες που καθορίζουν τη σχέση μεταξύ κοινωνικών επιχειρήσεων και τοπικής αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα;

Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο ορίζει το είδος και τον τρόπο υλοποίησης συμπράξεων και σύναψης συμβάσεων μεταξύ των φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης και των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων (Κοιν.Σ.Επ.). Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 3 του Ν. 4019/11 «Η συμμετοχή των νομικών προσώπων στην Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσοστό του 1/3 των μελών της, ενώ δεν επιτρέπεται η συμμετοχή σε αυτήν των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) που υπάγονται σε αυτούς. Σε Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης μπορούν να συμμετέχουν

³⁴ http://koinoniki--oikonomia.blogspot.gr/p/blog-page_5901.html

Ν.Π.Δ.Δ. με έγκριση του φορέα που τα εποπτεύει». Με την παρ. 5 του άρθρου 12 του ίδιου νόμου, ορίζεται ότι: «Οι Κοιν.Σ.Επ. ως συμβαλλόμενοι μπορούν να συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις με αντισυμβαλλόμενους το Δημόσιο ή τον ευρύτερο δημόσιο τομέα και τους Ο.Τ.Α. πρώτου και δεύτερου βαθμού, για την υλοποίηση δράσεων που αναφέρονται στους καταστατικούς σκοπούς των αντισυμβαλλομένων, τηρουμένων, κατά τα λοιπά, των αναφερομένων στο άρθρο 100 του ν. 3852/2010 (Α' 87)». Πρόσφατα, με τις διατάξεις του άρθρου 20 του Ν. 4412/16 (ΦΕΚ 147/τ.Α'/08-08-16) «Δημόσιες Συμβάσεις Έργων, Προμηθειών και Υπηρεσιών (προσαρμογή στις Οδηγίες 2014/24/ΕΕ και 2014/25/ΕΕ)»: «Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να παραχωρούν κατ' αποκλειστικότητα, υπό τους ειδικότερους όρους του παρόντος άρθρου και του προεδρικού διατάγματος της παραγράφου 4, το δικαίωμα συμμετοχής σε διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων σε: (α) Προστατευμένα Παραγωγικά Εργαστήρια του άρθρου 17 του ν. 2646/1998 (Α' 236), (β) Κοινωνικούς Συνεταιρισμούς Περιορισμένης Ευθύνης του άρθρου 12 του ν. 2716/1999 (Α' 96), (γ) Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης της περίπτωσης α' της παρ. 2 του άρθρου 2 του ν. 4019/2011 (Α' 216) και (δ) κάθε άλλο οικονομικό φορέα που έχει ως κύριο σκοπό, δυνάμει του καταστατικού του, την επαγγελματική και κοινωνική ένταξη ατόμων με αναπηρία ή μειονεκτούντων προσώπων, εφόσον περισσότεροι από 30% των εργαζομένων του φορέα είναι εργαζόμενοι με αναπηρία ή μειονεκτούντες εργαζόμενοι.».

Οι κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις μπορούν να υποστηριχθούν με διάφορες δράσεις, πέραν των προβλεπόμενων από το θεσμικό πλαίσιο.

Όπως είδαμε, η Γενική Γραμματεία Διαχείρισης Κοινοτικών Πόρων και η Ειδική υπηρεσία για την Κοινωνική Ένταξη και την Κοινωνική Οικονομία (ΕΥΚΕΚΟ), εκπόνησαν το Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, το οποίο περιλαμβάνει δράσεις για τη δημιουργία μηχανισμών υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ. σε περιφερειακό και σε τοπικό επίπεδο.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά σε επίπεδο αυτοδιοίκησης, η **Δημιουργία Περιφερειακών Μηχανισμών για την υποστήριξη των Κοιν.Σ.Επ. σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο**, αποσκοπεί: στην υποστήριξη της δημιουργίας, λειτουργίας και ανάπτυξης Κοινωνικών Επιχειρήσεων σε τοπικό επίπεδο, τη διάχυση της ιδέας της Κοινωνικής Οικονομίας και την εδραίωσή της μέσω μόνιμων δικτύων συνεργασίας και

τοπικών συμφωνιών. Οι Μηχανισμοί αυτοί θα δημιουργηθούν από τοπικούς και περιφερειακούς παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων εκπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίοι θα συνενώσουν τις δυνάμεις τους για να υλοποιήσουν δράσεις ανάπτυξης της Κοινωνικής Οικονομίας ευρείας κλίμακας: συμβουλευτική, εκπαίδευση, υπηρεσίες επιχειρηματικής ανάπτυξης, δικτύωση Κοινωνικών Επιχειρήσεων, δημοσιότητα και διάχυση της ιδέας της Κοινωνικής Οικονομίας, με την αρωγή των κατάλληλων διακρατικών εταίρων. Οι Περιφερειακοί Υποστηρικτικοί Μηχανισμοί θα έχουν κυρίως ως ρόλο:

- Την πληροφόρηση, παρακίνηση και υποστήριξη της εκδήλωσης τοπικών εταιρικών σχημάτων, συλλογικού και αλληλέγγυου χαρακτήρα, για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας.
- Την παροχή συμβουλευτικών και εκπαιδευτικών υπηρεσιών, καθώς και υπηρεσιών θερμοκοιτίδας ανάπτυξης κοινωνικής επιχειρηματικότητας (χώροι κοινής χρήσης γραφείων, γραμματειακής, λογιστικής υποστήριξης κλπ).
- Την ενίσχυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας των Κοινωνικών Επιχειρήσεων, μέσω της προώθησης συμφωνιών συνεργασίας σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο μεταξύ των Κοινωνικών επιχειρήσεων και δημοσίων οργανισμών ή ιδιωτικών επιχειρήσεων.
- Υιοθέτηση καλών πρακτικών άλλων οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης που ταιριάζουν με το προφίλ των αναγκών της τοπικής κοινωνίας.

Στην ουσία, πρόκειται για υπηρεσίες μιας στάσης (one-stop-shop) για κοινωνικούς επιχειρηματίες και κοινωνικούς συνεταιρισμούς.

Στο πλαίσιο του πενταετούς επιχειρησιακού σχεδιασμού τους για την προγραμματική περίοδο 2014-20, οι 13 Περιφέρειες που συγκροτούν διοικητικά και χωροταξικά τη χώρα, έχουν εντάξει, μεταξύ άλλων, σκοπούς και δράσεις που αφορούν στην υποστήριξη, αρωγή και ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας και Επιχειρηματικότητας (βλ. Παράρτημα ΙΙΙ). Και οι 13 Περιφέρειες της χώρας έχουν συμπεριλάβει στο επιχειρησιακό τους πρόγραμμα, δράσεις υποστήριξης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, γεγονός που αναδεικνύει το ενδιαφέρον των θεσμών της Αυτοδιοίκησης σε μια κατεύθυνση δραστηριοποίησης για την υποστήριξη της αλληλέγγυας οικονομίας. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση, έκανε τα πρώτα της βήματα, όσον αφορά στην παροχή υποστήριξης και ενίσχυσης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, μέσω των δράσεων ΤΟΠΣΑ (Τοπικά Σχέδια Απασχόλησης) και ΤΟΠΕΚΟ (Τοπικές

Δράσεις Κοινωνικής Ένταξης για Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες) του Επιχειρησιακού Προγράμματος του ΕΣΠΑ³⁵ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» 2007-2013. Και οι δύο δράσεις υλοποιούνται μέσω εταιρικών σχημάτων. Πρόκειται για Αναπτυξιακές Συμπράξεις (Α.Σ.) που έχουν τη μορφή Αστικών Μη Κερδοσκοπικών Εταιριών (ΑΜΚΕ), ενώ η οργάνωση και η λειτουργία τους, ρυθμίζεται από το άρθρο 18 του Ν. 4019/2011 (ΦΕΚ 216/Α). Οι εν λόγω Συμπράξεις επιχορηγούνται από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων.

Βάσει όσων αναφέρθηκαν στο παρόν κεφάλαιο, διαφαίνεται ότι η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και η Τοπική Αυτοδιοίκηση, παρότι διέπονται από κοινές αξίες και υπηρετούν την ίδια αποστολή, δεν έχουν αναπτύξει ακόμη ουσιαστικές συνεργασίες που θα συμβάλουν από κοινού στην τοπική βιώσιμη ανάπτυξη. Ωστόσο, είναι θετικό το γεγονός ότι έχουν σχεδιαστεί δράσεις, η υλοποίηση των οποίων θα θέσει τα θεμέλια και τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη υποστηρικτικών ενεργειών και συνεργασιών.

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα είναι απαραίτητος σύμμαχος της τοπικής αυτοδιοίκησης για την επίτευξη των στόχων που αφορούν στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας, την κοινωνική συνοχή και την ενδυνάμωση του κοινωνικού κεφαλαίου. Το υφιστάμενο επιχειρηματικό οικοσύστημα παρουσιάζει αδυναμίες επανεκκίνησης της τοπικής οικονομικής ανάπτυξης. Τα κοινωνικά χαρακτηριστικά που διακρίνουν τη λειτουργία των κοινωνικών επιχειρήσεων (συμμετοχή εθελοντών, διανομή ποσοστού των κερδών στους εργαζόμενους ως κίνητρο παραγωγικότητας και στην επιχείρηση για δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, απασχόληση ατόμων από ευπαθείς ομάδες, κ.α.), συνιστούν «εργαλεία» που μπορούν να βοηθήσουν την Τοπική Αυτοδιοίκηση στον αναπτυξιακό ρόλο της και προσφέρουν θετικά στην αναζωογόνηση του επιχειρηματικού και εν γένει το τοπικού κοινωνικοοικονομικού συστήματος.

4^ο Ερευνητικό ερώτημα: Ποιος είναι ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη λειτουργία των Κοιν.Σ.Επ.; (α.) Τι είδους συνεργασία/υποστήριξη υφίσταται για τις Κοιν.Σ.Επ. από τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης; (β.) Ποιοι είναι οι καταλληλότεροι τρόποι υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ. από την Τοπική Αυτοδιοίκηση;

³⁵ Το ΕΣΠΑ (Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης) αποτελεί το βασικό στρατηγικό σχέδιο για την ανάπτυξη της χώρας με τη συνδρομή σημαντικών πόρων που προέρχονται από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ανακτήθηκε από: <https://www.espa.gr/el/Pages/staticESPA2014-2020.aspx>

ΜΕΡΟΣ Β:

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

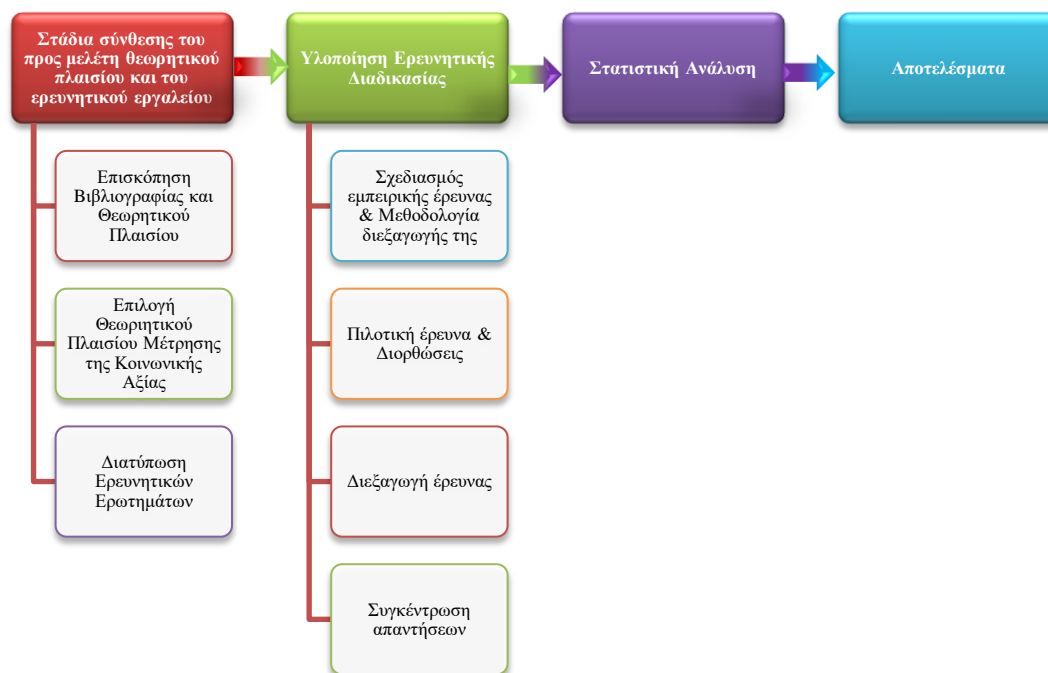
Στο παρόν κεφάλαιο, παρατίθεται η μεθοδολογία βάσει της οποίας διεξήχθη η συγκεκριμένη έρευνα, προκειμένου να αποτυπωθεί η αξία και συνεισφορά των Κοιν.Σ.Επ. στην τοπική κοινωνία και η συνέργεια που δύναται να αναπτυχθεί με τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ως θεσμών με κοινή αποστολή το κοινωνικό όφελος μέσα από την παραγωγή κοινωνικής αξίας.

Βασική επιδίωξη του σκοπού της ερευνητικής μεθόδου που επιλέχθηκε είναι η ανάδειξη των περιοχών κοινωνικής αξίας στα διάφορα στάδια της λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ. της επιλεγμένης γεωγραφικής περιοχής, που αποτελεί τον πληθυσμό της παρούσας έρευνας. Εξίσου σημαντική επιδίωξη αποτελεί και η ανάδειξη, αφενός των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι Κοιν.Σ.Επ. στη λειτουργία και ανάπτυξή τους, αφετέρου των κατάλληλων πρακτικών/πρωτοβουλιών από την Τοπική Αυτοδιοίκηση οι οποίες θα συμβάλλουν ουσιαστικά στην υποστήριξη των επιχειρήσεων αυτών, ώστε να καταστεί δυνατή μια ουσιαστική συνεργατική σχέση στην κατεύθυνση της κοινής συμβολής τους στην τοπική βιώσιμη ανάπτυξη.

Στις ενότητες που αναπτύσσονται στο παρόν κεφάλαιο, παρουσιάζεται η ερευνητική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την παρούσα μελέτη, μέσα από την παράθεση λοιπών διαθέσιμων ερευνητικών εργαλείων, ο λόγος επιλογής του πληθυσμού που χρησιμοποιήθηκε για τη διεξαγωγή της έρευνας, ο ερευνητικός στόχος και η ερευνητική στρατηγική που ακολουθήθηκε, το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή των δεδομένων της έρευνας, η κλίμακα μέτρησης των υπό μελέτη μεταβλητών, ο τρόπος και λόγος διεξαγωγής της πιλοτικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε πριν τη βασική έρευνα, η διαδικασία με την οποία συλλέχθηκαν τα δεδομένα και ο τρόπος ανάλυσής τους. Όλη η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται συνοπτικά στο Σχήμα 4.1 «Διάγραμμα ροής εργασιών σύμφωνα με τη μεθοδολογία της διπλωματικής εργασίας».

Διάγραμμα 4.1:

Διάγραμμα ροής εργασιών σύμφωνα με τη μεθοδολογία της διπλωματικής εργασίας

4.1 Ερευνητική Στρατηγική

Η έρευνα που διενεργήθηκε είναι ποσοτική. Αυτό σημαίνει ότι χαρακτηρίζεται από την επεξεργασία των δεδομένων της με στατιστικές μεθόδους και αριθμητική παρουσίαση των αποτελεσμάτων της με τη μορφή πινάκων, διαγραμμάτων κ.α. Για τις ανάγκες εκπόνησης της παρούσας εργασίας διεξήχθη πρωτογενής και δευτερογενής έρευνα. Όσον αφορά στη συλλογή των πρωτογενών δεδομένων, όπως αναφέρει και ο Ζ. Δημητριάδης (1999), οι εναλλακτικές στρατηγικές που μπορεί να υιοθετηθούν είναι η επισκόπηση, η παρατήρηση, το πείραμα και η μελέτη περίπτωσης. Η ερευνητική στρατηγική που χρησιμοποιήθηκε για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας είναι η επισκόπηση (survey). Η επιλογή βασίστηκε, κυρίως στο γεγονός ότι παρέχει ευκολία πρόσβασης των ερωτώμενων, ταχύτητα στη συλλογή των δεδομένων και χαμηλό κόστος. Η μέθοδος αυτή εξυπηρετεί στην περιγραφή και την αποτύπωση μιας σειράς χαρακτηριστικών ενός πληθυσμού (εκτίμηση) και στην αναζήτηση σχέσεων μεταξύ χαρακτηριστικών του πληθυσμού (*correlation*). Στη συγκεκριμένη έρευνα, το μικρό μέγεθος του δείγματος (19 Κοιν.Σ.Επ.) που προέκυψε δεν επιτρέπει συσχετίσεις ή παραγοντική ανάλυση (*factor analysis*) των δεδομένων. Τα πρωτογενή δεδομένα συλλέχθηκαν με τη χρήση ερωτηματολογίου, το οποίο στάλθηκε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σε όλες τις Κοιν.Σ.Επ. του νομού.

Η δευτερογενής έρευνα εστιάζει στη συμβολή των φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη λειτουργία των Κοιν.Σ.Επ. μέσω των δράσεων που έχουν εντάξει στον επιχειρηματικό τους σχεδιασμό για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο. Σε επίπεδο περιφέρειας, βασίστηκε στα δεδομένα που διατίθενται στο διαδίκτυο και συγκεκριμένα στην επίσημη διαδικτυακή πύλη του ΕΣΠΑ 2014-2020. Αφορούν στα μέτρα και τις δράσεις υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ. και γενικότερα των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας που έχουν εντάξει οι 13 Περιφέρειες της χώρας στα επιχειρησιακά τους προγράμματα για την περίοδο 2014-20 (βλ. Παράρτημα ΙΙΙ). Σε επίπεδο Ο.Τ.Α. Α΄ βαθμού, τα δεδομένα (προγραμματικοί στόχοι – δράσεις για την κοινωνική επιχειρηματικότητα) αντλήθηκαν από το επιχειρησιακό σχέδιο του Δήμου Βόλου, δεδομένου ότι στο συγκεκριμένο Δήμο έχουν την έδρα τους οι περισσότερες από τις Κοιν.Σ.Επ. του νομού Μαγνησίας (που αποτελεί το γεωγραφικό πλαίσιο του δείγματος της συγκεκριμένης έρευνας).

Γνώμονα για τη γεωγραφική επιλογή του δείγματος αποτέλεσε, κυρίως το προσωπικό ενδιαφέρον της ερευνήτριας, ως γενέτειρα περιοχή, τόπος εργασίας και διαμονής της. Επιπρόσθετα, η οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα τα τελευταία χρόνια, αφήνει όλο και πιο έντονα το αποτύπωμά της στον εν λόγω νομό, ο οποίος πλήττεται από έντονη αποβιομηχανοποίηση και υψηλά ποσοστά ανεργίας. Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) (βλ. Πίνακα 4.1.1.) και η ανεργία (βλ. Πίνακες 4.1.2 & 4.1.3.), αποτελούν σημαντικούς ποσοτικούς δείκτες ευημερίας μιας περιοχής. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ), το ΑΕΠ στη Μαγνησία παρουσιάζει σταθερά πτωτική τάση κατά τη χρονική περίοδο 2008-2013 με τις τιμές να αντιστοιχούν για το έτος 2008 σε 3.122.000,00 Ευρώ και το 2013 σε 2.747.000,00 Ευρώ.

Πίνακας 4.1.1:
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) Ν. Μαγνησίας³⁶

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ															Gross domestic product by Nuts II, III
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν κατά περιφέρεια και νομό															In million euro. At current prices
Σε εκατομμύρια ευρώ. Σε τρέχουσες τιμές															
															Year
Ετη	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*	Nuts II and Nuts III
Περιφέρειες και νομοί															
ΕΛΛΑΔΑ	141.247	152.194	163.461	178.905	193.716	199.242	217.862	232.695	241.990	237.534	226.031	207.029	191.204	180.389	ELLADA
Μαγνησία	2.125	2.323	2.559	2.899	3.015	3.065	3.485	3.523	3.722	3.451	3.122	2.975	2.778	2.747	Magnisia
* Προσωρινά στοιχεία															*Provisional data
Σημείωση: Η κατανομή των φόρων και των επιδοτήσεων έγινε με βάση τη διάρθρωση της Ακαθάριστης Προσθήμενης Αξίας ανά περιφέρεια															Note: The distribution of taxes and subsidies is based on the structure of Gross Value Added by region

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Στον πίνακα 4.1.3 αποτυπώνεται, μεταξύ άλλων νομών, το μέσο ετήσιο ποσοστό ανεργίας στο Νομό Μαγνησίας βάσει στοιχείων της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) για το χρονικό διάστημα από το 1^ο τρίμηνο του έτους 2001 έως το 2^ο τρίμηνο του έτους 2016. Διαπιστώνεται η ραγδαία αύξηση της ανεργίας για το διάστημα 2010 (13,4%) έως 2011 (22,9%), με ποσοστό σχεδόν διπλάσιο μέσα σε ένα έτος, ενώ το αμέσως επόμενο έτος (2012) αυξήθηκε σε εξίσου σημαντικό ποσοστό της τάξης του 10,4%. Για τα επόμενα έτη παρατηρείται ένα σταθερά υψηλό ποσοστό. Η ανεργία συνιστά ένα από τα μεγαλύτερα κοινωνικά προβλήματα. Είναι γενεσιουργό πρόβλημα, δεδομένου ότι επιφέρει πολλές άλλες σοβαρές επιπτώσεις σε οικονομικό, κοινωνικό, αλλά και ατομικό επίπεδο, όπως: μείωση της αγοραστικής δύναμης του πληθυσμού, συρρίκνωση της τοπικής αγοράς, φτώχεια, κοινωνικό αποκλεισμό, αστεγία, παραβατικότητα, φαινόμενα τοξικοεξάρτησης, ψυχοπαθογενείς συμπεριφορές, αίσθημα μοναξιάς, απομόνωσης, εγκατάλειψης, αμφισβήτησης, κ.α.

³⁶ Χρονοσειρά: Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν κατά περιφέρεια και νομό (Προσωρινά Στοιχεία) (2000 - 2013), απόσπασμα αρχείου της ΕΛΣΤΑΤ, όπως ανακτήθηκε από: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL48/>

Πίνακας 4.1.2:

Μέσο ποσοστό ανεργίας στις περιφέρειες και τους νομούς της χώρας 2005-2012

Περιφέρειες και νομοί	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Σύνολο Ελλάδας	9,9	8,9	8,3	7,6	9,5	12,5	17,7	24,2
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	11,9	11,0	9,8	8,7	10,9	14,2	19,9	22,5
Έβρου	22,3	19,5	17,5	15,5	13,3	16,0	20,6	23,9
Ξάνθης	12,8	12,2	10,7	9,2	9,5	13,0	20,3	20,2
Ροδόπης	12,4	11,2	8,2	8,0	14,2	17,4	20,8	26,9
Δράμας	9,0	8,1	9,5	6,6	11,1	16,4	23,3	25,8
Καβάλας	5,3	5,9	5,7	6,2	7,0	9,4	13,6	16,1
Κεντρική Μακεδονία	11,1	9,3	9,0	8,3	9,9	13,5	19,8	26,0
Ημαθίας	20,6	15,1	12,9	9,2	7,9	11,3	14,5	20,1
Θεσσαλονίκης	10,6	8,9	8,8	8,5	11,3	14,9	21,8	28,7
Κιλκίς	14,6	15,7	15,1	11,9	8,8	12,8	15,6	23,4
Πέλλης	11,0	9,3	8,9	6,2	6,7	8,9	15,0	22,6
Περίας	8,2	8,1	9,2	10,0	9,4	13,6	22,7	25,0
Σερρών	9,2	6,5	5,0	5,8	5,1	7,8	10,7	19,2
Χαλκιδικής	5,1	5,8	6,0	5,8	6,7	13,4	14,7	17,2
Δυτική Μακεδονία	18,1	14,2	12,1	12,5	12,5	15,5	23,2	29,9
Γρεβενών*								
Καστοριάς	28,5	24,9	15,5	18,6	16,9	18,8	24,3	25,1
Κοζάνης	13,1	12,2	11,8	12,8	12,3	14,3	21,6	32,5
Φλώρινας	22,3	15,2	15,5	8,5	11,2	16,4	26,8	24,5
Θεσσαλία	9,5	8,2	7,8	8,4	9,2	12,1	16,9	22,6
Καρδίτσας	9,3	5,8	6,6	6,5	7,1	11,2	10,6	15,9
Λαρίσης	10,4	9	9,5	9,7	10,5	13,1	15,4	20,2
Μαγνησίας	8,5	7,8	5,9	8,1	9,6	13,4	22,9	33,3
Τρικάλων	8,7	8,8	7,3	7,1	7,8	8,7	16,3	18,6
Ηπειρος	11,5	9,8	10,0	9,9	11,2	12,6	16,7	22,9
Άρτας	16,2	10,7	12,7	10,9	11,9	12,9	19,2	29,8
Θεσπρωτίας*								
Ιωαννίνων	10,6	9,3	8,6	9,8	11,4	11,4	16,1	23,4
Πρεβέζης	9,4	11,7	13,7	11,6	10,6	13,5	12,8	12,9
Ιόνια Νησιά	8,8	11,2	9,1	8,8	9,8	14,8	14,2	14,7
Ζακύνθου	7,3	15,2	9,2	8,7	9,2	12,5	7,6	10,8
Κερκύρας	10,0	11,5	11,2	10,5	11,2	17,3	16,6	14,7
Κεφαλληνίας*								
Λευκάδας*								
Δυτική Ελλάδα	10,5	9,5	9,7	9,6	9,5	11,7	17,3	25,5
Αιτωλοακαρνανία	11,0	9,2	10,3	9,1	9,2	11,7	18,4	29,1
Αχαΐας	11,5	10,7	9,6	10,2	10,2	13,5	19,3	29,3
Ηλείας	7,7	7,1	8,6	9,1	8,6	8,2	12,0	13,3

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2005-2012

* οι νομοί με εκτιμώμενο πληθυσμό κάτω των 40.000, για τους οποίους δε δίνονται εκτιμήσεις λόγω μεγάλου δειγματοληπτικού σφάλματος, σημειώνονται με αστερίσκο

Πίνακας 4.1.3:

Μέσο ετήσιο ποσοστό ανεργίας κατά νομό (1ο Τρίμηνο 2001 - 2ο Τρίμηνο 2016)

Γεωγραφική Περιφέρεια	ΝΟΜΟΣ	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	95% Διάστημα Εμπιστοσύνης για την εκτίμηση του ποσοστού ανεργίας
		Θεσσαλία	ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	10,6	12,6	12,4	6,1	9,3	5,8	6,6	6,5	7,1	11,3	10,7	15,9	23,8	
	ΛΑΡΙΣΗΣ	11,0	12,4	11,7	11,4	10,4	9,0	9,5	9,7	10,5	13,1	15,4	20,3	22,1	21,8	23,3	[20,2 - 26,5]
	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	12,6	12,2	11,3	9,2	8,4	7,8	6,0	8,2	9,5	13,4	22,9	33,3	37,5	34,6	33,4	[26,4 - 40,4]
	ΤΡΙΚΑΛΩΝ	17,4	7,7	6,6	10,1	8,8	8,9	7,4	7,1	7,9	8,7	16,2	18,6	20,3	19,7	22,1	[18,6 - 25,7]
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ		10,8	10,4	9,8	10,6	10,0	9,0	8,4	7,8	9,6	12,7	17,9	24,4	27,5	26,5	24,9	[24,2 - 25,6]

Οι νομοί για τους οποίους δε δίνονται εκτιμήσεις λόγω μεγάλου δειγματοληπτικού σφάλματος, Τα διαστήματα εμπιστοσύνης έχουν υπολογιστεί βάσει των αποτελεσμάτων της έρευνας για το έτος 2015

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Βάσει των ανωτέρω, διαπιστώνουμε ότι ο Νομός Μαγνησίας συνιστά μια γεωγραφική ενότητα η οποία παρουσιάζει σημαντική ύφεση στην τοπική της ανάπτυξη, συνεπώς χρήζει υποστήριξης μέσα από νέους θεσμούς που θα δώσουν λύση στις αυξημένες ανάγκες του. Δεδομένου, ότι βασικό ερευνητικό ερώτημα της εργασίας αυτής αποτελεί η κοινωνική αξία/συνεισφορά της λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ. στη βιώσιμη τοπική

ανάπτυξη, η επιλογή των Κοιν.Σ.Επ. που εδρεύουν στο Νομό Μαγνησίας, κρίνεται κατάλληλη ως πληθυσμός-στόχος για την επίτευξη του σκοπού αυτής της έρευνας.

4.2 Πληθυσμός της Έρευνας – Επιλογή Πλαισίου Δείγματος (*sampling frame*)

Η έρευνα αποσκοπεί, αφενός στη διερεύνηση του βαθμού στον οποίο οι Κοιν.Σ.Επ. μπορούν να συμβάλουν στην τοπική βιώσιμη ανάπτυξη μέσα από την παραγωγή κοινωνικής αξίας και στην ανάδειξη των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν για την επίτευξη των κοινωνικών σκοπών τους, αφετέρου στην αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης όσον αφορά στη συνέργεια που έχει ή δεν έχει αναπτυχθεί μεταξύ των Κοιν.Σ.Επ. και των Ο.Τ.Α. στο πλαίσιο της κοινής αποστολής που μοιράζονται αναφορικά με την παραγωγή κοινωνικής αξίας. Μέσα από την ανάλυση της αλυσίδα αξίας θα εκτιμηθεί σε ποια μορφή παράγουν αξία, ποιοι παράγοντες επηρεάζουν αυτή τη διαδικασία, και πως η Αυτοδιοίκηση μπορεί να υποστηρίξει το σκοπό της αποστολής τους και να επηρεάσει την απόδοσή τους. Για το σκοπό αυτό επιλέχθηκε ο πληθυσμός των Κοιν.Σ.Επ. του Νομού Μαγνησίας.

Πρόκειται για μια απογραφική έρευνα, δηλαδή απευθύνεται στο σύνολο του πληθυσμού των Κοιν.Σ.Επ. του Νομού Μαγνησίας, οι οποίες είναι εγγεγραμμένες στο Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας. Για την απογραφή τους χρησιμοποιήθηκε το αρχείο εγγραφών του ανωτέρω Μητρώου³⁷, όπως ίσχυε κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, για το Νομό Μαγνησίας υπάρχουν εγγεγραμμένες 28 Κοιν.Σ.Επ., συμπεριλαμβανομένης και μίας ΚΟΙΣΠΕ. Στον πίνακα που ακολουθεί εμφανίζονται οι εν λόγω επιχειρήσεις, κατά κατηγορία σκοπού και έδρα:

Πίνακας 4.2.1:

Κατανομή Κοιν.Σ.Επ. του Ν. Μαγνησίας

ΕΙΔΟΣ ΦΟΡΕΑ	ΕΔΡΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ/Ε ΔΡΑ	ΣΥΝΟΛΟ
ΚΟΙΣΠΕ	Δ. ΒΟΛΟΥ	1	1
Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης	Δ. ΒΟΛΟΥ	1	1
Κοιν.Σ.Επ. Κοινωνικής Φροντίδας	Δ. ΒΟΛΟΥ	4	5
	Δ. ΑΛΜΥΡΟΥ	1	
Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικού & Παραγωγικού Σκοπού	Δ. ΒΟΛΟΥ	16	21
	Δ. ΑΛΜΥΡΟΥ	2	
	Δ. ΖΑΓΟΡΑΣ	2	
	Δ. ΣΚΟΠΕΛΟΥ	1	
Σύνολο:			28

Πηγή: Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας, Μάιος 2016

³⁷ Εγγραφές Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας (11-5-2016), όπως ανακτήθηκε από

Συμπληρωματικά, προς επιβεβαίωση της ορθότητας των στοιχείων, πραγματοποιήθηκε και τηλεφωνική επικοινωνία με όλες τις καταγεγραμμένες Κοιν.Σ.Επ. Για κάποιες επιχειρήσεις, χρειάστηκε η επικαιροποίηση των στοιχείων, μέσω αναζήτησης στο διαδίκτυο, λόγω μη ισχύος των τηλεφωνικών αριθμών. Διαπιστώθηκε ότι για κάποιες Κοιν.Σ.Επ. τα στοιχεία επικοινωνίας που διατίθενται στο αρχείο του Μητρώου είναι αυτά που δηλώθηκαν κατά την υποβολή της αίτησης εγγραφής τους και αφορούν στους λογιστές των επιχειρήσεων, με τους οποίους πλέον έχει διακοπεί η συνεργασία. Η τηλεφωνική επικοινωνία ήταν εφικτή για το σύνολο των Κοιν.Σ.Επ., με εξαίρεση δύο, εκ των οποίων η μία επιβεβαίωσε τη συμμετοχή της με απαντητικό μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, ενώ αποδείχτηκε μη εφικτή η εύρεση νέων στοιχείων επικοινωνίας για την άλλη. Η τηλεφωνική επικοινωνία είχε πολλαπλά οφέλη. Πρώτον, συνέβαλε στην επικαιροποίηση όχι μόνο των στοιχείων επικοινωνίας αλλά και της κατάστασης λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ.. Διαπιστώθηκε ότι, από τις είκοσι οκτώ (28) εγγεγραμμένες στο Μητρώο, μόνο οι είκοσι τρεις (23) είναι ενεργές. Οι υπόλοιπες πέντε (05) είτε αποδείχθηκαν μη βιώσιμες, είτε παρέμειναν σε αρχικό στάδιο, λόγω αδυναμίας μόχλευσης πόρων που θα διασφαλίσουν την έναρξη λειτουργίας τους. Έτσι, η αρχική κατανομή των Κοιν.Σ.Επ. διαμορφώνεται ως ακολούθως, με επιφύλαξη όσον αφορά στην επιχείρηση με την οποία δεν κατέστη δυνατή η επικοινωνία:

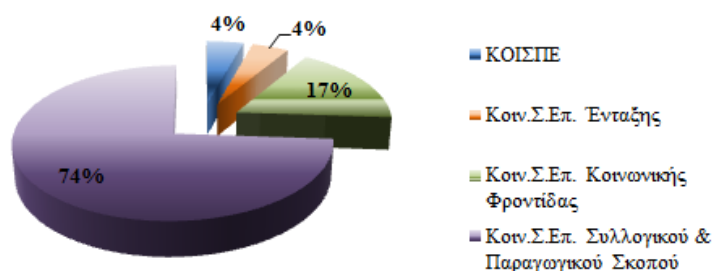
Πίνακας 4.2.2:

Κατανομή των Κοιν.Σ.Επ. βάσει των στοιχείων που προέκυψαν από την τηλεφωνική επικοινωνία στο πλαίσιο υλοποίησης της έρευνας

ΕΙΔΟΣ ΦΟΡΕΑ	ΕΔΡΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ/ ΕΔΡΑ	ΣΥΝΟΛΟ
ΚΟΙΣΠΕ	Δ. ΒΟΛΟΥ	1	1
Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης	Δ. ΒΟΛΟΥ	1	1
Κοιν.Σ.Επ. Κοινωνικής Φροντίδας	Δ. ΒΟΛΟΥ	4	4
Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικού & Παραγωγικού Σκοπού	Δ. ΒΟΛΟΥ	13	17
	Δ. ΑΛΜΥΡΟΥ	1	
	Δ. ΖΑΓΟΡΑΣ	2	
	Δ. ΣΚΟΠΕΛΟΥ	1	
Σύνολο:			23

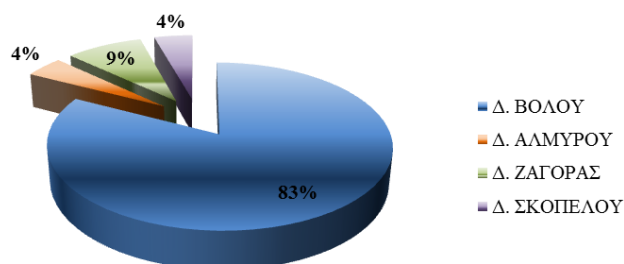
Διάγραμμα 4.2.1:

**ΚΑΤΑΝΟΜΗ Κοιν.Σ.Επ. ΑΝΑ ΕΙΔΙΚΟ ΣΚΟΠΟ
ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ**

Διάγραμμα 4.2.2:

**ΚΑΤΑΝΟΜΗ Κοιν.Σ.Επ. ΒΑΣΕΙ ΕΔΡΑΣ
ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ**

4.3 Θεωρητικό Πλαίσιο και Ερευνητικά Ερωτήματα

Οι περισσότερες μέθοδοι και τα εργαλεία μέτρησης της κοινωνικής αξίας, μεταξύ των οποίων και η πλέον διαδεδομένη μέθοδος SROI, απαιτούν συλλογή δεδομένων από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη της επιχείρησης (stakeholders), καθώς και οικονομικά στοιχεία, και άλλα δεδομένα, τα οποία συνεπάγονται ένα εύρος χρόνου, τουλάχιστον τεσσάρων έως έξι μηνών, το οποίο δεν είναι διαθέσιμο για την εκπόνηση αυτής της μελέτης. Επιπρόσθετα, από τη βιβλιογραφία διαπιστώνεται ότι οι ερευνητές εστιάζουν συνήθως στη μελέτη περίπτωσης μιας συγκεκριμένης επιχείρησης και όχι σε ένα σύνολο επιχειρήσεων με διαφορετικούς σκοπούς, δραστηριότητες, κλπ., όπως ισχύει στην παρούσα περίπτωση.

Όλα τα ανωτέρω, σε συνδυασμό με: α) το γεγονός ότι η συγκεκριμένη έρευνα είναι απογραφική, δηλαδή απευθύνεται στο σύνολο των εγγεγραμμένων στο Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας Κοιν.Σ.Επ. του Νομού Μαγνησίας, β) τα ερευνητικά

ερωτήματα που έχουν τεθεί, γ) τον κύριο σκοπό αυτής της εργασίας που είναι η διερεύνηση και ανάδειξη των περιοχών/σταδίων στη λειτουργία των Κοιν.Σ.Επ., οι οποίες παράγουν κοινωνική αξία και συμβάλουν θετικά στην τοπική βιώσιμη ανάπτυξη, υπέδειξαν ως καταλληλότερη μέθοδο την Αλυσίδα Κοινωνικής Αξίας (*Social Value Chain method*).

Με τη χρήση λοιπόν της μεθόδου ανάλυσης της αλυσίδας κοινωνικής αξίας, η παρούσα ερευνητική εργασία επιχειρεί τη συλλογή δεδομένων προκειμένου να δοθούν απαντήσεις στα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

Ερευνητικό ερώτημα 1. *Ποια είναι τα εξωτερικά εμπόδια/προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Κοιν.Σ.Επ. στη λειτουργία και ανάπτυξή τους;*

Ερευνητικό ερώτημα 2. *Ποιες είναι οι περιοχές/τομείς παραγωγής κοινωνικής αξίας από τις Κοιν.Σ.Επ. για την τοπική κοινωνία;*

Ερευνητικό ερώτημα 3. *Ποια είναι η κοινωνική αξία που παράγεται στα δομικά στοιχεία/πεδία της αλυσίδας αξίας των Κοιν.Σ.Επ.;*

Ερευνητικό ερώτημα 4. *Ποιος είναι ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη λειτουργία των Κοιν.Σ.Επ.; (α. τι είδους συνεργασία/υποστήριξη υφίσταται για τις Κοιν.Σ.Επ. από τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, β. ποιοι είναι οι καταλληλότεροι τρόποι υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ. από την Τοπική Αυτοδιοίκηση)*

Για την ανάδειξη της συμβολής των Κοιν.Σ.Επ. του δείγματος στην τοπική βιώσιμη ανάπτυξη, θα γίνει προσδιορισμός της συνάφειας των πεδίων της αλυσίδας κοινωνικής αξίας με τις περιοχές παραγωγής κοινωνικής αξίας.

4.4 Περιγραφή Ερευνητικού Εργαλείου

Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ως ερευνητικό εργαλείο το ερωτηματολόγιο. Θεωρείται το πλέον διαδεδομένο ερευνητικό εργαλείο, δεδομένου ότι, σε σχέση με εναλλακτικά εργαλεία όπως η συνέντευξη, παρέχει τη δυνατότητα συλλογής ειλικρινών και ανώνυμων απαντήσεων, δίνει στον ερωτώμενο ευελιξία ως

προς το χρόνο συμπλήρωσης, συνεπάγεται χαμηλό κόστος και λιγότερο χρόνο. Η σύνταξή του υλοποιήθηκε κάτω από το πρίσμα της εκπλήρωσης της αποστολής που επιδιώκει να εξυπηρετήσει. Συνεπώς, για τη διατύπωση των ερωτήσεων ελήφθησαν υπόψη οι πτυχές της αλυσίδας κοινωνικής αξίας στη λειτουργία των Κοιν.Σ.Επ. (εισροές, εκροές, αποτελέσματα, αντίκτυπος) στις οποίες διερευνούμε την παραγωγή κοινωνικής αξίας σε συνδυασμό με τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί προς απάντηση.

Το ερωτηματολόγιο διαμορφώθηκε σε ηλεκτρονική μορφή και αποτελείται από 38 ερωτήσεις (βλ. Παράρτημα Ι). Συνοδεύτηκε από μία επιστολή στην οποία αναφέρονται τα στοιχεία της ερευνήτριας και της επιβλέπουσας καθηγήτριας, το πλαίσιο υλοποίησης και ο σκοπός της έρευνας, καθώς και η διασφάλιση της εμπιστευτικότητας και της ανωνυμίας των απαντήσεων. Καταληκτικά, διατυπώθηκε η διαβεβαίωση ότι μετά την ολοκλήρωση της εκπόνησης της παρούσας εργασίας, θα κοινοποιηθούν σε όλους τους συμμετέχοντες τα αποτελέσματα της έρευνας.

Το ερωτηματολόγιο, έχει ημιδομημένη μορφή (ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου) και χωρίζεται σε τέσσερις ενότητες ως ακολούθως:

Μέρος Α. Συλλέγονται πληροφορίες που αφορούν στα δημογραφικά χαρακτηριστικά (π.χ. φύλλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, κ.α.) του ατόμου που συμπλήρωσε το ερωτηματολόγιο, προηγούμενη επιχειρηματική του εμπειρία, ο ρόλος του στην Κοιν.Σ.Επ..

Μέρος Β. Συλλέγονται δεδομένα που αφορούν στο προφίλ της Κοιν.Σ.Επ.. Τέτοια στοιχεία είναι: ο ιδιαίτερος σκοπός λειτουργίας τους (ένταξη, κοινωνική φροντίδα, συλλογικός ή παραγωγικός σκοπός), το έτος ίδρυσης, ο τομέας δραστηριότητας, η εισροή εσόδων και η πηγή προέλευσης, το ύψος των κερδών και η κατηγορία επανεπένδυσής τους, η τάση του κέρδους ανά έτος λειτουργίας, ο αριθμός των μελών κατά φύλλο και το επίπεδο εκπαίδευσής τους, ο αριθμός των μελών που εργάζονται στην Κοιν.Σ.Επ., ο αριθμός των εργαζομένων μη μελών κατά φύλλο και το επίπεδο εκπαίδευσής τους, αριθμός εργαζομένων που emπίπτουν σε κατηγορίες ευπαθών ομάδων, υποστήριξη της Κοιν.Σ.Επ. από εθελοντές και ο χρόνος απασχόλησής τους, παράγοντες που επηρέασαν την απόφαση των μελών για την ίδρυση της Κοιν.Σ.Επ..

Μέρος Γ. Συλλέγονται πληροφορίες σχετικά με: τους στόχους που ενδεχομένως έχει θέσει η Κοιν.Σ.Επ. (οικονομικούς και κοινωνικούς) και το βαθμό επίτευξής τους, τους κοινωνικούς ιδρυτικούς σκοπούς, στοιχεία στα οποία δίνει έμφαση η επιχείρηση, το είδος του αντίκτυπου που εκτιμά ότι έχει στην τοπική κοινωνία, προμήθεια των πρώτων υλών από τοπικές επιχειρήσεις, καινοτόμα χαρακτηριστικά στη λειτουργία της.

Μέρος Δ. Στο τελευταίο μέρος συλλέγονται πληροφορίες που αφορούν: σε ενδεχόμενη δικτύωση και συνεργασία της επιχείρησης με άλλες Κοιν.Σ.Επ. ή λοιπούς οργανισμούς και επιχειρήσεις της Κοινωνικής Οικονομίας, στο είδος της υποστήριξης που ενδεχομένως έχουν λάβει από φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, σε πρακτικές και πρωτοβουλίες που μπορούν να αναπτυχθούν από την Τοπική Αυτοδιοίκηση για την υποστήριξη της λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ., στα εμπόδια που αντιμετωπίζουν για τη βιωσιμότητα και ανάπτυξή τους.

Για τη διαβάθμιση των απαντήσεων χρησιμοποιήθηκε η 7-βάθμια κλίμακα Likert, η οποία κυμαίνεται από (1) «καθόλου» έως (7) «απόλυτα». Επιλέχθηκε η 7-βάθμια κλίμακα μέτρησης, καθώς προσφέρει μεγαλύτερη ανάλυση, και παρέχει δυνατότητα καλύτερης λήψη απόφασης.

Η έρευνα διεξήχθη ηλεκτρονικά, μέσω του εργαλείου των Google forms κατά τη χρονική περίοδο από 1 έως 15 Σεπτεμβρίου 2016. Η αποστολή του συνδέσμου για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με ομαδική αποστολή στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις των Κοιν.Σ.Επ. του Νομού Μαγνησίας, σύμφωνα με τα στοιχεία του αρχείου μηνός Μαΐου 2016 του Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας, όπως επικαιροποιήθηκαν μετά από τις σχετικές ενέργειες της ερευνήτριας.

Στο σύνολό τους, οι εκπρόσωποι των Κοιν.Σ.Επ. έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον για την έρευνα. Κάποιοι διατύπωσαν παράπονα που αφορούν στην έλλειψη υποστήριξής τους από την Τοπική Αυτοδιοίκηση ή προβλήματα που αντιμετώπισαν σε παλαιότερη συνεργασία τους. Σε γενικές γραμμές, διαπιστώθηκε μια στάση επιφύλαξης ως προς το ενδιαφέρον που θα μπορούσε να δείξει η Τοπική Αυτοδιοίκηση για την υποστήριξη της λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ., με μια ταυτόχρονη ελπίδα ότι αυτή η εκτίμηση μπορεί να αναθεωρηθεί. Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί και η μη συμμετοχή μιας Κοιν.Σ.Επ. η

οποία επέλεξε να απέχει, δεδομένης της πρόωμης κατάστασής της και της μη έναρξης των δραστηριοτήτων της. Τελικά, συλλέχθηκαν 19 ερωτηματολόγια, δηλαδή υπήρξε ποσοστό ανταπόκρισης (*response rate*) 82,61%, το οποίο αποτελεί ικανοποιητικό δείγμα για τις ανάγκες της έρευνας.

4.5 Πιλοτική Έρευνα και Έλεγχος Εγκυρότητας και Αξιοπιστίας

Για τη διασφάλιση της εγκυρότητας του περιεχομένου του ερωτηματολογίου, διενεργήθηκε πιλοτική έρευνα (Pilot Test-Pretest). Κατά τη διαδικασία αυτή, οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να σχολιάσουν οποιαδήποτε ερώτηση τους προκάλεσε δυσκολία, ασάφεια, αμηχανία ή ενόχληση, καθώς και να προτείνουν αλλαγές οι οποίες έκριναν ότι θα συμβάλουν στην αρτιότητα και την ευχρηστία του ερωτηματολογίου, αλλά και στη σκοπιμότητα της υλοποίησης της έρευνας. Τελικά, αποδεσμεύτηκε η επιλογή «άλλο», διότι προκαλούσε σύγχυση και δυσφορία ως ενσωματωμένο πεδίο σε ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών με διαβάθμιση (η απάντηση των οποίων είχε οριστεί αρχικά ως υποχρεωτική, προκειμένου να διασφαλιστεί η συμπλήρωση όλων των πεδίων).

4.6 Χάρτης Ερωτηματολογίου

Σε αυτή την ενότητα γίνεται παράθεση των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου, βάσει της σκοπιμότητάς τους για τις ανάγκες εκπόνησης της ερευνητικής εργασίας.

A. Ομαδοποίηση ερωτήσεων που αποτυπώνουν το προφίλ των ερωτώμενων (δημογραφικά στοιχεία, προηγούμενη επιχειρηματική εμπειρία, ρόλος του ερωτώμενου στην Κοιν.Σ.Επ.)

Πίνακας 4.6.1

Χαρακτηριστικά των ατόμων που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο

Αριθμός Ερώτησης	1, 2, 3, 4, 5
-------------------------	----------------------

B. Ομαδοποίηση ερωτήσεων που αποτυπώνουν το προφίλ των Κοιν.Σ.Επ. (ειδικός σκοπός λειτουργίας της Κοιν.Σ.Επ., έτος ίδρυσης, τομέας δραστηριότητας, κατηγορίες

εσόδων, κέρδη, ύψος κερδών, κατηγορίες επανεπένδυσης των κερδών, λόγοι ίδρυσης της Κοιν.Σ.Επ.)

Πίνακας 4.6.2

Προφίλ των Κοιν.Σ.Επ.

Αριθμός Ερώτησης	6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 22 (5υποερωτήσεις), 31, 32, 33, 34
-------------------------	---

Γ. Ομαδοποίηση ερωτήσεων κατ' αντιστοιχία με τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν βάσει του ερευνητικού πλαισίου της ερευνητικής μεθόδου της αλυσίδας κοινωνικής αξίας.

Πίνακας 4.6.3

Αντιστοίχιση ερωτήσεων στα ερευνητικά ερωτήματα

Ερευνητικά ερωτήματα	Αριθμός Ερώτησης	Συγγραφέας
<i>Ποια είναι τα εξωτερικά εμπόδια/προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Κοιν.Σ.Επ. στη λειτουργία και ανάπτυξη τους;</i>	38 (14 υποερωτήσεις)	<ul style="list-style-type: none"> • Glaveli & Geormas, 2016 • Alexopoulos et al., 2015
<i>Ποιες είναι οι περιοχές/τομείς παραγωγής κοινωνικής αξίας από τις Κοιν.Σ.Επ. για την τοπική κοινωνία (προσδιορισμός περιοχών: π.χ. απασχόληση ΑμεΑ, κοινωνική συνοχή, κ.λ.π.);</i>	27 (14 υποερωτήσεις)	<ul style="list-style-type: none"> • Glaveli & Geormas, 2016 • Ivana Kraftova et al., Japan Social Innovation Journal, Vol. 5, No. 1, 2015
<i>Ποια είναι η κοινωνική αξία που παράγεται στα δομικά στοιχεία/πεδία της αλυσίδας αξίας των Κοιν.Σ.Επ.</i>	8, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26 (11 υποερωτήσεις), 28 (09 υποερωτήσεις), 29, 30	<ul style="list-style-type: none"> • Glaveli & Geormas, 2016 • Laurie Mook, Andrea Chan, Dan Kershaw, 2015 • Carlo Borzaga and Ermanno Tortia, 2008
<i>Ποιος είναι ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη λειτουργία των Κοιν.Σ.Επ.;</i> <i>α. τι είδους συνεργασία/υποστήριξη υφίσταται για τις Κοιν.Σ.Επ. από τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης,</i> <i>β. ποιοι είναι οι καταλληλότεροι τρόποι υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ. από την Τοπική Αυτοδιοίκηση)</i>	35, 36, 37 (13 υποερωτήσεις)	<ul style="list-style-type: none"> • Glaveli & Geormas, 2016 • Peter Jenner, School of Business Faculty of Arts, Business and Law University of the Sunshine Coast, Australia, 2016 • Mary Duniam and Associate Professor Robyn Eversole, Institute for Regional Development, University of Tasmania, in partnership with the Australian Centre of Excellence in Local Government, 2013 • Sophie Hostick-Boakye and Mandeep Hothi, The Young Foundation, 2011

Δ. Ομαδοποίηση ερωτήσεων σύμφωνα με τα πεδία της αλυσίδας κοινωνικής αξίας

Τα πεδία της αλυσίδας κοινωνικής αξίας οργανώνονται σε τέσσερις κατηγορίες:

Πίνακας 4.6.4

Αντιστοίχιση ερωτήσεων στα πεδία της αλυσίδας κοινωνικής αξίας

Πεδίο Αλυσίδας Κοινωνικής Αξίας	Ερώτηση
Εισροές	14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 29
Δραστηριότητες	28 (υποερωτήσεις: 1 ^η -5 ^η & 8 ^η -9 ^η)
Εκροές	28 (υποερωτήσεις: 6 ^η – 7 ^η)
Αποτελέσματα/ Κοινωνικός Αντίκτυπος	26 (11 υποερωτήσεις), 30

4.7 Ανάλυση Δεδομένων

Η στατιστική ανάλυση έγινε με τη χρήση του ηλεκτρονικού προγράμματος διαχείρισης ηλεκτρονικών υπολογιστικών φύλλων εργασίας Excel. Μετά τη συγκέντρωση των ηλεκτρονικών ερωτηματολογίων, έγινε κωδικοποίηση και εξαγωγή των δεδομένων βάσει των απαντήσεων, σε υπολογιστικό ηλεκτρονικό φύλλο εργασίας. Με τη χρήση του εν λόγω λογισμικού, και μεθόδων περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης με ποσοστά και μέσους όρους για τις υπό μελέτη μεταβλητές του θεωρητικού πλαισίου, έγινε ανάλυση των χαρακτηριστικών του δείγματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει τα αποτελέσματα που προέκυψαν μετά την καταγραφή, επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν. Όπως έχει ήδη αναφερθεί στην ενότητα 4.2 «Πληθυσμός της Έρευνας», συλλέχθηκαν 19 ερωτηματολόγια από το σύνολο των 23 ενεργών Κοιν.Σ.Επ. του Ν. Μαγνησίας, στις οποίες εστάλη το ερωτηματολόγιο προς συμπλήρωση, έχοντας κατά συνέπεια ένα ποσοστό ανταπόκρισης (*response rate*) της τάξης του 82,61%, το οποίο αποτελεί ικανοποιητικό δείγμα για τις ανάγκες της έρευνας. Συγκεκριμένα, οι ενότητες είναι οι εξής:

5.1 Παρουσίαση Δείγματος

Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά των ατόμων της Κοιν.Σ.Επ. (μέλη, εργαζόμενοι, εθελοντές) και της επιχείρησης.

5.1.1 Χαρακτηριστικά ατόμων που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο

Με βάση τον Πίνακα 5.1.1.1 και τα διαγράμματα 5.1.1.1, 5.1.1.2, 5.1.1.3, 5.1.1.4 και 5.1.1.5, παρουσιάζεται η ανάλυση των χαρακτηριστικών των ατόμων που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο.

Πίνακας 5.1.1.1:

Χαρακτηριστικά των ατόμων που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο

Μεταβλητή		Διατύπωση	Αριθμός	Ποσοστό (%)	
(α.)	Δημογραφικά Χαρακτηριστικά	• Φύλο	Ανδρας	10	52,6
			Γυναίκα	9	47,4
		• Ηλικία	18-24	0	0,0
			25-29	1	5,3
			30-39	6	31,6
			40-49	8	42,1
			50+	4	21,1
		• Επίπεδο Εκπαίδευσης	Απόφοιτος/η Γυμνασίου	3	15,8
			Απόφοιτος/η Λυκείου	1	5,3
			Απόφοιτος/η Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι.	11	57,9
			Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου	3	15,8
Άλλο	1		5,3		
(β.)	Προηγούμενη επιχειρηματική εμπειρία	Όχι	12	63,2	
		Ναι	7	36,8	
(γ.)	Ρόλος/θέση ατόμου στην Κοιν.Σ.Επ.	Πρόεδρος	9	47,4	
		Πρόεδρος και νόμιμος εκπρόσωπος	3	15,8	

	Νόμιμος εκπρόσωπος	4	21,1
	Μέλος, Επιστημονικός Σύμβουλος	1	5,3
	Μέλος	1	5,3
	Γραμματέας	1	5,3

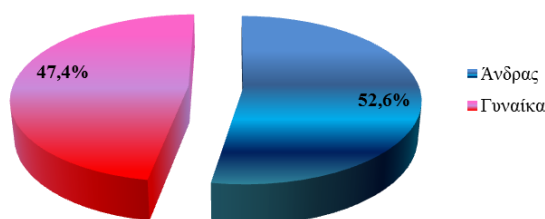
Αναλυτικότερα, διαπιστώνεται ότι:

(α.) Δημογραφικά Χαρακτηριστικά (φύλο, ηλικία, εκπαιδευτικό επίπεδο)

Το ποσοστό των ατόμων που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο ήταν 52,6% (10) άνδρες και 47,4% (09) γυναίκες. Παρατηρούμε σχετική αναλογία αντρών και γυναικών στο δείγμα, συνεπώς μια ισορροπία μεταξύ των φύλων.

Διάγραμμα 5.1.1.1

ΦΥΛΟ

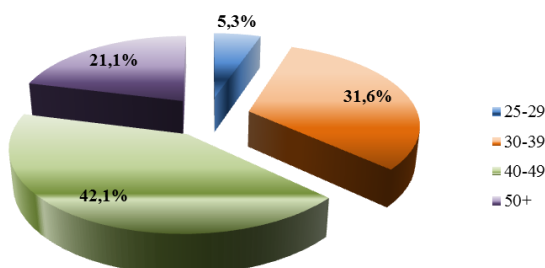

Το 73,7% είναι μεταξύ 30-49 ετών και συγκεκριμένα: το 42,1% (08 άτομα) ανήκουν στην ηλικιακή κατηγορία μεταξύ 40-49 ετών και το 31,6% (06 άτομα) στην κατηγορία 30-39 ετών. Ακολουθεί η ηλικιακή ομάδα 50+ με ποσοστό 21,1% (04 άτομα) και η ομάδα 25-29 με ποσοστό 5,3% (01 άτομο), ενώ δεν υπήρξε στο δείγμα συμμετοχή από την ηλικιακή ομάδα 18-24 ετών.

Συνήθως, τα νέα άτομα διακρίνονται για τις καινοτόμες ιδέες τους και η καινοτομία αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο του προφίλ των κοινωνικών επιχειρηματιών. Έτσι, το γεγονός ότι η πλειοψηφία όσων απάντησαν στο ερωτηματολόγιο είναι νέοι σε ηλικία, συνιστά ένα ενδιαφέρον στοιχείο για το προφίλ των Κοιν.Σ.Επ. γενικότερα.

Διάγραμμα 5.1.1.2

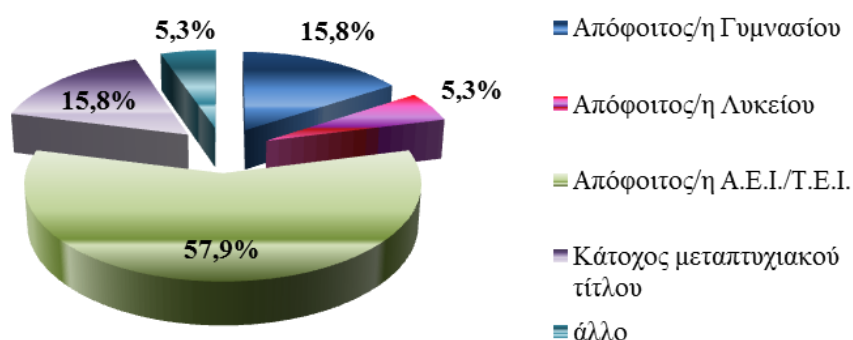
ΗΛΙΚΙΑ

Διαπιστώθηκε ότι το επίπεδο εκπαίδευσης είναι αρκετά υψηλό με ένα ποσοστό των συμμετεχόντων της τάξης του 79% να περιλαμβάνει κατόχους πτυχίου τουλάχιστον τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένων και των μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών. Πιο συγκεκριμένα, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων είναι απόφοιτοι Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι. σε ποσοστό 57,9% (11 άτομα), οι κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου είναι ισάριθμοι με τους απόφοιτους Γυμνασίου σε ποσοστό 15,8%, (3 άτομα σε κάθε κατηγορία), ένα ποσοστό της τάξης του 5,3% είναι απόφοιτοι Λυκείου (1 άτομο), ενώ στην κατηγορία «άλλο» εμπίπτει ένα (1) άτομο το οποίο έχει λάβει πιστοποίηση επί των βασικών του σπουδών μετά από σχετική κατάρτιση.

Διάγραμμα 5.1.1.3

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

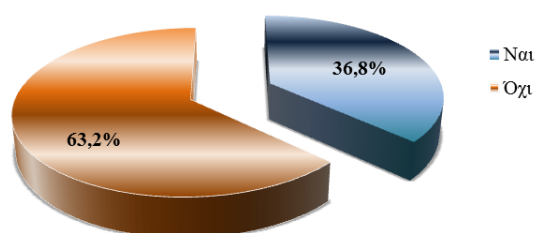

(β.) Προηγούμενη Επιχειρηματική Εμπειρία

Ποσοστό 63,2% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι δεν είναι η πρώτη φορά που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα, γεγονός θετικό όσον αφορά στο προφίλ των Κοιν.Σ.Επ., δεδομένου ότι η επιχειρηματική εμπειρία ενισχύει τις δυνατότητες αξιοποίησης των πόρων της επιχείρησης. Επίσης, συνιστά εν γένει σημαντικό στοιχείο για το προφίλ του κοινωνικού επιχειρηματία ο οποίος είναι σημαντικό να διαθέτει ανάλογα χαρακτηριστικά που ενισχύουν τη διαχειριστική ικανότητα και λειτουργούν υποστηρικτικά ως προς τη βιωσιμότητα και ανάπτυξη της επιχείρησης.

Διάγραμμα 5.1.1.4

ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

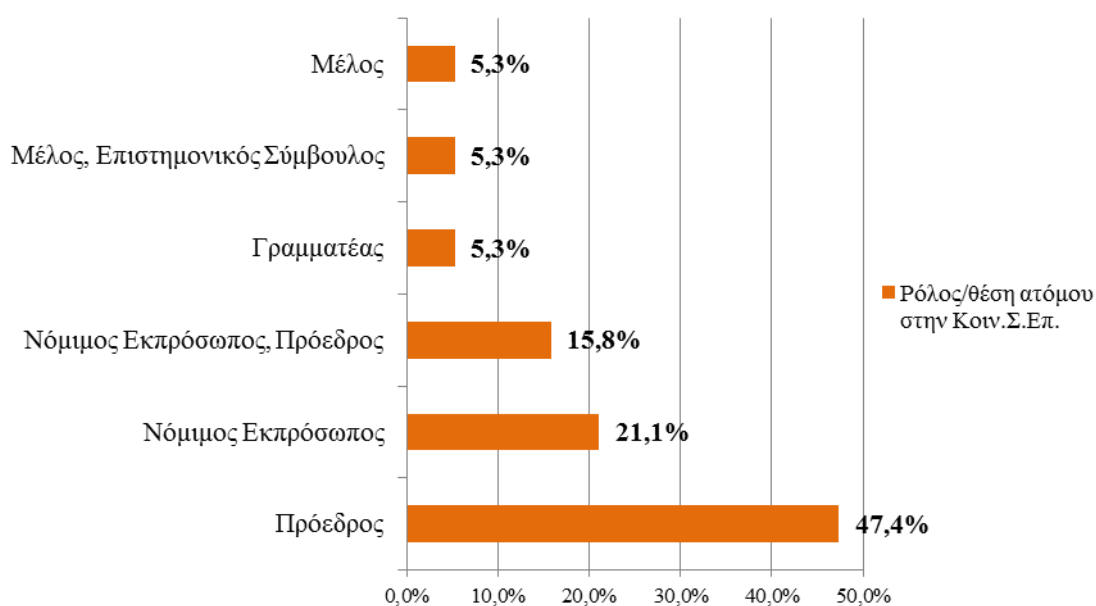

(γ.) Ρόλος/θέση ατόμου στην Κοιν.Σ.Επ.

Θετικό στοιχείο για την έρευνα αποτελεί το γεγονός ότι η πλειοψηφία (63,2%) όσων απάντησαν κατέχουν τη θέση του Προέδρου της Κοιν.Σ.Επ., δεδομένου ότι αφορά σε άτομα που έχουν καθοριστικό ρόλο και προσδιορίζουν σε σημαντικό βαθμό την πορεία της επιχείρησης, συνεπώς οι απαντήσεις τους βαρύνουν περισσότερο τα αποτελέσματα της έρευνας. Πιο αναλυτικά: ποσοστό 47,4% έχουν αποκλειστικά θέση Προέδρου, ενώ το 15,8% κατέχει θέση Προέδρου και Νομίμου Εκπροσώπου ταυτόχρονα. Σε ποσοστό 21,1% απάντησαν οι Νόμιμοι Εκπρόσωποι της επιχείρησης, ενώ σε ποσοστό 5,3%, για τις ακόλουθες κατηγορίες, ο ερωτηθείς/ερωτηθείσα συμμετέχει στην Κοιν.Σ.Επ. ως μέλος, Γραμματέας ή Επιστημονικός Σύμβουλος/μέλος.

Διάγραμμα 5.1.1.5

ΡΟΛΟΣ/ΘΕΣΗ ΑΤΟΜΟΥ ΣΤΗΝ Κοιν.Σ.Επ.

5.1.2 Το Προφίλ των Κοιν.Σ.Επ.

Στην ενότητα αυτή, παρουσιάζονται δεδομένα που αφορούν στα βασικά χαρακτηριστικά του προφίλ των Κοιν.Σ.Επ., όπως ο βασικός σκοπός λειτουργίας, το έτος ίδρυσης, ο τομέας δραστηριότητάς τους, έσοδα και κέρδη, διανομή κερδών. Επίσης, αποτυπώνονται οι λόγοι για τους οποίους τα μέλη αποφάσισαν να ιδρύσουν μια Κοιν.Σ.Επ., η δικτύωση και τα στοιχεία που αξιολογούν οι ερωτώμενοι ως καινοτόμα στον τρόπο λειτουργίας της επιχείρησης.

Πίνακας 5.1.2.1
Στοιχεία του Προφίλ των Κοιν.Σ.Επ.

Στοιχεία Προφίλ	Διατύπωση	Αριθμός	Ποσοστό (%)	
Κατηγορία Κοιν.Σ.Επ.	Συλλογικού & Παραγωγικού Σκοπού	13	68,4	
	Κοινωνικής Φροντίδας	4	21,1	
	Ένταξης	1	5,3	
	Κοι.Σ.Π.Ε.	1	5,3	
Έτος ίδρυσης της Κοιν.Σ.Επ.	2012	1	5,3	
	2013	2	10,5	
	2014	5	26,3	
	2015	5	26,3	
	2016	6	31,6	
Τομέας Δραστηριότητας	Υπηρεσίες Κοινωνικής Φροντίδας	4	21,1	
	Εκπαίδευση	7	36,8	
	Περιβάλλον	5	26,3	
	Πολιτισμός	8	42,1	
	Εμπόριο	4	21,1	
	Άλλο:	Τουρισμός	3	15,8
		Καλλιτεχνικές Εκδηλώσεις και ηχητικές καλύψεις	1	5,3
		MME	1	5,3
		Ένταξη ΑμεΑ και Ευπαθών Κοινωνικά Ομάδων	1	5,3
		Ναυαγοσωστικές υπηρεσίες	1	5,3
		Συντηρήσεις κτηρίων καθαριότητα σχολικών και άλλων χωρών	1	5,3
		Απασχόληση	1	5,3
		Παροχή υπηρεσιών	1	5,3
Πηγή εσόδων	Δραστηριότητες της Κοιν.Σ.Επ.	18	94,7	
	Επιδότησεις	0	0,0	
	Χορηγίες	0	00,0	
	Συμβάσεις (π.χ. με Ο.Τ.Α.)	2	10,5	
Κέρδη οικονομικού έτους 2015	Ναι	6	31,6	
	Όχι	13	68,4	
Ύψος κερδών ³⁸	1.00€ - 10.000,00€	5	83,3	
	10.000,01€ - 30.000,00€	1	16,7	
	> 30.000,00€	0	0,0	
Κατηγορίες στις οποίες επανεπενδύονται τα	Αύξηση κεφαλαίου	2	33,3	
	Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας	4	66,7	

³⁸ Αφορά μόνο στις 6 επιχειρήσεις που δήλωσαν κέρδη για το έτος 2015

κέρδη της Κοιν.Σ.Επ.	Διεύρυνση υπηρεσιών/προϊόντων	1	16,7
	Επιμόρφωση προσωπικού	1	16,7
	Διανομή στους εργαζομένους της επιχείρησης ως κίνητρο παραγωγικότητας	2	33,3
	Άλλο: Επένδυση σε εξοπλισμό	1	16,7
Αυξητική τάση κέρδους ανά έτος λειτουργίας	Ναι	5	83,3
	Όχι	1	16,7
Καθορισμός οικονομικών στόχων	Ναι	15	78,9
	Όχι	0	0,0
	Πρόκειται να τεθούν	4	21,1
Οικονομικοί στόχοι ³⁹	Επίπεδο κερδοφορίας	8	50,0
	Ικανοποίηση πελατών	13	81,3
	Ύψος-ανάπτυξη πωλήσεων	5	31,3
	Έλεγχος του κόστους/εξόδων	8	50,0
	Παραγωγικότητα	6	37,5
	Ανάπτυξη της επιχείρησης	15	93,8
Καθορισμός κοινωνικών στόχων	Ναι	17	89,5
	Όχι	0	0,0
	Πρόκειται να τεθούν	2	10,5

Διαπιστώθηκε ότι οι Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού αποτελούν το 68,4% των Κοιν.Σ.Επ. του Νομού Μαγνησίας. Ακολουθεί σε ποσοστό 21,1% η κατηγορία των Κοιν.Σ.Επ. Κοινωνικής Φροντίδας. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι υπάρχει μία και μοναδική Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης (5,3%), της οποίας η λειτουργία είναι πρόσφατη, ενώ αντίστοιχα μοναδική (5,3%) είναι και η Κοι.Σ.Π.Ε.

Όσον αφορά στο έτος ίδρυσης των Κοιν.Σ.Επ., λαμβάνοντας ως εναρκτήριο έτος αναφοράς στο ερωτηματολόγιο το έτος 2012 (5,3%) και καταληκτικό το τρέχον έτος (31,6%), διαπιστώνεται μια σταθερά αυξητική τάση ίδρυσης κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων στο συγκεκριμένο νομό. Το δεδομένο αυτό μπορεί να συνδεθεί με τη ραγδαία αύξηση του ποσοστού ανεργίας στην εν λόγω γεωγραφική περιοχή από το έτος 2010 και μετά, αλλά και γενικότερα στη χώρα.

Η δραστηριότητα των Κοιν.Σ.Επ. του Νομού Μαγνησίας επικεντρώνεται, κυρίως στον τομέα του *Πολιτισμού* (42,1%). Ο Νομός Μαγνησίας υπήρξε ανέκαθεν μια περιοχή με παράδοση στον πολιτισμό, γεγονός που ενισχύθηκε και από τις αναφορές της Μυθολογίας ειδικότερα για την περιοχή της οροσειράς του Πηλίου (βουνό των Κενταύρων), και της οροσειράς της Όθρυος (βουνό των Τιτάνων). Επίσης, διαθέτει πλούσια αρχαιολογικά ευρήματα, αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία, κ.α. Ωστόσο, δε διαπιστώθηκε το ανάλογο για τον τομέα του *Τουρισμού*, στον οποίο οι Κοιν.Σ.Επ. του

³⁹ Έχει ληφθεί υπόψη και μία από τις 4 Κοιν.Σ.Επ. που δήλωσαν ότι δεν έχουν ορίσει, αλλά πρόκειται να θέσουν οικονομικούς στόχους, δεδομένου ότι τους προσδιόρισε.

νομού παρουσιάζουν δραστηριότητες σε ποσοστό μόλις 15,8%, παρότι η ευρύτερη περιοχή του νομού χαρακτηρίζεται ως τουριστική δεδομένου και του φυσικού πλούτου που διαθέτει (οροσειρά Πηλίου και Όθρυος, το νησιωτικό σύμπλεγμα των Βορείων Σποράδων, κ.α.). Από τον ανωτέρω πίνακα, διαπιστώνεται ότι σε ποσοστό 36,8% οι δραστηριότητες των Κοιν.Σ.Επ. του δείγματος αφορούν στον τομέα της *Εκπαίδευσης*, ενδεχομένως λόγω των «ανεπαρκών» κρατικών υπηρεσιών στον τομέα της παιδείας. Η εκπαίδευση αποτελεί ένα βασικό θεσμό κοινωνικοποίησης, ωστόσο το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από σημαντικές αδυναμίες σ' ότι αφορά την παροχή υπηρεσιών και την υποστήριξη της διαδικασίας εκπαίδευσης, με συνέπεια μεγάλο ποσοστό μαθητών να καταφεύγει σε ενισχυτική διδασκαλία στον ιδιωτικό τομέα. Δραστηριότητες των Κοιν.Σ.Επ. που αφορούν στο *Περιβάλλον* σε ποσοστό 26,3%, σε *Υπηρεσίες Κοινωνικής Φροντίδας* (21,1%), στο *Εμπόριο* (21,1%). Στην επιλογή «άλλο», εκτός από τον τομέα του Τουρισμού, καταχωρήθηκαν και άλλες κατηγορίες όπως: *καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και ηχητικές καλύψεις* (5,3%), *ΜΜΕ* (5,3%), *Ένταξη ΑμεΑ και Ευπαθών Κοινωνικά Ομάδων* (5,3%), *Ναυαγοσωστικές υπηρεσίες* (5,3%), *Συντηρήσεις κτηρίων και καθαριότητα σχολικών και άλλων χώρων* (5,3%), *Απασχόληση* (5,3%), *Παροχή υπηρεσιών* (5,3%).

Σχεδόν αποκλειστική πηγή εσόδων για τις Κοιν.Σ.Επ. του Ν. Μαγνησίας, σε ποσοστό 94,7%, αποτελούν οι δραστηριότητές τους. Ένα ελάχιστο ποσοστό της τάξης του 10,5% (02) έχει έσοδα και από συμβάσεις όπως π.χ. με Οργανισμού Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.). Παρατηρούμε, ότι ούτε μία Κοιν.Σ.Επ. δεν υποστηρίζεται με χορηγίες ή επιδοτήσεις.

Από το σύνολο των 19 Κοιν.Σ.Επ. που συμμετείχαν στην έρευνα μόνο το 31,6% (06) είχαν κέρδη κατά το προηγούμενο οικονομικό έτος (2015), δεδομένο το οποίο υπογραμμίζει την ανάγκη στήριξης της λειτουργίας τους.

Επίσης, παρατηρείται ότι το ύψος των κερδών τους είναι εξαιρετικά χαμηλό. Κυμαίνεται από 1,00€ έως 10.000,00€ σε ποσοστό 83,3% (05), ενώ μόνο μία Κοιν.Σ.Επ. (16,7%) σημείωσε κέρδη τα οποία κυμαίνονται από 10.000,01€ έως 30.000,00€.

Όπως ήδη αναφέρθηκε στο 1^ο Κεφάλαιο, βάσει των αναφορών της βιβλιογραφίας, η φύση των κοινωνικών επιχειρήσεων χαρακτηρίζεται θεσμικά, μεταξύ άλλων, από τον

μη κερδοσκοπικό περιορισμό και το κλείδωμα του κεφαλαίου (*asset lock*) της επιχείρησης⁴⁰. Με σκοπό την *εξυπηρέτηση*, δίνεται έμφαση στο γεγονός, ότι οι δραστηριότητες δεν πραγματοποιούνται, κατά κύριο λόγο, για να επιτύχει μια οικονομική επιστροφή στην επένδυση κεφαλαίου. Το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ. (διατάξεις του άρθρου 7 του Ν.4019/11) ορίζει ρητά ότι τα κέρδη της Κοιν.Σ.Επ. δε διανέμονται στα μέλη της, εκτός αν τα μέλη αυτά είναι και εργαζόμενοι σε αυτή. Τα κέρδη διατίθενται ετησίως κατά ποσοστό 5% για το σχηματισμό αποθεματικού, κατά ποσοστό έως 35% διανέμονται στους εργαζομένους της επιχείρησης ως κίνητρο παραγωγικότητας σύμφωνα με τα οριζόμενα στο καταστατικό τους και το υπόλοιπο διατίθεται για τις δραστηριότητες της επιχείρησης και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Για τις Κοιν.Σ.Επ. που σημείωσαν κέρδη, παρατηρείται ότι το 66,7% εξ' αυτών τα επανεπενδύουν στην επιχείρηση, κυρίως για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Το 33,3% τα διανέμει στους εργαζομένους της επιχείρησης, ως κίνητρο παραγωγικότητας. Επίσης 33,3% των Κοιν.Σ.Επ., επανεπενδύει τα κέρδη στην αύξηση του κεφαλαίου της επιχείρησης, ενώ στην επιμόρφωση του προσωπικού, στη διεύρυνση των υπηρεσιών/προϊόντων και στον εξοπλισμό της επιχείρησης, σε ποσοστό 16,7% για κάθε κατηγορία. Επί της ουσίας, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 7 του Ν.4019/11 περί διανομής των κερδών, προκειμένου να διασφαλίζεται ο κοινωνικός χαρακτήρας των Κοιν.Σ.Επ.. Σαφώς, η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, η διανομή ποσοστού των κερδών στους εργαζομένους και στην επιμόρφωσή τους συνεπάγεται την επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο, την αναβάθμιση του επιπέδου δεξιοτήτων των εργαζομένων της τοπικής κοινωνίας και την προτεραιότητα στα άτομα και την εργασία έναντι του κεφαλαίου.

Όπως διαπιστώνεται από τα δεδομένα του Πίνακα 5.1.2.1, το 78,9% του συνολικού δείγματος έχει καθορίσει τους οικονομικούς του στόχους, ενώ το υπόλοιπο (21,1%) πρόκειται να θέσει. Η ανάπτυξη της επιχείρησης, αποτελεί τον βασικότερο οικονομικό στόχο που έχουν θέσει οι Κοιν.Σ.Επ. με ποσοστό 93,8% και ακολουθεί η ικανοποίηση των πελατών με ποσοστό 81,3%. Το επίπεδο κερδοφορίας και ο έλεγχος του κόστους/εξόδων αποτελούν οικονομικό στόχο σε ποσοστό 50%, το καθένα αντίστοιχα, η παραγωγικότητα 37,5%, ενώ το ύψος-ανάπτυξη των πωλήσεων σε ποσοστό 31,3%.

⁴⁰ Carlo Borzaga and Ermanno Tortia (2008)

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι οι κοινωνικοί στόχοι (89,5%) έχουν τεθεί σε μεγαλύτερο ποσοστό έναντι των οικονομικών στόχων (78,9%). Ο βαθμός επίτευξης των οικονομικών στόχων που έχουν θέσει οι Κοιν.Σ.Επ. είναι κατά μέσο όρο 4, ενώ ο βαθμός επίτευξης των κοινωνικών τους στόχων είναι κατά μέσο όρο 5,42.

Από τις έξι (06) Κοιν.Σ.Επ. που δήλωσαν ότι είχαν κέρδη κατά το προηγούμενο οικονομικό έτος (2015), το 83,3% παρατηρεί αυξητική τάση κέρδους ανά έτος λειτουργίας. Το μικρό πλήθος των Κοιν.Σ.Επ. που δήλωσαν ότι έχουν κέρδη, δεν επιτρέπει την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τους παράγοντες που ενδεχομένως επηρεάζουν την κερδοφορία των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Πίνακας 5.1.2.2

Λόγοι Ίδρυσης των Κοιν.Σ.Επ.

Στοιχεία Προφίλ	Διατύπωση	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση	Min	Max	
Παράγοντες που επηρέασαν την απόφαση ίδρυσης/σύστασης της Κοιν.Σ.Επ.	Εξυπηρέτηση αναγκών τοπικής κοινωνίας	5,53	1,39	2	7	
	Εντοπισμός ευκαιρίας στην αγορά	5,53	1,90	1	7	
	Υπαρξη ευνοϊκού νομικού πλαισίου	4,84	1,89	1	7	
	Ανεργία μελών	4,68	2,56	1	7	
	Άλλο:	Ευκαιρία και ελπίδα σε μια ομάδα παραγωγών για πρόσθετο εισόδημα, με βάση και την προώθηση της ταυτότητας της περιοχής προς τα έξω	-	-	-	-
		Το καθεστώς που διέπει τις Κοιν.Σ.ΕΠ αποτελεί απάντηση στην κρίση, ωστόσο όλα τα μέλη δεν εμπνέονται από το ίδιο όραμα και αυτό δημιουργεί προβλήματα	-	-	-	-

Υπ: 7-βάθμια κλίμακα Likert διαβάθμισης των απαντήσεων

Η εξυπηρέτηση αναγκών της τοπικής κοινωνίας και ο εντοπισμός ευκαιρίας στην αγορά υπήρξαν οι δύο πιο σημαντικοί παράγοντες (Μ.Ο. 5,53) για την ίδρυση των Κοιν.Σ.Επ. Αρκετά, όμως σημαντικοί διαπιστώνεται πως υπήρξαν το ευνοϊκό θεσμικό πλαίσιο (Μ.Ο.: 4,84) και η ανεργία των μελών (Μ.Ο.: 4,68), αν λάβουμε υπόψη τη μικρή διαφορά στους μέσους όρους μεταξύ των διαφορετικών παραγόντων.

Η σχετική με τους λόγους ίδρυσης των Κοιν.Σ.Επ. ερώτηση, έδινε την επιλογή στον ερωτώμενο να συμπληρώσει και άλλους παράγοντες που τον εκφράζουν, προκειμένου να αποτυπωθούν όλοι οι πιθανοί λόγοι ίδρυσης των Κοιν.Σ.Επ. Έτσι, στην επιλογή «Άλλο» αναφέρονται ως παράγοντες ίδρυσης της επιχείρησης: 1) η ευκαιρία και ελπίδα

μιας ομάδας παραγωγών για πρόσθετο εισόδημα, με βάση και την πρόωθηση της ταυτότητας της περιοχής προς τα έξω, 2) το καθεστώς που διέπει τις Κοιν.Σ.Ε.π. ως απάντηση στην κρίση (με το σχολιασμό ότι όλα τα μέλη δεν εμπνέονται από το ίδιο όραμα, γεγονός που συνεπάγεται προβλήματα). Η Κοιν.Σ.Ε.π. που διατύπωσε την πρώτη απάντηση, αξιολόγησε ως μέγιστο (7) το βαθμό επιρροής του παράγοντα που αναφέρει, ενώ η Κοιν.Σ.Ε.π. που διατύπωσε τη δεύτερη απάντηση δεν προσδιόρισε βαθμό σημαντικότητας.

Πίνακας 5.1.2.3
Δικτύωση Κοιν.Σ.Ε.π.

Στοιχεία Προφίλ	Μεταβλητή	Διατύπωση	Αριθμός	Ποσοστό (%)
Δικτύωση/εξωστρέφεια των Κοιν.Σ.Ε.π.	Δικτύωση (συμμετοχή σε δίκτυο Κοιν.Σ.Ε.π.)	Ναι	7	36,8
		Όχι	6	31,6
		Υπάρχει πρόθεση	6	31,6
	Ανάπτυξη συνεργασίας με άλλους οργανισμούς ή και επιχειρήσεις της Κοινωνικής Οικονομίας	Ναι	7	36,8
		Όχι	12	63,2
	Μορφή του οργανισμού/επιχείρησης (ΑΜΚΕ, Μ.Κ.Ο. κ.α.) με την οποία αναπτύχθηκε συνεργασία	Κοιν.Σ.Ε.π.	4	66,7
		ΑΜΚΕ	2	33,3
		Μ.Κ.Ο.	1	16,7

Η δικτύωση των Κοιν.Σ.Ε.π. συνιστά σημαντικό παράγοντα με πολλαπλά οφέλη, τόσο για την επιχείρηση, όσο και για τον κοινωνικό επιχειρηματία και τον ίδιο το θεσμό της Κοινωνικής Οικονομίας. Η ανάπτυξη συνεργασιών μιας Κοιν.Σ.Ε.π. με άλλους οργανισμούς και επιχειρήσεις και η συμμετοχής της σε δίκτυα, συμβάλλει πρώτιστα στη διάχυση της γνώσης (καινοτόμες ιδέες και καλές πρακτικές, δημιουργία κινήτρων για ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας σε νέους τομείς), στην κινητοποίηση των ανθρώπινων πόρων και στη συγκρότηση κοινωνικού κεφαλαίου, καθώς και στην πρόωθηση του θεσμού στο κοινωνικό σύνολο. Μέσα από αυτή τη διαδικασία μηχανισμού δικτύωσης και οργάνωσης των κοινωνικών επιχειρήσεων, μπορεί να αναδειχθεί η ιδιαιτερότητα του σκοπού λειτουργίας των κοινωνικών επιχειρήσεων στο κοινωνικό σύνολο. Έτσι, μια εξωστρεφής κοινωνική επιχείρηση επιδιώκει τη συμμετοχή της σε δίκτυα κοινωνικής οικονομίας, προκειμένου να αναδείξει τον κοινωνικό της σκοπό και να προβάλλει την ιδιαιτερότητά της.

Όπως προκύπτει από τα δεδομένα που αποτυπώνονται στον πίνακα 5.1.2.3, για τις Κοιν.Σ.Ε.π. του Ν. Μαγνησίας η δικτύωση βρίσκεται ακόμη σε πρώιμη φάση. Μόνο το

36,8% συμμετέχει σε κάποιο δίκτυο Κοιν.Σ.Επ., ενώ μόλις το ένα τρίτο δήλωσε ότι προτίθεται να συμμετάσχει (31,6%). Ανάλογα, το 63,2% δήλωσε ότι έχει αναπτύξει συνεργασία με άλλους οργανισμούς ή επιχειρήσεις της Κοινωνικής Οικονομίας, όπως Κοιν.Σ.Επ., ΑΜΚΕ και Μ.Κ.Ο.

Πίνακας 5.1.2.4
Καινοτομία των Κοιν.Σ.Επ.

Στοιχεία Προφίλ	Απαντήσεις (σε ερώτηση ανοιχτού τύπου)
Στοιχεία καινοτομίας στην παροχή υπηρεσιών/προϊόντων της Κοιν.Σ.Επ. σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα που παρέχουν αντίστοιχες υπηρεσίες/προϊόντα	«Η συνεργατικότητα. Οι συνέργειες και η ομαδική λήψη των αποφάσεων από επαγγελματίες διαφόρων ειδικοτήτων.»
	«Δημιουργούμε προϊόντα που τα πηγαίνουμε εμείς στον πελάτη.»
	«Ολοκληρωμένη παροχή υπηρεσιών στον τομέα της υγείας.»
	«Τουρίστες στις ψαρόβαρκες.»
	«Ότι τέτοιου είδους επιχείρηση με τέτοια προϊόντα δεν υπήρχε στην περιοχή. Τα προϊόντα είναι μοναδικά, καλαίσθητα, χειροποίητα, αντανακλούν την προσωπικότητα του καθενός, εμπεριέχουν περιβαλλοντικά μηνύματα, μηνύματα ελπίδας για αύξηση του εισοδήματος και της παύσης της ανεργίας, γεννούν νέα προϊόντα και ιδέες, προάγουν και αυξάνουν τις συνεργασίες, προάγουν την ιστορία, παράδοση και φαντασίες του τόπου, αλλά και της χώρας.»
	«Απόλυτη γνώση του αντικειμένου μας, παρουσία στην τοπική κοινωνία, συνοχή μεταξύ του συνόλου μας.»
	«Νέες πρακτικές»
	«1. Παροχή υπηρεσιών άθλησης και κοινωνικοποίησης σε ΑμεΑ, μέσα από υπαίθριες δραστηριότητες. 2. Ευαισθητοποίηση και Ενημέρωση των πολιτών για το περιβάλλον»
	«Η ποιότητα είναι υψηλότερη της παροχής υπηρεσίας»
	«Μειωμένο κόστος υπηρεσιών (για τους Ο.Τ.Α), αύξηση θέσεων εργασίας, αύξηση μισθών κατά το δυνατόν, συνέπεια, συναδελφικότητα, ομαδικότητα, εθελοντισμός, εμπιστοσύνη.»
	«Η πλήρης ενσωμάτωση των πιο σύγχρονων τεχνολογικών μεθόδων/μέσων και η μάθηση βιωματικού χαρακτήρα.»
	«Η Κοιν.Σ.Επ. απασχολεί ως εργαζόμενους ΑμεΑ και άτομα που ανήκουν σε Ευπαθείς Κοινωνικά Ομάδες και είναι προσβάσιμη σε ΑμεΑ.»
	«Παροχή υπηρεσιών σε απομακρυσμένες περιοχές εκεί όπου απουσιάζουν οι κρατικές παροχές»
	«Παράγουμε απολύτως φυσικά προϊόντα καθαρισμού και περιποίησης, που διαθέτουν θεραπευτικές ιδιότητες, μόνο με αγνά ποιοτικά τοπικά υλικά και σε κόστη ανεκτά ακόμη κι από τα χαμηλά εισοδήματα.»

Η καινοτομία αποτελεί γενικότερα ένα βασικό χαρακτηριστικό των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας. Ειδικότερα, στην Κοινωνική Επιχειρηματικότητα συνιστά σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα κάθε κοινωνικής επιχείρησης στο χώρο του επιχειρηματικού οικοσυστήματος στο οποίο δραστηριοποιείται. Για την αποτύπωση του συγκεκριμένου χαρακτηριστικού της λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ. του Ν. Μαγνησίας, η ερώτηση που τέθηκε ήταν ανοιχτού τύπου, προκειμένου οι συμμετέχοντες στην έρευνα να έχουν τη δυνατότητα να διατυπώσουν ό,τι κρίνουν ως καινοτόμο στην επιχείρησή τους. Απάντησαν μόνο 14 Κοιν.Σ.Επ. Στον πίνακα 5.1.2.4 παρατίθενται οι απαντήσεις

που δόθηκαν, βάσει των οποίων προκύπτουν τα καινοτόμα χαρακτηριστικά στη λειτουργία των συγκεκριμένων Κοιν.Σ.Επ. και αφορούν κυρίως: 1. στη συνεργατικότητα στη λήψη αποφάσεων, 2. στην παροχή βελτιωμένων υπηρεσιών με μειωμένο κόστος, 3. στην απασχόληση ΑμεΑ, 4. Στην παραγωγή/παροχή μοναδικών προϊόντων/υπηρεσιών στην περιοχή που δραστηριοποιούνται, 4. στην παροχή υπηρεσιών για τις οποίες δεν υπάρχει κρατικοί πρόνοια (π.χ. απομακρυσμένες περιοχές).

5.2 Παρουσίαση των αποτελεσμάτων βάσει των ερευνητικών ερωτημάτων

Σε αυτή την υποενότητα γίνεται παράθεση των αποτελεσμάτων σύμφωνα με τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί στην παρούσα εργασία.

Ερευνητικό ερώτημα 1. *Ποια είναι τα εξωτερικά εμπόδια/προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Κοιν.Σ.Επ. στη λειτουργία και ανάπτυξή τους;*

Πίνακας 5.2.1

Εμπόδια στη λειτουργία των Κοιν.Σ.Επ.

Διατύπωση	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση	Min	Max
Απουσία χρηματοπιστωτικών δομών κοινωνικής οικονομίας (π.χ. ηθικές τράπεζες, μικροχρηματοδοτήσεις, κ.α.)	6,05	1,27	2	7
Έλλειψη οικονομικών πόρων	5,89	1,29	4	7
Έλλιπης ενημέρωση των πολιτών για το πλαίσιο λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ.	5,74	1,15	3	7
Έλλειψη ειδικευμένων επαγγελματιών (λογιστές, δικηγόροι, κ.α.) σε θέματα Κοιν.Σ.Επ. για την υποστήριξη της λειτουργίας τους	5,63	1,54	1	7
Ανεπαρκείς χρηματοδοτικοί μηχανισμοί της Ε.Ε.	5,53	1,50	2	7
Το θεσμικό πλαίσιο φορολόγησης	5,47	1,35	3	7
Έλλιπης στήριξη από την κεντρική Δημόσια Διοίκηση	5,37	1,86	1	7
Έλλιπης στήριξη από την Τοπική Αυτοδιοίκηση	5,37	1,80	1	7
Έλλιπης επιμόρφωση των μελών	5,16	1,38	1	7
Το ασταθές νομικό πλαίσιο	5,11	1,85	1	7
Έλλιπης δικτύωση μεταξύ των Κοιν.Σ.Επ.	4,95	1,08	2	6
Έλλειψη εμπιστοσύνης/δυσπιστία των πολιτών, όσον αφορά στους σκοπούς λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ.	4,89	1,59	1	7
Έλλειψη υποστηρικτικού μηχανισμού (π.χ. θερμοκοιτίδα, κεντρικοί και περιφερειακοί μηχανισμοί στήριξης, κ.α.)	4,47	1,74	1	6

Υπ: 7-βάθμια κλίμακα Likert διαβάθμισης των απαντήσεων

Όπως αποτυπώνεται και στον πίνακα 5.2.1, σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν, τα κύρια εμπόδια για τη λειτουργία των Κοιν.Σ.Επ. είναι κατά βάση οικονομικά, με σημαντικότερο οικονομικό εμπόδιο την απουσία χρηματοπιστωτικών δομών κοινωνικής οικονομίας, όπως ηθικές τράπεζες, μικροχρηματοδοτήσεις, κ.α., (Μ.Ο. 6,05). Η ελλιπής ενημέρωση των πολιτών για το πλαίσιο λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ. (Μ.Ο. 5,74) και η έλλειψη ειδικευμένων επαγγελματιών (λογιστές, δικηγόροι, κ.α.) σε θέματα Κοιν.Σ.Επ. για την υποστήριξη της λειτουργίας τους (Μ.Ο. 5,63), θεωρούνται επίσης πολύ σημαντικά εμπόδια και υποδηλώνουν ως σημαντικά κενά στο επιχειρηματικό οικοσύστημα της Κοινωνικής Οικονομίας, την ανεπαρκή προβολή και ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ.. Ως σημαντικά, αξιολογήθηκαν εμπόδια που απορρέουν από την κεντρική διοίκηση, αλλά και την τοπική αυτοδιοίκηση, όπως το θεσμικό πλαίσιο φορολόγησης (Μ.Ο. 5,47), το ασταθές νομικό πλαίσιο (Μ.Ο. 5,11) και η ελλιπής στήριξη από την κεντρική Δημόσια Διοίκηση (Μ.Ο. 5,37), ενώ ανάλογα αξιολογήθηκε η ελλιπής στήριξη από την Τοπική Αυτοδιοίκηση (Μ.Ο. 5,37) και η έλλειψη υποστηρικτικού μηχανισμού (π.χ. θερμοκοιτίδα, κεντρικοί και περιφερειακοί μηχανισμοί στήριξης, κ.α.) (Μ.Ο. 4,47). Εμπόδια που προκύπτουν στο εσωτερικό περιβάλλον των Κοιν.Σ.Επ., όπως η ελλιπής επιμόρφωση των μελών (Μ.Ο. 5,16) αλλά και από το εξωτερικό περιβάλλον, όπως η ελλιπής δικτύωση μεταξύ των Κοιν.Σ.Επ. (Μ.Ο. 4,95) και η έλλειψη εμπιστοσύνης/δυσπιστία των πολιτών, όσον αφορά στους σκοπούς λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ. (Μ.Ο. 4,89), φαίνεται να θεωρούνται λιγότερο σημαντικά, παρότι το τελευταίο συνδέεται άμεσα με την απουσία επαρκούς ενημέρωσης των πολιτών για το πλαίσιο λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ., παράγοντα τον οποίο ήδη οι ερωτώμενοι αξιολόγησαν ως πολύ σημαντικό εμπόδιο.

Ερευνητικό ερώτημα 2. Ποιες είναι οι περιοχές/τομείς παραγωγής κοινωνικής αξίας από τις Κοιν.Σ.Επ. για την τοπική κοινωνία;

Πίνακας 5.2.2
Περιοχές/τομείς παραγωγής κοινωνικής αξίας από τις Κοιν.Σ.Επ.
για την τοπική κοινωνία

ΔΕΙΚΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ	ΔΕΛΟΜΕΝΑ ΒΑΣΕΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ		
	Διατύπωση	Αριθμός	Ποσοστό (%)
Κοινωνικοί (ιδρυτικοί) σκοποί της Κοιν.Σ.Επ.	Αντιμετώπιση ανεργίας (κυρίως των μελών)	9	47,4
	Παροχή αμειβόμενης εργασίας σε ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού (π.χ. άτομα με αναπηρίες: σωματικές ή ψυχικές ή νοητικές ή αισθητηριακές, εξαρτημένα ή απεξαρτημένα από ουσίες άτομα, οροθετικοί, φυλακισμένοι/αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες)	3	15,8
	Παροχή αμειβόμενης εργασίας σε ειδικές ομάδες του πληθυσμού (π.χ. άνεργοι νέοι, άνεργες γυναίκες, άνεργοι άνω των πενήντα ετών, μακροχρόνια άνεργοι, αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών, μέλη πολύτεκνων οικογενειών, γυναίκες θύματα κακοποίησης, αναλφάβητοι, κάτοικοι απομακρυσμένων ορεινών και νησιωτικών περιοχών, άτομα με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, μετανάστες, πρόσφυγες)	12	63,2
	Κοινωνική ένταξη/ενσωμάτωση στον κοινωνικό ιστό εργαζομένων και επωφελομένων	8	42,1
	Αναβίωση/διατήρηση τεχνογνωσίας παραδοσιακών μεθόδων παραγωγής/καλλιέργειας	4	21,1
	Ανάπτυξη τοπικής κοινωνίας	14	73,7
	Προστασία του περιβάλλοντος με γνώμονα την καλλιέργεια οικολογικής συνείδησης	8	42,1
	Εργασιακή επανένταξη κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων	8	42,1
	Αναβάθμιση υπηρεσιών σε απομονωμένες περιοχές (π.χ. παροχές υπηρεσιών πρωτοβάθμιας υγείας, φροντίδα ηλικιωμένων, παιδική προστασία, φύλαξη παιδιών, κ.α.)	3	15,8
	Ανάδειξη και πώληση τοπικών παραδοσιακών ή/και βιολογικών προϊόντων	7	36,8
	Ανάδειξη και καλλιέργεια πολιτιστικής κληρονομιάς	10	52,6
	Προβολή και προώθηση εναλλακτικών και ειδικών μορφών αγροτουρισμού	5	26,3
	Ανάδειξη εναλλακτικών μορφών τέχνης	7	36,8

Η ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας αποτελεί σε ποσοστό 73,7% **κοινωνικό (ιδρυτικό) σκοπό** για τις Κοιν.Σ.Επ. του δείγματος. Σε ποσοστό 63,2% θεωρείται η «παροχή αμειβόμενης εργασίας σε ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού (π.χ. άτομα με αναπηρίες: σωματικές ή ψυχικές ή νοητικές ή αισθητηριακές, εξαρτημένα ή απεξαρτημένα από ουσίες άτομα, οροθετικοί, φυλακισμένοι/αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες)», 52,6% η «ανάδειξη και καλλιέργεια πολιτιστικής κληρονομιάς» και 47,7% η «αντιμετώπιση ανεργίας (κυρίως των μελών)». Σε ποσοστό 42,1% τίθεται ως

κοινωνικός (ιδρυτικός) στόχος η «κοινωνική ένταξη/ενσωμάτωση στον κοινωνικό ιστό εργαζομένων και επωφελούμενων», η «προστασία του περιβάλλοντος με γνώμονα την καλλιέργεια οικολογικής συνείδησης» και η «εργασιακή επανένταξη κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων». Η «ανάδειξη και πώληση τοπικών παραδοσιακών ή/και βιολογικών προϊόντων» τίθεται σε ποσοστό 36,8%, όπως και η «ανάδειξη εναλλακτικών μορφών τέχνης». Ακολουθούν με ποσοστό 26,3% η «προβολή και προώθηση εναλλακτικών και ειδικών μορφών αγροτουρισμού», με ποσοστό 21,1% η «αναβίωση/διατήρηση της τεχνογνωσίας παραδοσιακών μεθόδων παραγωγής/καλλιέργειας», με 15,8% η «παροχή αμειβόμενης εργασίας σε ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού (π.χ. άτομα με αναπηρίες: σωματικές ή ψυχικές ή νοητικές ή αισθητηριακές, εξαρτημένα ή ανεξαρτημένα από ουσίες άτομα, οροθετικοί, φυλακισμένοι/αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες)» καθώς και η «αναβάθμιση υπηρεσιών σε απομονωμένες περιοχές (π.χ. παροχές υπηρεσιών πρωτοβάθμιας υγείας, φροντίδα ηλικιωμένων, παιδική προστασία, φύλαξη παιδιών, κ.α.)».

Ερευνητικό ερώτημα 3. Ποια είναι η κοινωνική αξία που παράγεται στα δομικά στοιχεία/πεδία της αλυσίδας αξίας των Κοιν.Σ.Επ.

Στους πίνακες 5.2.3, 5.2.4, 5.2.5 5.2.6(α) και 5.2.6(β) αποτυπώνονται τα δεδομένα βάσει των απαντήσεων του ερωτηματολογίου, όπως αντιστοιχούν σε όλα τα πεδία της αλυσίδας κοινωνικής αξίας (social value chain) των Κοιν.Σ.Επ., προκειμένου να αναδειχθούν οι περιοχές στις οποίες παράγεται κοινωνική αξία, βάσει της ομώνυμης ερευνητικής μεθόδου που επιλέχθηκε για την εκπλήρωση του σκοπού εκπόνησης της παρούσης εργασίας.

Πίνακας 5.2.3.:

ΕΙΣΡΟΕΣ

ΠΕΔΙΟ/ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΛΥΣΙΔΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ		ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΒΑΣΕΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ		
			Διατύπωση	Αριθμός	Ποσοστό (%)
Εισροές <i>(Τι χρησιμοποιήθηκε για το εγχείρημα)</i>	Αριθμός μελών της Κοιν.Σ.Επ. κατά φύλο	Γυναίκες (ανά Κοιν.Σ.Επ.)	0	2	10,5
			1	3	15,8
			2	4	21,1
			3	4	21,1
			4	1	5,3
			5	3	15,8
			6	2	10,5
			7	0	0,0

		7+	0	0,0
	Ανδρες (ανά Κοιν.Σ.Επ.)	0	1	5,3
		1	4	21,1
		2	3	15,8
		3	3	15,8
		4	3	15,8
		5	3	15,8
		6	0	0,0
		7	1	5,3
		7+	1	5,3
	Συγκεντρωτικά:	Γυναίκες	54	47,8
		Ανδρες	63	52,2
Εκπαιδευτικό επίπεδο των μελών (στο σύνολο των 19 Κοιν.Σ.Επ. που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο)	Απόφοιτος/η Γυμνασίου		12	10,3
	Απόφοιτος/η Λυκείου		33	28,2
	Απόφοιτος/η Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι.		56	47,9
	Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου		16	13,7
Αριθμός μελών που εργάζονται στην Κοιν.Σ.Επ.	0		2	10,5
	1		6	31,6
	2		2	10,5
	3		3	31,6
	4		2	10,5
	5		1	5,3
	6		0	0,0
	7+		0	0,0
Εργαζόμενοι που δεν είναι μέλη στην Κοιν.Σ.Επ.	Ναι		13	68,4
	Όχι		6	31,6
Αριθμός εργαζομένων μη μελών της Κοιν.Σ.Επ., κατά φύλο ⁴¹	Γυναίκες	0	3	23,1
		1	2	15,4
		2	3	23,1
		3	1	7,7
		4	1	7,7
		5	1	7,7
		6	0	0,0
		7	1	7,7
		7+	1	7,7
	Ανδρες	0	5	38,5
		1	2	15,4
		2	1	7,7
		3	0	0,0
		4	1	7,7
		5	0	0,0
		6	1	7,7
		7	1	7,7
		7+	2	15,4
Αριθμός εργαζομένων μη μελών της Κοιν.Σ.Επ. κατά	Απόφοιτος/η Γυμνασίου	0	9	69,2
		1	1	7,7
		2	1	7,7
		3	0	0,0

⁴¹ Αφορά στις 13 Κοιν.Σ.Επ. οι οποίες δήλωσαν ότι απασχολούν εργαζομένους που δεν είναι μέλη τους.

εκπαιδευτικό επίπεδο ⁴²		4	0	0,0
		5	0	0,0
		6	0	0,0
		7	0	0,0
		7+	2	15,4
	Απόφοιτος/η Λυκείου	0	8	61,5
		1	1	7,7
		2	1	7,7
		3	0	0,0
		4	1	7,7
		5	0	0,0
		6	0	0,0
		7	0	0,0
		7+	2	15,4
		Απόφοιτος/η Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι.	0	4
	1		2	15,4
	2		1	7,7
	3		2	15,4
	4		0	0,0
	5		0	0,0
	6		1	7,7
	7		1	7,7
	7+		2	15,4
	Κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου		0	9
		1	2	15,4
		2	1	7,7
		3	0	0,0
		4	0	0,0
		5	0	0,0
		6	0	0,0
		7	1	7,7
		7+	0	0,0
		Αριθμός εργαζομένων στην Κοιν.Σ.Επ. που προέρχονται από κατηγορίες ευπαθών ομάδων:	Μακροχρόνια άνεργοι έως 29 ετών	4
	Μακροχρόνια άνεργοι από 30-39 ετών		6	46,2
	Μακροχρόνια άνεργοι από 40-49 ετών		4	30,8
	Άνεργοι ηλικίας 50+ ετών (πλησίον σύνταξης)		4	30,8
	ΑμεΑ		1	7,7
	Αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών		4	30,8
	Άτομα με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες		0	0,0
	Αποφυλακισμένοι (πρώην παραβάτες)		0	0,0
	Πρώην χρήστες εξαρτησιογόνων ουσιών		0	0,0
	Υποστήριξη/συμμετοχή εθελοντών		Ναι	9
Όχι		10	52,6	
Εβδομαδιαίος χρόνος απασχόλησής τους (ώρες)	1-5	7	77,8	
	6-10	2	22,2	

⁴² Όπως ανωτέρω.

	Ποσοστό προμηθειών/πρώτων υλών που προέρχεται από τοπικές επιχειρήσεις	4,00% - 50,00%	2	15,4
		50,01% - 99,99%	7	53,8
		100,00%	4	30,8

Στον Πίνακα 5.2.3 αποτυπώνονται δεδομένα που αφορούν στα στοιχεία που αποτελούν τις εισροές των Κοιν.Σ.Επ. και συγκεκριμένα: το ανθρώπινο δυναμικό που εμπλέκεται στη λειτουργία της επιχείρησης (μέλη, εργαζομένους, εθελοντές) και τις προμήθειες που χρησιμοποιούνται. Πιο συγκεκριμένα:

A. Όσον αφορά στα **μέλη** των Κοιν.Σ.Επ., διαπιστώνεται σχετική ισορροπία μεταξύ των δύο φύλων (Γυναίκες: 47,8%, Άνδρες: 52,2%). Το εκπαιδευτικό τους επίπεδο είναι εξαιρετικά υψηλό με το 61,6% των μελών να είναι απόφοιτοι Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (συμπεριλαμβανομένων και των κατόχων μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών), ποσοστό 28,2% είναι απόφοιτοι Λυκείου και 10,3% είναι απόφοιτοι Γυμνασίου. Το 35,4% των μελών είναι και εργαζόμενοι στην Κοιν.Σ.Επ. που συμμετέχουν. Το υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο παρέχει δυνατότητα αυξημένης διαχειριστικής επάρκειας για τις επιχειρήσεις.

B. Το 68,4% των Κοιν.Σ.Επ. απασχολεί και **εργαζόμενους που δεν είναι μέλη** της επιχείρησης, με ποσοστό απασχόλησης ανά φύλο 49,3% Γυναίκες και 50,7% Άνδρες. Το εκπαιδευτικό τους επίπεδο παρουσιάζει σχετικά ίση κατανομή μεταξύ αποφοίτων δευτεροβάθμιας (46,4%) και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (53,6%). Πιο συγκεκριμένα, το 20,3% είναι απόφοιτοι Γυμνασίου, το 26,1% είναι απόφοιτοι Λυκείου, το 37,7% είναι πτυχιούχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ένα ποσοστό 15,9% είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών. Διαπιστώνουμε τη συμβολή των Κοιν.Σ.Επ. στην αντιμετώπιση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού, στη βελτίωση της ζωής των ατόμων που αντιμετωπίζουν οικονομικές ή άλλες δυσκολίες, ενώ παράλληλα παρατηρείται και η συμβολή τους στην εξισορρόπηση του ποσοστού ανεργίας μεταξύ των φύλων.

Γ. Το ποσοστό των **εργαζομένων που emπίπτει σε ευπαθείς ομάδες** παρουσιάζεται μεγαλύτερο στην κατηγορία των μακροχρόνια άνεργων από 30 – 39 ετών (46,2%). Σημαντικό, όμως είναι και το ποσοστό των μακροχρόνια άνεργων στις ηλικιακές ομάδες μακροχρόνια ανέργων έως 29 ετών, από 40-49 και 50+, που εργάζονται στις Κοιν.Σ.Επ. του Νομού Μαγνησίας, παρότι ίδιο (30,8%) και για τις τρεις λοιπές ηλικιακές ομάδες. Το ίδιο ποσοστό απασχόλησης αφορά και στην κατηγορία των

Αρχηγών μονογονεϊκών οικογενειών. Στην κατηγορία των ατόμων με ανάγκες (ΑμεΑ) εμπίπτει μόνο το 7,7% των εργαζομένων. Η απασχόληση εργαζομένων που εμπίπτουν σε ευπαθείς ομάδες συμβάλλει: στην αντιμετώπιση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού, στη βελτίωση της ζωής των ατόμων που αντιμετωπίζουν οικονομικές ή άλλες δυσκολίες, στην άρση των κοινωνικών ανισοτήτων και των κοινωνικών διακρίσεων, στην κοινωνική ενσωμάτωση, στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των ατόμων που εμπίπτουν στις συγκεκριμένες κατηγορίες, στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης, στην αύξηση του κοινωνικού κεφαλαίου.

Δ. Το 47,4% των Κοιν.Σ.Επ. του δείγματος δήλωσε ότι υποστηρίζεται από **εθελοντές**. Ο εβδομαδιαίος χρόνος απασχόλησής τους κυμαίνεται από 1-5 ώρες σε ποσοστό 77,8% και από 6-10 ώρες σε ποσοστό 22,2%. Η συμμετοχή εθελοντών αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και για διάχυση και την αναγνωρισιμότητα του κοινωνικού σκοπού και της αξίας της λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ.. Συμβάλλει στην κινητοποίηση ομάδων και φορέων πολιτών, στην ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεγγύης και της κοινωνικής υπευθυνότητας, αλλά και στη συγκρότηση και αύξηση του κοινωνικού κεφαλαίου.

Ε. Σημαντικό παράγοντα για την τοπική ανάπτυξη αποτελεί, μεταξύ άλλων, η αξιοποίηση των τοπικών πρώτων υλών από τοπικούς παραγωγούς. Αυτό συντελεί στη δημιουργία αξίας για την επιχείρηση, η οποία με αυτό τον τρόπο επικυρώνει την έμφαση στην ποιότητα και στην τοπικότητα, στη δημιουργία τοπικής εφοδιαστικής αλυσίδας, μέσω της προώθησης τοπικών προϊόντων και της σύνδεσής τους με την τοπική παράδοση, αλλά και στη δικτύωση σε τοπικό επίπεδο. Όπως αποτυπώνεται και στον Πίνακα 5.2.3 μόνο 13 Κοιν.Σ.Επ. (από τις 19 που αποτελούν το δείγμα) δήλωσαν ότι χρησιμοποιούν **προμήθειες/πρώτες ύλες που προέρχονται από τοπικές επιχειρήσεις**. Από αυτές, το 30,8% καλύπτει σε ποσοστό 100% τις προμήθειες/πρώτες ύλες του από τοπικές επιχειρήσεις, το 53,8% των Κοιν.Σ.Επ. καλύπτει το 50,01% - 99,99%, των προμηθειών του και το 15,4% καλύπτει σε ποσοστό από 4%-50%.

Πίνακας 5.2.4
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΠΕΛΙΟ/ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΛΥΣΙΔΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ		ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΒΑΣΕΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ			
			Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση	Min	Max
Δραστηριότητες <i>(Στρατηγικές, συστήματα και πρακτικές που εξυπηρετούν ως πληρεξούσια αντίκτυπου)</i>	Τομείς στους οποίους δίνει έμφαση η Κοιν.Σ.Επ.	Ανάπτυξη μοναδικών/καινοτόμων προϊόντων/υπηρεσιών	5,47	1,98	1	7
		Ανάπτυξη προϊόντων/υπηρεσιών που δεν προσφέρονται από άλλες επιχειρήσεις ή το δημόσιο τομέα	5,63	1,67	1	7
		Επιμόρφωση/αναβάθμιση δεξιοτήτων των απασχολούμενων	5,42	1,92	1	7
		Ουσιαστική, αδιάκριτη και ισότιμη συμμετοχή του συνόλου των εργαζομένων (μελών και μη) στη λήψη αποφάσεων που αφορούν στη λειτουργία της	5,74	1,63	1	7
		Συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων, που αφορούν στη λειτουργία της Κοιν.Σ.Επ., εκπροσώπων ομάδων (π.χ. πελατών, επωφελομένων, τοπικής κοινωνίας, προμηθευτών, κ.α.) που επηρεάζονται από τη λειτουργία της	4,32	1,83	1	7
		Παροχή υπηρεσιών ή/και πώληση αγαθών μέσα από διαδικασίες που εξασφαλίζουν την προστασία και τη διατήρηση της ισορροπίας με το περιβάλλον	5,42	2,06	1	7
		Σχεδιασμός/ανασχεδιασμός υπηρεσιών/προϊόντων με βάση τις ανάγκες των πελατών/επωφελομένων σας	5,79	1,62	1	7

Βάσει της ερευνητικής μεθόδου που εφαρμόστηκε στην παρούσα εργασία και της σχετικής βιβλιογραφίας, οι δραστηριότητες μιας επιχείρησης αφορούν σε συστήματα και πρακτικές που εξυπηρετούν ως πληρεξούσια αντίκτυπου (δημιουργία νέων θέσεων, επιμόρφωση προσωπικού, κ.α.).

Πιο συγκεκριμένα, βάσει του ανωτέρω πίνακα, οι τομείς δραστηριοτήτων στους οποίους δίνουν έμφαση οι Κοιν.Σ.Επ. του δείγματος, είναι: ο «*σχεδιασμός/ανασχεδιασμός των υπηρεσιών/προϊόντων με βάση τις ανάγκες των πελατών/επωφελομένων*» (Μ.Ο. 5,79), η «*ουσιαστική, αδιάκριτη και ισότιμη συμμετοχή του συνόλου των εργαζομένων (μελών και μη) στη λήψη αποφάσεων που αφορούν στη λειτουργία της*» (Μ.Ο. 5,74), η «*ανάπτυξη προϊόντων/υπηρεσιών που δεν προσφέρονται από άλλες επιχειρήσεις ή το δημόσιο τομέα*» (Μ.Ο. 5,63). Επίσης, δίνουν έμφαση στην «*Ανάπτυξη μοναδικών/καινοτόμων προϊόντων/υπηρεσιών*» (Μ.Ο. 5,47), στην «*παροχή*

υπηρεσιών ή/και πώληση αγαθών μέσα από διαδικασίες που εξασφαλίζουν την προστασία και τη διατήρηση της ισορροπίας με το περιβάλλον» (Μ.Ο. 5,42) και στην «επιμόρφωση/αναβάθμιση δεξιοτήτων των απασχολούμενων» (Μ.Ο. 5,42). Τέλος, κατά μέσο όρο 4,32 δίνουν έμφαση στη «συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων, που αφορούν στη λειτουργία της Κοιν.Σ.Επ., εκπροσώπων ομάδων (π.χ. πελατών, επωφελομένων, τοπικής κοινωνίας, προμηθευτών, κ.α.) που επηρεάζονται από τη λειτουργία της». Από τα ανωτέρω, διαφαίνεται η συμβολή των Κοιν.Σ.Επ. στην ανάπτυξη της καινοτομίας, στην επένδυση στους ανθρώπινους πόρους, στη συμμετοχική διακυβέρνηση και προαγωγή της δημοκρατίας, στην πράσινη ανάπτυξη και στην προστασία και τη διατήρηση της ισορροπίας με το περιβάλλον.

Πίνακας 5.2.5

ΕΚΡΟΕΣ

ΠΕΔΙΟ/ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΛΥΣΙΔΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ		ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΒΑΣΕΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ			
			Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση	Min	Max
Εκροές (Προϊόντα ή υπηρεσίες που προκύπτουν από δραστηριότητες («παρέμβαση») που είναι σχετικές με την επίτευξη των αποτελεσμάτων)	Τομείς στους οποίους δίνει έμφαση η Κοιν.Σ.Επ.	Παροχή υπηρεσιών ή/και πώληση προϊόντων καλύτερης ποιότητας σε χαμηλότερη τιμή, σε σχέση με τους ανταγωνιστές	5,16	1,86	1	7
		Παροχή υπηρεσιών ή/και διάθεση προϊόντων σε χαμηλότερη τιμή ή δωρεάν, σε άτομα που αντιμετωπίζουν κοινωνικοοικονομική δυσχέρεια (π.χ. κοινωνικό τιμολόγιο)	5,16	2,09	1	7

Υπ: 7-βάθμια κλίμακα Likert διαβάθμισης των απαντήσεων

Σύμφωνα με τον Πίνακα 5.2.5, οι τομείς στους οποίους δίνουν έμφαση οι Κοιν.Σ.Επ. του δείγματος και εμπίπτουν στο πεδίο των Εκροών, όσον αφορά στα πεδία της αλυσίδας κοινωνικής αξίας, είναι: με μέσο όρο 5,16 για τον κάθε τομέα αντίστοιχα, η «παροχή υπηρεσιών ή/και πώληση προϊόντων καλύτερης ποιότητας σε χαμηλότερη τιμή, σε σχέση με τους ανταγωνιστές», και η «παροχή υπηρεσιών ή/και διάθεση προϊόντων σε χαμηλότερη τιμή ή δωρεάν, σε άτομα που αντιμετωπίζουν κοινωνικοοικονομική δυσχέρεια (π.χ. κοινωνικό τιμολόγιο)».

Στους Πίνακες 5.2.4 (Δραστηριότητες) και 5.2.5 (Εκροές) παρουσιάζονται οι τομείς στους οποίους δίνουν έμφαση οι Κοιν.Σ.Επ.. Από τα δεδομένα και των δύο πινάκων, διαπιστώνεται ότι πρόκειται για τομείς οι οποίοι αντιστοιχούν στις 4 κατηγορίες των

κοινωνικών κριτηρίων (στόχος το όφελος στην κοινότητα/ομάδα, συλλογική διάσταση, συμμετοχή στις αποφάσεις η οποία δεν καθορίζεται από τη συνεισφορά κεφαλαίου, πολυεταιρικήτητα, περιορισμένη διανομή κερδών), όπως ορίζονται από το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Έρευνας EMES και τα οποία αποτελούν δείκτες – ορόσημα για την κοινωνική επιχειρηματικότητα⁴³.

Πίνακας 5.2.6 (α)

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ/ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ

ΠΕΔΙΟ/ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΛΥΣΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ	ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΒΑΣΕΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ			
		Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση	Min	Max
Αποτελέσματα/ Αντίκτυπος	Βαθμός επίτευξης οικονομικών στόχων	4	1,25	1	7
	Βαθμός επίτευξης κοινωνικών στόχων	5,42	1,07	3	7

Υπ: 7-βάθμια κλίμακα Likert διαβάθμισης των απαντήσεων

Πίνακας 5.2.6 (β)

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ/ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ

ΠΕΔΙΟ/ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΛΥΣΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ	ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΒΑΣΕΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ		
		Διατύπωση	Αριθμός	Ποσοστό (%)
Αποτελέσματα/ Αντίκτυπος (Άμεσα αποτελέσματα απαραίτητα για την επίτευξη του επιθυμητού αντίκτυπου)	Βασικός αντίκτυπος της Κοιν.Σ.Επ.	Δημιουργία θέσεων απασχόλησης	18	94,7
		Βελτίωση της ζωής των ατόμων που αντιμετωπίζουν οικονομικές ή άλλες δυσκολίες	15	78,9
		Συμβολή στη μείωση των οικονομικών ανισοτήτων (π.χ. μέσω της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας)	12	63,2
		Ενίσχυση της συνοχής (κοινωνικός ιστός) της τοπικής κοινότητας	12	63,2
		Βελτίωση της αυτοεκτίμησης και αυτοπεποίθησης των πελατών σας ή /και των χρηστών (επωφελοούμενων) των υπηρεσιών /προϊόντων που παράγει η Κοιν.Σ.Επ. σας	11	57,9
		Συμβολή στη διαμόρφωση ασφαλέστερων τοπικών κοινοτήτων/κοινωνιών μέσα από τη διάχυση αξιών που διέπουν τις βασικές αρχές λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ. όπως: αλληλεγγύη, συμμετοχικότητα, κοινή δράση, κ.α.	10	52,6
		Ενθάρρυνση της συμμετοχής/προσφοράς στην τοπική κοινωνία (π.χ. μέσω του εθελοντισμού)	8	42,1

⁴³ Βλ. υποκεφάλαιο 1.2.1 «Ορισμοί κοινωνικής επιχειρηματικότητας».

		Βελτίωση της αυτοεκτίμησης/αυτοπεποίθησης των πελατών ως αποτέλεσμα της ικανοποίησης που νιώθουν οι ίδιοι επειδή υποστηρίζουν επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.) που προσφέρουν στην τοπική κοινωνία.	8	42,1
		Συνεισφορά στη βελτίωση της υγείας των κατοίκων της τοπικής κοινωνίας (ως άμεση παροχή υπηρεσιών υγείας ή έμμεσα ως αντίκτυπος της λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ. όπως η προαγωγή της ψυχικής υγείας μέσα από την συμμετοχικότητα, τον εθελοντισμό ή την κοινή δράση, κ.α.)	6	31,6
		Συμβολή στη μείωση των κρατικών κοινωνικών δαπανών	6	31,6

Βάσει των πινάκων 5.2.6 (α) και 5.2.6 (β) αποτυπώνονται τα δεδομένα που αφορούν στα άμεσα αποτελέσματα, τα οποία κρίνονται απαραίτητα για την επίτευξη του επιθυμητού αντίκτυπου, βάσει των στρατηγικών σκοπών που έχει θέσει η Κοιν.Σ.Επ., προκειμένου να ολοκληρώσει την κοινωνικής της αποστολή. Ο στρατηγικός προγραμματισμός συνιστά καθοριστικό παράγοντα για την επίτευξη του σκοπού της αποστολής μιας επιχείρησης και την υλοποίηση του οράματός της. Λαμβάνοντας υπόψη το διττό χαρακτήρα που διέπει τη λειτουργία μιας Κοινωνικής Επιχείρησης, δηλαδή τον κοινωνικό της σκοπό μέσα από την εμπορική της δραστηριότητα, γίνεται σαφές, ότι στο επιχειρηματικό της σχέδιο πρέπει να αποτυπώνεται τόσο η κοινωνική, όσο και η οικονομική της αξία. Η οικονομική/εμπορική πλευρά της λειτουργίας μιας κοινωνικής επιχείρησης είναι το μέσο για την επίτευξη του κοινωνικού σκοπού, η επίτευξη του οποίου είναι αδύνατη εάν η επιχείρηση δεν είναι βιώσιμη. Πρόκειται για μια σχέση αλληλεπίδρασης που αναπτύσσεται μεταξύ των δύο σκοπών (του οικονομικού και του κοινωνικού), μια άρρηκτη σχέση η οποία απαιτεί τη διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ τους, ώστε να καθίσταται η επιχείρηση λειτουργική. Βάσει του Πίνακα 5.2.6 (α.), παρατηρείται ότι οι Κοιν.Σ.Επ. του δείγματος εκτιμούν ότι ο βαθμός επίτευξης των οικονομικών (Μ.Ο. 4,00) αλλά και των κοινωνικών τους στόχων (Μ.Ο.: 5,42) δεν είναι υψηλός.

Ως **βασικό κοινωνικό αντίκτυπο** της λειτουργίας τους θεωρούν τη «δημιουργία θέσεων απασχόλησης», σε ποσοστό 94,7%. Τη «βελτίωση της ζωής των ατόμων που αντιμετωπίζουν οικονομικές ή άλλες δυσκολίες» σε ποσοστό 78,9%. Επίσης, σε ποσοστό 63,2%, τη «συμβολή στη μείωση των οικονομικών ανισοτήτων (π.χ. μέσω της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας)» και την «ενίσχυση της συνοχής (κοινωνικός ιστός) της τοπικής κοινότητας», καθεμία αντίστοιχα. Η «βελτίωση της αυτοεκτίμησης και

αυτοπεποίθησης των πελατών/χρηστών (επωφελοούμενων) των υπηρεσιών/προϊόντων που παράγει η Κοιν.Σ.Επ.» θεωρείται ως βασικός κοινωνικός αντίκτυπος σε ποσοστό 57,9%, και «η συμβολή στη διαμόρφωση ασφαλέστερων τοπικών κοινοτήτων/κοινωνιών μέσα από τη διάχυση αξιών που διέπουν τις βασικές αρχές λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ. όπως: αλληλεγγύη, συμμετοχικότητα, κοινή δράση, κ.α.» σε ποσοστό 52,6%. Ποσοστό 42,1% θεωρεί ως βασικό κοινωνικό αντίκτυπο της επιχείρησης την «ενθάρρυνση της συμμετοχής/προσφοράς στην τοπική κοινωνία (π.χ. μέσω του εθελοντισμού)». Σε αντίστοιχο ποσοστό θεωρείται ως βασικός αντίκτυπος η «βελτίωση της αυτοεκτίμησης/αυτοπεποίθησης των πελατών ως αποτέλεσμα της ικανοποίησης που νιώθουν οι ίδιοι επειδή υποστηρίζουν επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.) που προσφέρουν στην τοπική κοινωνία». Η «συνεισφορά στη βελτίωση της υγείας των κατοίκων της τοπικής κοινωνίας (ως άμεση παροχή υπηρεσιών υγείας ή έμμεσα ως αντίκτυπος της λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ. όπως η προαγωγή της ψυχικής υγείας μέσα από την συμμετοχικότητα, τον εθελοντισμό ή την κοινή δράση, κ.α.)» και η «συμβολή στη μείωση των κρατικών κοινωνικών δράσεων» σε ποσοστό 31,6%.

Τα ερευνητικά ευρήματα που προέκυψαν βάσει της ανάλυσης των πρωτογενών δεδομένων όπως αντιστοιχούν στα πεδία της αλυσίδας κοινωνικής αξίας επιβεβαιώνουν την παραγωγή κοινωνικής αξίας σε κάθε πεδίο της αξιακής αλυσίδας των Κοιν.Σ.Επ. του δείγματος.

Ερευνητικό ερώτημα 4. *Ποιος είναι ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη λειτουργία των Κοιν.Σ.Επ.; (α.) συνεργασία/υποστήριξη των Κοιν.Σ.Επ. από τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, (β.) καταλληλότεροι τρόποι υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ. από την Τοπική Αυτοδιοίκηση.*

Έχοντας ως βάση το ρόλο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ως κύριου φορέα άσκησης κοινωνικής πολιτικής και βασικού συντελεστή στη βιώσιμη τοπική ανάπτυξη, διερευνήθηκε ο βαθμός της υφιστάμενης συνεργασίας μεταξύ ΟΤΑ και Κοιν.Σ.Επ. Όπως αποτυπώνεται και στον Πίνακα 5.2.7, μόνο το 26,3% των Κοιν.Σ.Επ. του Ν. Μαγνησίας έχει αναπτύξει συνεργασία με φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, κυρίως υπό την έννοια της σύναψης συμβάσεων (μέσα από διαδικασίες διαγωνισμών ή απ' ευθείας αναθέσεις προμηθειών/υπηρεσιών) (33,3%). Σε ποσοστό, επίσης 33,3% για κάθε κατηγορία, αντίστοιχα, αναφέρθηκε η «κατανόηση αναγκών της Κοιν.Σ.Επ. για

στήριξη της τοπικής κοινωνίας» και η παροχή υπηρεσιών (γενικά). Άλλες μορφές υποστήριξης αναφέρθηκαν ως «Διευκολυντική δράση της Τ.Α. στις ποικίλες ανάγκες που προκύπτουν λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα της Κοιν.Σ.Επ.» και «Διάδοση του σκοπού» σε ποσοστό 16,7% αντίστοιχα. Η απαντήσεις αντιστοιχούν σε σχετική ερώτηση ανοιχτού τύπου και παρατίθενται βάσει των διατυπώσεων των ερωτώμενων.

Πίνακας 5.2.7

Συνεργασία/υποστήριξη των Κοιν.Σ.Επ. από φορείς της Τ.Α.

Μεταβλητή	Διατύπωση	Αριθμός	Ποσοστό (%)
Συνεργασία/υποστήριξη της Κοιν.Σ.Επ από φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης	Ναι	5	26,3
	Όχι	14	73,7
Μορφή συνεργασίας/υποστήριξης και οφέλη (εφόσον υπήρξαν) για την Κοιν.Σ.Επ.	Σύναψη σύμβασης (μέσα από διαδικασίες διαγωνισμών ή απ' ευθείας ανάθεση)	2	33,3
	Κατανόηση αναγκών της Κοιν.Σ.Επ. για στήριξη της τοπικής κοινωνίας	2	33,3
	Διευκολυντική δράση της Τ.Α. στις ποικίλες ανάγκες που προκύπτουν λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα της Κοιν.Σ.Επ.	1	16,7
	Παροχή υπηρεσιών	2	33,3
	Διάδοση σκοπού	1	16,7

Έχοντας υπόψη τα ανωτέρω, είναι σαφής η απουσία ουσιαστικής υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ. από την Τοπική Αυτοδιοίκηση στο Νομό Μαγνησίας. Από τα δεδομένα της δευτερογενούς έρευνας που διενεργήθηκε σχετικά με τις δράσεις που εντάσσουν οι 13 Περιφέρειες της χώρας στον στρατηγικό/επιχειρησιακό τους σχεδιασμό αναφορικά με την Κοινωνική Οικονομία και την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, (βλέπε Παράρτημα ΙΙΙ), και σε επίπεδο Ο.Τ.Α. Α΄ βαθμού, ο Δήμος Βόλου, ο οποίος επιλέχθηκε λόγω της μεγάλης συγκέντρωσης των Κοιν.Σ.Επ. του δείγματος, διαπιστώθηκαν τα εξής:

- 1) και στις 13 Περιφέρειες έχουν σχεδιαστεί δράσεις για την υποστήριξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας. Ειδικότερα, στον επιχειρησιακό σχεδιασμό της Περιφέρειας Θεσσαλίας, στην οποία υπάγεται διοικητικά και χωροταξικά ο Νομός Μαγνησίας, αναφέρονται: 1. ενίσχυση επενδύσεων σε υποδομές για στήριξη κοινωνικών επιχειρήσεων και δράσεις τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία κοινοτήτων σε οικιστικές και αγροτικές περιοχές, 2. λειτουργία Περιφερειακού Μηχανισμού Υποστήριξης της ανάπτυξης και προώθησης των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (Κοιν.Σ.Επ.) και ευρύτερα

πρωτοβουλιών της Κοινωνικής Οικονομίας, 3. ενίσχυση Επιχειρήσεων Κοινωνικής Οικονομίας (start up).

- 2) Στον επιχειρησιακό σχεδιασμό του Δήμου Βόλου προβλέπεται δράση που αναφέρεται ως «Μελέτη και προτάσεις για τις προοπτικές της Κοινωνικής Οικονομίας στο Δήμο Βόλου».

Βεβαίως, οι δράσεις των Περιφερειών εντάσσονται στο πλαίσιο του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου για την ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας.

Πίνακας 5.2.8

Καταλληλότεροι τρόποι υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ. από φορείς της Τ.Α.

Μεταβλητή	Διατύπωση	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση	Min	Max
Βαθμός αποτελεσματικότητας ως προς την υποστήριξη της λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ. από την Τ.Α. με την ανάπτυξη πρακτικών/πρωτοβουλιών στους τομείς που παρατίθενται:	Πληροφόρηση/συμβουλευτική σε θέματα κοινωνικής επιχειρηματικότητας (π.χ. υπηρεσίες μιας στάσης "one stop shop" κ.α.)	4,58	1,95	1	7
	Δημιουργία θερμοκοιτίδας για κοινωνικούς επιχειρηματίες	4,68	1,89	1	7
	Διάθεση προς αξιοποίηση ανενεργών υλικών πόρων (π.χ. αναξιοποίητα δημοτικά κτίρια, δημοτικά αγροτεμάχια, κ.α.)	5,79	2,12	1	7
	Ανάπτυξη συνεργατικών σχημάτων (π.χ. για αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας, διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων, διαχείριση απορριμμάτων και ανακύκλωσης, κ.α.)	5,68	1,86	1	7
	Συνεργασία στο πλαίσιο υλοποίησης προγραμμάτων προστατευόμενης απασχόλησης (αρθ.20 Ν.4412/16)	5,42	1,74	1	7
	Προώθηση της δικτύωσης των Κοιν.Σ.Επ σε τοπικό επίπεδο	5,21	1,96	1	7
	Προτίμηση των Κοιν.Σ.Επ. κατά προτεραιότητα στη σύναψη συμβάσεων ανάθεσης εργασιών ή προμήθειας υλικών	5,21	2,02	1	7
	Συνεργασία με στόχο την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών με χαμηλότερο κόστος	5,32	1,95	1	7
	Ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας για το ρόλο των κοινωνικών επιχειρήσεων	6,16	1,46	1	7
	Σύνδεση των Κοιν.Σ.Επ. με τις συμβατικές επιχειρήσεις της τοπικής κοινωνίας στο πλαίσιο δράσεων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (των συμβατικών επιχειρήσεων)	5,11	1,88	1	7
	Προώθηση των Κοιν.Σ.Επ μέσω π.χ. δράσεων/εκδηλώσεων, παρουσίασής τους στην ιστοσελίδα του Δήμου, κ.α.	6,00	1,49	1	7
	Καταγραφή των αναγκών και ενημέρωση των Κοιν.Σ.Επ. προς διεύρυνση των δραστηριοτήτων τους	5,79	1,81	1	7

Υπ: 7-βάθμια κλίμακα Likert διαβάθμισης των απαντήσεων

Στον Πίνακα 5.2.8 αποτυπώνονται οι καταλληλότεροι τρόποι υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ. μέσα από πρακτικές και πρωτοβουλίες που μπορεί υιοθετήσει και να αναπτύξει η Τοπική Αυτοδιοίκηση για την υποστήριξη της λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ. του Νομού και οι οποίοι κρίνονται ως αποτελεσματικότεροι, σύμφωνα με την εκτίμηση των ίδιων των κοινωνικών επιχειρηματιών. Βάσει των απαντήσεων που δόθηκαν, ως αποτελεσματικότερες πρακτικές/πρωτοβουλίες αποτυπώνονται η «*ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας για το ρόλο των κοινωνικών επιχειρήσεων*» (Μ.Ο. 6,16) και η «*προώθηση των Κοιν.Σ.Επ μέσω π.χ. δράσεων/εκδηλώσεων, παρουσίασής τους στην ιστοσελίδα του Δήμου, κ.α.*» (Μ.Ο. 6,00). Η «*διάθεση προς αξιοποίηση ανενεργών υλικών πόρων (π.χ. αναξιοποίητα δημοτικά κτίρια, δημοτικά αγροτεμάχια, κ.α.)*», και η «*καταγραφή των αναγκών και ενημέρωση των Κοιν.Σ.Επ. προς διεύρυνση των δραστηριοτήτων τους*» αξιολογήθηκαν ως αποτελεσματικές μέθοδοι με μέσο όρο 5,79 η καθεμία, αντίστοιχα. Ακολουθεί η «*ανάπτυξη συνεργατικών σχημάτων (π.χ. για αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας, διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων, διαχείριση απορριμμάτων και ανακύκλωσης, κ.α.)*» με μέσο όρο 5,68, η «*συνεργασία στο πλαίσιο υλοποίησης προγραμμάτων προστατευόμενης απασχόλησης (αρ.20 Ν.4412/16)*» με μέσο όρο 5,42, η «*συνεργασία με στόχο την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών με χαμηλότερο κόστος*» με μέσο όρο 5,32, η «*προώθηση της δικτύωσης των Κοιν.Σ.Επ σε τοπικό επίπεδο*» με μέσο όρο 5,21, όπως και η «*προτίμηση των Κοιν.Σ.Επ. κατά προτεραιότητα στη σύναψη συμβάσεων ανάθεσης εργασιών ή προμήθειας υλικών*». Με μέσο όρο 5,11 η «*σύνδεση των Κοιν.Σ.Επ. με τις συμβατικές επιχειρήσεις της τοπικής κοινωνίας στο πλαίσιο δράσεων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (των συμβατικών επιχειρήσεων)*», ακολουθεί η «*δημιουργία θερμοκοιτίδας για κοινωνικούς επιχειρηματίες*» με μέσο όρο 4,68, και η «*πληροφόρηση/συμβουλευτική σε θέματα κοινωνικής επιχειρηματικότητας (π.χ. υπηρεσίες μιας στάσης "one stop shop" κ.α.)*» με μέσο όρο 4,58.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η εκπόνηση της παρούσας ερευνητικής εργασίας αποτελεί ένα μικρό παράθυρο στο οικοσύστημα λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ., εστιάζοντας στο Νομό Μαγνησίας ως μια διοικητική ενότητα και γεωγραφική περιοχή που πλήττεται σε πολλούς τομείς από την οικονομική κρίση. Η δυνατότητα συμβολής των Κοιν.Σ.Επ. στην τοπική βιώσιμη ανάπτυξη επιβεβαιώθηκε μέσα από τα πορίσματα της έρευνας που ανέδειξαν ότι οι κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις μπορούν να παράγουν κοινωνική αξία για την τοπική κοινότητα σε κάθε πεδίο της αξιακής αλυσίδας τους (εισροές, δραστηριότητες, εκροές, αποτελέσματα). Δεδομένου, ότι δρουν και λειτουργούν μέσα σε ένα ευρύτερο οικονομικό σύστημα το οποίο διανύει μεγάλη ύφεση λόγω της αυξανόμενης κρίσης της χώρας μας, τα προβλήματα που ανέδειξε η ερευνητική εργασία θίγουν κυρίως την απουσία υποστηρικτικού πλαισίου της λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ. (απουσία χρηματοπιστωτικών δομών κοινωνικής οικονομίας, έλλειψη ειδικευμένων επαγγελματιών, ανεπαρκής δικτύωση, ελλιπής ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας για τον ρητό κοινωνικό σκοπό που διέπει τη λειτουργία τους, κ.α.) τόσο σε κεντρικό κρατικό, όσο και σε αυτοδιοικητικό επίπεδο διοίκησης.

Για την εκπλήρωση της κοινωνικής αποστολής των Κοιν.Σ.Επ., απαιτείται η διασφάλιση της βιωσιμότητάς τους. Ο επιχειρηματικός χαρακτήρας τους τις χωροθετεί ως εμπορικές οντότητες στο οικονομικό οικοσύστημα και απαιτεί εξ' ορισμού, για τον κοινωνικό επιχειρηματία, βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία (διαχειριστική ικανότητα, όραμα, καινοτόμες ιδέες, κ.α.) που θα συμβάλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη της κοινωνικής επιχείρησης. Η υποστήριξη των κοινωνικών επιχειρηματιών από την Τοπική Αυτοδιοίκηση μέσα από μηχανισμούς: ενημέρωσης – επιμόρφωσης, χρηματοπιστωτικών μέσων που θα άρουν το μεγάλο πρόβλημα της μόχλευσης πόρων για τη λειτουργία των επιχειρήσεων, διάχυσης της πληροφορίας για το ρόλο της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην τοπική ανάπτυξη, σύζευξη των δικτύων κοινωνικής και συμβατικής επιχειρηματικότητας, κ.α. θα συμβάλει στην αναβάθμιση του τοπικού επιχειρηματικού οικοσυστήματος και θα κινητοποιήσει τους μοχλούς για την τοπική ανάπτυξη.

Ο νέος ρόλος που καλείται να διαδραματίσει η Τοπική Αυτοδιοίκηση μέσα από τις αρχές της δημόσιας διακυβέρνησης όπως: επένδυση στους ανθρώπινους πόρους (ανάπτυξη μεθόδων/πολιτικών διοίκησης με αυξημένη χρήση αμοιβών βάση

απόδοσης), ανταπόκριση στους χρήστες/πελάτες (όχι απλώς πολίτες) των δημοσίων υπηρεσιών (έμφαση στις εκροές – εναλλακτικές μορφές εξυπηρέτησης), λήψη αποφάσεων μέσω διαφάνειας και διαβούλευσης, σε συνδυασμό με τη συρρίκνωση του κράτους-πρόνοιας, αναδεικνύει περισσότερα κοινά στοιχεία και κάνει ακόμη πιο ελκυστική τη συνεργασία του αυτοδιοικητικού τομέα με τις επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας. Οι θεμελιώδεις αρχές που διέπουν τη λειτουργία των κοινωνικών επιχειρήσεων, όπως υπεροχή του κοινωνικού οφέλους έναντι του ατομικού κέρδους, ισότιμη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων, συνεργασία, συμμετοχικότητα, διαφάνεια, δικτύωση και υποστήριξη της τοπικότητας, καθώς και η εκ των κάτω (bottom-up) προσέγγιση στον τρόπο διαχείρισής τους από τον κοινωνικό επιχειρηματία, συντελούν στην ενδυνάμωση του κοινωνικού κεφαλαίου και στην ενίσχυση της τοπικής βιώσιμης ανάπτυξης.

Η παρούσα έρευνα συνιστά ένα ψήγμα συμβολής στη διερεύνηση του κοινωνικού επιχειρηματικού τομέα στην Ελλάδα. Για να γίνει καλύτερη διάγνωση, τόσο των προβλημάτων που υπάρχουν, όσο και των δυνατοτήτων αξιοποίησης των Κοιν.Σ.Επ. ως μοχλούς τοπικής ανάπτυξης, προτείνεται η εκπόνηση εργασιών μέσω της ερευνητικής στρατηγικής της μελέτης περίπτωσης (case study), για κάθε κατηγορία Κοιν.Σ.Επ. (ένταξης, κοινωνικής φροντίδας, συλλογικού και παραγωγικού σκοπού), ώστε να διερευνηθούν οι ιδιαιτερότητες που προκύπτουν στη λειτουργία τους, σύμφωνα με τον ιδιαίτερο σκοπό τους. Η μέθοδος της μελέτης περίπτωσης παρέχει τη δυνατότητα συλλογής δεδομένων που αφορούν στα εμπλεκόμενα/ενδιαφερόμενα μέρη της Κοιν.Σ.Επ., συγκριτικά οικονομικά στοιχεία ανά οικονομικό έτος, κ.α., και μια πιο ολιστική προσέγγιση του ερευνητικού πεδίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αδάμ, Σ. (2014). «*Οδηγός Δημιουργίας Κοινωνικών Επιχειρήσεων*», Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας, ανάκτηση 2016, από <https://gr.boell.org/el/2014/08/29/odigos-dimioyrgias-koiononikon-epiheiriseon>
- Γεώργμας, Κ. (2016, Ιανουάριος). «*Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*». Διάλεξη στο μάθημα «Κοινωνική Επιχειρηματικότητα: Εναλλακτικά Μοντέλα Χρηματοδότησης και Παροχής Κοινωνικών Υπηρεσιών». Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ
- Γλαβέλη Ν. (2016, Ιανουάριος). «*Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*». Διάλεξη στο μάθημα «Κοινωνική Επιχειρηματικότητα: Εναλλακτικά Μοντέλα Χρηματοδότησης και Παροχής Κοινωνικών Υπηρεσιών». Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ
- Γεώργμας, Κ., Κασαββέτης, Δ., Κώστας, Α., Νασιούλας, Ι., Ντάσιος, Ν., Οικονόμου, Χ., και συν. (2013). «*Κοινωνική Οικονομία: Θεωρία, Εμπειρία και Προοπτικές*» (Κ. Δ. Γεώργμας, Επιμ.) Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις.
- Δημητριάδης Ζ. (1999), «*Μεθοδολογία Επιχειρηματικής Έρευνας*», Αθήνα, Εκδόσεις Interbooks
- Κασσαβέτης Δημοσθένης (2013), «*Η κοινωνική επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα*» σελ.45 στο Κ. Γεώργμας (Επιμ.) «Κοινωνική Οικονομία: Θεωρία, Εμπειρία, και Προοπτικές». Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις, σειρά Δοκίμιο 20
- Ολίβια Κυριακίδου / Ελένη Σαλαβού, 2014, «*Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*», εκδ. Rosili

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Yiorgos Alexopoulos, Manolis Tzouvelekas, Konstantina Zoehrer, “*Social enterprises in Greece: Current trends, opportunities and challenges in a demanding socio-economic context*”, Stream 1, “Social enterprise models in an international perspective”, 5th EMES International Research Conference on Social Enterprise, Helsinki (Finland) June 30 to July 3, 2015 (draft version)
- Kim Alter (2007) “*Social Enterprise Typology*”, Virtue Ventures LLC, ανάκτηση από: <https://isfcolombia.uniandes.edu.co/images/201519/LRD31.pdf>

- Andrea Bassi and Giorgia Vincenti, “*Toward a New Metrics for the Evaluation of the Social Added Value of Social Enterprises*”, Università di Bologna, CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa N° 83/2015, pp. 9-42 ISSN: 0213-8093
- Luca Bagnoli and Cecilia Megali, “*Measuring Performance in Social Enterprises*”, Research Notes , 2011, University of Florence, Firenze, Italy, Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly February 2011 40: 149-165, first published on December 2, 2009 ανακτήθηκε από <http://nvs.sagepub.com>
- Ana J. Bellostas, Francisco J. López-Arceiz, Lydia Mateos, “*Social Value and Economic Value in Social Enterprises: Value Creation Model of Spanish Sheltered Workshops*”, VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations 27:1, 367-391, Published online: 10 February 2015, International Society for Third-Sector Research and The Johns Hopkins University 2015, ανακτήθηκε από: <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11266-015-9554-6>
- Bev Meldrum, Pete Read and Colin Harrison, White Paper: “*A Guide to Measuring Social Impact*”, Social Impact Tracker on line, όπως ανακτήθηκε από:
http://www.illuminateict.org.uk/sites/www.illuminateict.org.uk/files/a_guide_to_measuring_social_impact_v2.pdf
- Carlo Borzaga and Ermanno Tortia, SLD Working Paper 05/2008, “*Social Enterprises and Local Economic Development*”, p.16, University of Trento-Italy, όπως ανακτήθηκε από:
<http://webapps.unitn.it/Search/it/Web?q=Social+Enterprises+and+Local+Economic+Development&refsite=www.sociologia.unitn.it>
- Bryan Dufour, 2015. “*State of the art in impact measurement: methods for work integration social enterprises measuring their social value in a public context*”, Conference paper, EMES International Research Network, ανακτήθηκε από:
<http://emes.net/publication-categories/conference-papers>
- J. Gregory Dees (1998), “*The Meaning of Social Entrepreneurship*”, Kauffman Foundation and Stanford University, Kansas City, MO and Palo Alto, CA, (Original Draft: October 31, 1998 Reformatted and revised: May 30, 2001)

ανακτήθηκε από <http://community-wealth.org/content/meaning-social-entrepreneurship>

- Mary Duniam and Associate Professor Robyn Eversole, “*Social Enterprises and Local Government. A Scoping Study*”, February 2013, Institute for Regional Development, University of Tasmania, in partnership with the Australian Centre of Excellence in Local Government.
- Frank Moulaert and Oana Ailenei, 2005, p.2038, *Social Economy, Third Sector and Solidarity Relations: A Conceptual Synthesis from History to Present*, Urban Studies, Vol. 42, No. 11, 2037–2053, October 2005, ανακτήθηκε από http://base.socioeco.org/docs/moulaert_ailenei_2005.pdf
- Freeman, R.E. (1984), “*Strategic Management: A Stakeholder Approach*”, Pitman Publishing Inc., Marshfield
- Peter Jenner, “The role of the intermediary in social enterprise sustainability: an international comparative study”, School of Business Faculty of Arts, Business and Law University of the Sunshine Coast, Australia, Journal of New Business Ideas & Trends 2016, 14(1), pp. 23-39., <http://www.jnbit.org>
- Glaveli Niki & Konstantinos Geormas, 2016, “*Mission accomplished? An empirical research on the link between Social Co-operative Enterprises’ strategic orientation and performance*”, ICA Research International Conference, Almeria, Spain 24-27/05/2016
- Cecilia Grieco, 2015. Assessing Social Impact of Social Enterprises “*Does One Size Really Fit All?*”
- Sophie Hostick-Boakye and Mandeep Hothi, “*Grow Your Own. How local authorities can support social enterprise*”, The Young Foundation, November 2011
- Ivana Kraftova, Pavel Zdrzil, Martin Mastalka, “*The Role of Social Enterprise in Regional Development: The Case of the Czech Republic*”, Japan Social Innovation Journal, Vol. 5, No. 1, 2015
- Johanna Mair, Shuchi Sharma, “*Performance Measurement and Social Entrepreneurship*”, 9th chapter in C. K. Volkmann (Eds.) et al., “*Social Entrepreneurship and Social Business*”, DOI 10.1007/978-3-8349-7093-0_9, © Gabler Verlag | Springer Fachmedien Wiesbaden 2012, ανακτήθηκε από http://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-3-8349-7093-0_9

- Laurie Mook, Andrea Chan, Dan Kershaw, “*Measuring Social Enterprise Value Creation - The Case of Furniture Bank*”, 2015, Published online in Wiley Online Library (wileyonlinelibrary.com) DOI: 10.1002/nml.211852015
- Marika Arena et al. 2014. “*Performance Measurement for Social Enterprises*”, International Society for Third-Sector Research and The Johns Hopkins University
- Pasi Syrjä, Helena Sjögrén and Anne Ilmarinen Lappeenranta, “*Performance measurement in social enterprises – a conceptual accounting approach*” University of Technology P.O. BOX Fi-53851 Lappeenranta Finland Ανακτήθηκε από: http://emes.net/content/uploads/publications/performance-measurement-in-social-enterprises-a-conceptual-accounting-approach/ESCP-5EMES-11_Performance_measurement_social_Enterprises_Syrja_Sjogren_Ilmarinen.pdf

Διαδικτυακοί Τόποι / Ιστοσελίδες:

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2013, 04 29). Ανάκτηση 2016, από <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=el&pubId=7523>
- <http://www.statistics.gr/statistics/-/publication/SJO01/>
- http://koinoniki--oikonomia.blogspot.gr/p/blog-page_5901.html
- «Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας», ανακτήθηκε από https://dasta.auth.gr/uploaded_files/635006205493669775.pdf
- <https://www.espa.gr/el/Pages/staticESPA2014-2020.aspx>
- <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL48/>
- <http://link.springer.com/search?query=Mair%2C+J.+and+Sharma%2C+S.+2012.+Performance+Measurement+and+Social+Entrepreneurship>
- wileyonlinelibrary.com, Laurie Mook, Andrea Chan, Dan Kershaw, “*Measuring Social Enterprise Value Creation - The Case of Furniture Bank*”, 2015, Published online in Wiley Online Library (DOI: 10.1002/nml.211852015)
- [http://download.springer.com/static/pdf/Annex A Overview of Existing Models](http://download.springer.com/static/pdf/Annex_A_Overview_of_Existing_Models)
- Book: SpringerBriefs in Business, 2015, “*Assessing Social Impact of Social Enterprises*”

- Does One Size Really Fit All?”, Authors: Cecilia Grieco , ISBN: 978-3-319-15313-1 (Print) 978-3-319-15314-8 (Online) <https://1bookcase.com/assessing-social-impact-social-enterprises/>
- <http://socialvalue.gr/index.php/el/methodologia/ti-einai-i-methodos-sroi>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

I. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ**
Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«ΤΟΠΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ»
(ΤΜΗΜΑ: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ)

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Σεπτέμβριος 2016

Αξιότιμη κυρία, Αξιότιμε κύριε,

για τις ανάγκες εκπόνησης διπλωματικής εργασίας η οποία αφορά στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας και Επιχειρηματικότητας, στο πλαίσιο συμμετοχής μου στο διαπανεπιστημιακό διατμηματικό μεταπτυχιακό πρόγραμμα «**Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση**» πραγματοποιείται έρευνα με στόχο την εκτίμηση της κοινωνικής αξίας που παράγεται από τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.) του Νομού Μαγνησίας, και το βαθμό συνεργασίας που υφίσταται ή μπορεί να υπάρξει μεταξύ αυτών και των φορέων Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Στο παρόν e-mail επισυνάπτεται ερωτηματολόγιο το οποίο απαιτεί λίγα λεπτά από τον πολύτιμο χρόνο σας. Σας παρακαλούμε να το συμπληρώσετε ανώνυμα. Δεδομένου, ότι η έρευνα έχει απογραφικό χαρακτήρα σε επίπεδο νομού, ευελπιστούμε στη θετική σας ανταπόκριση και συμμετοχή, προκειμένου να έχουμε τη βέλτιστη δυνατή αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης.

Τα αποτελέσματα της έρευνας, τα οποία θα σας αποσταλούν ηλεκτρονικά, ελπίζουμε ότι θα συνεισφέρουν, αφενός στην ανάδειξη της συμβολής της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην τοπική ανάπτυξη, στην κοινωνική επιχειρηματική κουλτούρα και στην παραγωγή της κοινωνικής αξίας μέσα από το σύστημα αξιών του κοινωνικού επιχειρηματικού γίγνεσθαι στην Ελλάδα, αφετέρου στην αναγκαιότητα αμοιβαίας στήριξης και συνεργασίας μεταξύ των φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, ως συμπράττοντες εταίροι με κοινή αποστολή το κοινωνικό συμφέρον.

Σας ευχαριστούμε για τη συνεργασία.

Με εκτίμηση,

Μαρία Κασαπλήρη
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια

Επιβλέπουσα:

Δρ. Νίκη Γλαβέλη, ΕΔΙΠ, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών ΑΠΘ,
nglaveli@auth.gr

Παρακαλούμε, επιλέξτε το αντίστοιχο τετραγωνάκι

ΜΕΡΟΣ Α: ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΣΑΣ

1. Φύλο

Γυναίκα Άνδρας

2. Ηλικία (παρακαλούμε επιλέξτε την ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκετε):

18-24 25-29 30-39 40-49 50+

3. Επίπεδο Εκπαίδευσης:

Απόφοιτος/η Γυμνασίου	☐
Απόφοιτος/η Λυκείου	☐
Απόφοιτος/η Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι.	☐
Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλο	☐
άλλο	☐

4. Είναι η πρώτη φορά που ασκείτε επιχειρηματική δραστηριότητα;

Ναι Όχι

5. Προσδιορίστε το ρόλο σας στην Κοιν.Σ.Επ.

Νόμιμος εκπρόσωπος	☐
Πρόεδρος	☐
Μέλος	☐
άλλο	☐

ΜΕΡΟΣ Β: ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΗΣ Κοιν.Σ.Επ. ΣΑΣ

6. Η Κοιν.Σ.Επ. στην οποία συμμετέχετε είναι:

(παρακαλούμε πατήστε το βελάκι κι επιλέξτε)

Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού	☐
Κοινωνικής Φροντίδας	☐
Ένταξης	☐
Κοι.Σ.Π.Ε.	☐

7. Έτος ίδρυσης της Κοιν.Σ.Επ.

2012	☐
2013	☐
2014	☐
2015	☐
2016	☐

8. Τομέας δραστηριότητας της Κοιν.Σ.Επ.:

Υπηρεσίες Κοινωνικής Φροντίδας	☐
Εκπαίδευση	☐
Περιβάλλον	☐
Πολιτισμός	☐

Εμπόριο	☐
Άλλο	☐

9. Εφόσον η Κοιν.Σ.Επ. στην οποία συμμετέχετε έχει έσοδα, αυτά προέρχονται από: (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)	
Τις δραστηριότητές της	☐
Επιδοτήσεις	☐
Χορηγίες	☐
Συμβάσεις (π.χ. με ΟΤΑ)	☐
Άλλο	☐

10. Η Κοιν.Σ.Επ. σας είχε κέρδη το 2015; Ναι ☐ Όχι ☐
--

11. Εάν είχατε κέρδη το 2015, το ύψος τους ήταν:	
1,00€ - 10.000,00€	☐
10.001,00€ - 30.000,00€	☐
> 30.000,00€	☐

12. Σε ποια από τις ακόλουθες κατηγορίες επανεπενδύονται τα κέρδη στην Κοιν.Σ.Επ. σας; (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)	
Αύξηση κεφαλαίου	☐
Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας	☐
Διεύρυνση υπηρεσιών/προϊόντων	☐
Επιμόρφωση προσωπικού	☐
Διανομή στους εργαζομένους της επιχείρησης ως κίνητρο παραγωγικότητας	☐
Άλλο	☐

13. Παρατηρείται αυξητική τάση κέρδους στη λειτουργία της Κοιν.Σ.Επ. σας, ανά έτος λειτουργίας; Ναι ☐ Όχι ☐

14. Συμπληρώστε τον αριθμό των μελών της Κοιν.Σ.Επ. σας κατά φύλο (παρακαλούμε, πατήστε το βελάκι κι επιλέξτε): Γυναίκες: _____ Άνδρες: _____
--

15. Προσδιορίστε αριθμητικά το επίπεδο εκπαίδευσης των μελών της Κοιν.Σ.Επ. σας (παρακαλούμε, πατήστε το βελάκι κι επιλέξτε):	
Απόφοιτοι Γυμνασίου	
Απόφοιτοι Λυκείου	
Απόφοιτοι Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι.	

Κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου	
------------------------------	--

16. Πόσα από τα μέλη είναι και εργαζόμενοι στην Κοιν.Σ.Επ.;
 (Παρακαλούμε, επιλέξτε από τη λίστα)

0 1 2 3 4 5 6 7 7+

17. Υπάρχουν εργαζόμενοι μη μέλη στην Κοιν.Σ.Επ. σας;

Ναι Όχι

18. Αν έχετε στην Κοιν.Σ.Επ. σας εργαζόμενους/ες μη μέλη, παρακαλούμε συμπληρώστε/επιλέξτε κατά φύλο τον αριθμό τους

Γυναίκες: _____ Άνδρες: _____

19. Προσδιορίστε αριθμητικά το επίπεδο εκπαίδευσης των εργαζομένων μη μελών της Κοιν.Σ.Επ. σας

Απόφοιτοι Γυμνασίου	
Απόφοιτοι Λυκείου	
Απόφοιτοι Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι.	
Κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου	

20. Έχετε εργαζόμενους/ες στην Κοιν.Σ.Επ. σας που προέρχονται από τις παρακάτω ευπαθείς ομάδες; Αν ναι, παρακαλούμε προσδιορίστε.
 (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

Μακροχρόνια άνεργοι έως 29 ετών	☐
Μακροχρόνια άνεργοι από 30 έως 39 ετών	☐
Μακροχρόνια άνεργοι από 40 έως 49 ετών	☐
Άνεργοι ηλικίας 50+ ετών (πλησίον σύνταξης)	☐
ΑμεΑ	☐
Αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών	☐
Άτομα με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες	☐
Πρώην χρήστες εξαρτησιογόνων ουσιών	☐
Αποφυλακισμένοι (πρώην παραβάτες)	☐
Άλλο	☐

21. Υποστηρίζεται η Κοιν.Σ.Επ. σας από εθελοντές;

Ναι Όχι

Αν ναι, παρακαλούμε προσδιορίστε το μέσο εβδομαδιαίο χρόνο απασχόλησής τους (παρακαλούμε πατήστε το βελάκι και επιλέξτε)
 (ώρες)

1-5 6-10 11- 15 16-20 20+

22. Σε ποιο βαθμό οι παρακάτω παράγοντες επηρέασαν την απόφαση να

ιδρύσετε την Κοιν.Σ.Επ. στην οποία συμμετέχετε; (παρακαλούμε, βαθμολογήστε από 1 έως 7. Όπου 1=ΚΑΘΟΛΟΥ και 7=ΑΠΟΛΥΤΑ)							
Παράγοντες	Καθόλου					Απόλυτα	
	1	2	3	4	5	6	7
Ανεργία μελών							
Εξυπηρέτηση αναγκών τοπικής κοινωνίας							
Εντοπισμός ευκαιρίας στην αγορά							
Ύπαρξη ευνοϊκού νομικού πλαισίου							
Άλλο (παρακαλούμε προσδιορίστε)							

ΜΕΡΟΣ Γ: ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ Κοιν.Σ.Επ. ΣΑΣ

23. Στην Κοιν.Σ.Επ. σας, έχουν τεθεί συγκεκριμένοι οικονομικοί στόχοι;
 Ναι Όχι πρόκειται να τεθούν

24. Εφόσον έχουν τεθεί συγκεκριμένοι οικονομικοί στόχοι αυτοί αφορούν:
 (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

Επίπεδο κερδοφορίας	☐
Ικανοποίηση πελατών	☐
Ύψος – ανάπτυξη πωλήσεων	☐
Έλεγχο του κόστους/εξόδων	☐
Παραγωγικότητα	☐
Ανάπτυξη της επιχείρησης	☐
Άλλο:	☐

25. Στην Κοιν.Σ.Επ. σας, έχουν τεθεί συγκεκριμένοι κοινωνικοί στόχοι;
 Ναι Όχι πρόκειται να τεθούν

26. Ποιο/ποια από τα παρακάτω πιστεύετε ότι αποτελούν βασικό αντίκτυπο της λειτουργίας της Κοιν.Σ.Επ. σας;

Ενθάρρυνση της συμμετοχής/προσφοράς στην τοπική κοινωνία (π.χ. μέσω του εθελοντισμού)	☐
Βελτίωση της ζωής των ατόμων που αντιμετωπίζουν οικονομικές ή άλλες δυσκολίες	☐
Συμβολή στη διαμόρφωση ασφαλέστερων τοπικών κοινοτήτων/κοινωνιών μέσα από τη διάχυση αξιών που διέπουν τις βασικές αρχές λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ. όπως: αλληλεγγύη, συμμετοχικότητα, κοινή δράση, κ.α.	☐
Συνεισφορά στη βελτίωση της υγείας των κατοίκων της τοπικής κοινωνίας (ως άμεση παροχή υπηρεσιών υγείας ή έμμεσα ως αντίκτυπος της λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ., όπως η προαγωγή της ψυχικής υγείας μέσα από τη συμμετοχικότητα, τον εθελοντισμό ή την κοινή δράση, κ.α.)	☐
Συμβολή στη μείωση των οικονομικών ανισοτήτων (π.χ. μέσω της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας)	☐
Συμβολή στη μείωση των κρατικών κοινωνικών δαπανών	☐

Βελτίωση της αυτοεκτίμησης και αυτοπεποίθησης των πελατών σας ή/και των χρηστών (επωφελοούμενων) των υπηρεσιών/προϊόντων που παράγει η Κοιν.Σ.Επ. σας	☐
Βελτίωση της αυτοεκτίμησης και αυτοπεποίθησης των πελατών ως αποτέλεσμα της ικανοποίησης που νιώθουν οι ίδιοι επειδή υποστηρίζουν επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.) που προσφέρουν στην τοπική κοινωνία	☐
Ενίσχυση τη συνοχής (κοινωνικός ιστός) της τοπικής κοινότητας	☐
Δημιουργία θέσεων απασχόλησης	☐
Άλλο	☐

27. Ποιοι από τους παρακάτω συμπεριλαμβάνονται στο καταστατικό σας ως κοινωνικοί (ιδρυτικοί) σκοποί της Κοιν.Σ.Επ. σας : (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)	
Αντιμετώπιση ανεργίας (κυρίως των μελών)	☐
Παροχή αμειβόμενης εργασίας σε ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού (π.χ. άτομα με αναπηρίες: σωματικές ή ψυχικές ή νοητικές ή αισθητηριακές, εξαρτημένα ή απεξαρτημένα από ουσίες άτομα, οροθετικοί, φυλακισμένοι/αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες)	☐
Παροχή αμειβόμενης εργασίας σε ειδικές ομάδες του πληθυσμού (π.χ. άνεργοι νέοι, οι άνεργες γυναίκες, άνεργοι άνω των πενήντα ετών, οι μακροχρόνια άνεργοι, οι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών, μέλη πολύτεκνων οικογενειών, γυναίκες θύματα κακοποίησης, αναλφάβητοι, κάτοικοι απομακρυσμένων ορεινών και νησιωτικών περιοχών, άτομα με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, μετανάστες, πρόσφυγες)	☐
Κοινωνική ένταξη/ενσωμάτωση στον κοινωνικό ιστό εργαζομένων και επωφελοούμενων	☐
Αναβίωση/διατήρηση τεχνογνωσίας παραδοσιακών μεθόδων παραγωγής/καλλιέργειας	☐
Ανάπτυξη τοπικής κοινωνίας	☐
Προστασία περιβάλλοντος με γνώμονα την καλλιέργεια οικολογικής συνείδησης	☐
Εργασιακή επανένταξη κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων	☐
Αναβάθμιση υπηρεσιών σε απομονωμένες περιοχές (π.χ. παροχές υπηρεσιών πρωτοβάθμιας υγείας, φροντίδα ηλικιωμένων, παιδική προστασία, φύλαξη παιδιών, κ.α.)	☐
Ανάδειξη και πώληση τοπικών παραδοσιακών ή/και βιολογικών προϊόντων	☐
Ανάδειξη και καλλιέργεια πολιτιστικής κληρονομιάς	☐
Προβολή και προώθηση εναλλακτικών και ειδικών μορφών αγροτουρισμού	☐
Ανάδειξη εναλλακτικών μορφών τέχνης	☐
Άλλο	☐

28. Σε ποιο βαθμό στην Κοιν.Σ.Επ. σας δίνετε έμφαση στην: (Παρακαλούμε, βαθμολογήστε από 1 έως 7. Όπου: 1 = ΚΑΘΟΛΟΥ και το 7 = ΑΠΟΛΥΤΑ)							
Παράγοντες	Καθόλου				Απόλυτα		
	1	2	3	4	5	6	7
Ανάπτυξη μοναδικών/καινοτόμων προϊόντων/ υπηρεσιών							

Ανάπτυξη προϊόντων/υπηρεσιών που δεν προσφέρονται από άλλες επιχειρήσεις ή το δημόσιο τομέα							
Επιμόρφωση/αναβάθμιση δεξιοτήτων των απασχολούμενων							
Ουσιαστική συμμετοχή του συνόλου των εργαζομένων (μελών και μη) στη λήψη αποφάσεων που αφορούν στη λειτουργία της							
Συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων, που αφορούν στη λειτουργία της Κοιν.Σ.Επ, εκπροσώπων ομάδων (π.χ. πελατών, επωφελούμενων, τοπικής κοινωνίας, προμηθευτών, κ.α.) που επηρεάζονται από τη λειτουργία της.							
Παροχή υπηρεσιών ή/και πώληση προϊόντων καλύτερης ποιότητας σε χαμηλότερη τιμή, σε σχέση με τους ανταγωνιστές							
Παροχή υπηρεσιών ή/και διάθεση προϊόντων σε χαμηλότερη τιμή ή δωρεάν, σε άτομα που αντιμετωπίζουν κοινωνικοοικονομική δυσχέρεια (π.χ. κοινωνικό τιμολόγιο)							
Παροχή υπηρεσιών ή/και πώληση αγαθών μέσα από διαδικασίες που εξασφαλίζουν την προστασία και τη διατήρηση της ισορροπίας με το περιβάλλον							
Σχεδιασμός/ανασχεδιασμός υπηρεσιών/προϊόντων με βάση τις ανάγκες των πελατών/ επωφελούμενων σας.							

29. Παρακαλούμε προσδιορίστε το ποσοστό των προμηθειών/πρώτων υλών σας που προέρχεται από τοπικές επιχειρήσεις.

30. Πόσο αποτελεσματικά πιστεύετε ότι η Κοιν.Σ.Επ. σας έχει πετύχει: (Παρακαλούμε, βαθμολογήστε από 1 έως 7. Όπου: 1 = ΚΑΘΟΛΟΥ και το 7 = ΑΠΟΛΥΤΑ)							
Παράγοντες	Καθόλου				Απόλυτα		
	1	2	3	4	5	6	7
Τους οικονομικούς της στόχους							
Τους κοινωνικούς της στόχους							

31. Τι αποτελεί καινοτομία στην παροχή υπηρεσιών/προϊόντων της Κοιν.Σ.Επ. στην οποία συμμετέχετε, σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα που παρέχουν αντίστοιχες υπηρεσίες/προϊόντα;

ΜΕΡΟΣ Δ: ΕΜΠΟΔΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ Κοιν.Σ.Επ. ΣΑΣ/Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

32. Συμμετέχει η Κοιν.Σ.Επ. σας ως μέλος σε κάποιο δίκτυο Κοιν.Σ.Επ.;

Ναι Όχι Υπάρχει πρόθεση

33. Έχετε αναπτύξει συνεργασία με άλλους οργανισμούς ή και επιχειρήσεις της Κοινωνικής Οικονομίας;

Ναι Όχι

34. Αν ναι, αναφέρετε τη μορφή του οργανισμού/επιχείρησης (ΑΜΚΕ, Μ.Κ.Ο. κ.α.) και το λόγο της συνεργασίας.

35. Υπάρχει ή υπήρξε συνεργασία/υποστήριξη της Κοιν.Σ.Επ. με φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης;

Ναι Όχι

36. Αν ναι, περιγράψτε τη μορφή συνεργασίας/υποστήριξης και τα οφέλη (εφόσον υπήρξαν) για την Κοιν.Σ.Επ.

37. Σε ποιο βαθμό κρίνετε ότι θα μπορούσε να υποστηριχθεί η λειτουργία των Κοιν.Σ.Επ. με την ανάπτυξη, από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, πρακτικών/ πρωτοβουλιών στους παρακάτω τομείς:

(Παρακαλούμε, βαθμολογήστε από 1 έως 7. Όπου: 1 = ΚΑΘΟΛΟΥ και το 7 = ΑΠΟΛΥΤΑ)

Παράγοντες	Καθόλου					Απόλυτα	
	1	2	3	4	5	6	7
Πληροφόρηση/συμβουλευτική σε θέματα κοινωνικής επιχειρηματικότητας (π.χ. υπηρεσίες μιας στάσης (one stop shop), κ.α.)							
Δημιουργία θερμοκοιτίδας για κοινωνικούς επιχειρηματίες							
Διάθεση προς αξιοποίηση ανενεργών υλικών πόρων (π.χ. αναξιοποίητα δημοτικά κτίρια, δημοτικά αγροτεμάχια, κ.α.)							
Ανάπτυξη συνεργατικών σχημάτων (π.χ. για αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας, διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων, διαχείριση απορριμμάτων και ανακύκλωσης, κ.α.)							
Συνεργασία στο πλαίσιο υλοποίησης προγραμμάτων προστατευόμενης απασχόλησης (αρ. 20 Ν.4412/16)							
Προώθηση της δικτύωσης των Κοιν.Σ.Επ. σε τοπικό επίπεδο							

Προτίμηση των Κοιν.Σ.Επ. κατά προτεραιότητα στη σύναψη συμβάσεων ανάθεσης εργασιών ή προμήθειας υλικών							
Συνεργασία με στόχο την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών με χαμηλότερο κόστος							
Ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας για το ρόλο των κοινωνικών επιχειρήσεων							
Σύνδεση των Κοιν.Σ.Επ. με τις συμβατικές επιχειρήσεις της τοπικής κοινωνίας στο πλαίσιο δράσεων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (των συμβατικών επιχειρήσεων)							
Προώθηση των Κοιν.Σ.Επ. μέσω π.χ. δράσεων/εκδηλώσεων, παρουσίασή τους στην ιστοσελίδα του Δήμου, κ.α.							
Καταγραφή των αναγκών και ενημέρωση των Κοιν.Σ.Επ. προς διεύρυνση των δραστηριοτήτων τους							
Άλλο (παρακαλούμε προσδιορίστε)							

38. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι τα παρακάτω αποτελούν εμπόδια για την ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ.; (Παρακαλούμε, βαθμολογήστε από 1 έως 7. Όπου: 1 = ΚΑΘΟΛΟΥ και το 7 = ΑΠΟΛΥΤΑ)

Παράγοντες	Καθόλου					Απόλυτα	
	1	2	3	4	5	6	7
Ελλιπής στήριξη από την κεντρική Δημόσια Διοίκηση							
Ελλιπής στήριξη από την Τοπική Αυτοδιοίκηση							
Έλλειψη οικονομικών πόρων							
Το θεσμικό πλαίσιο φορολόγησης							
Ασταθές νομικό πλαίσιο							
Έλλειψη υποστηρικτικού μηχανισμού (π.χ. θερμοκοιτίδα, κεντρικοί και περιφερειακοί μηχανισμοί στήριξης, κ.α.)							
Ανεπαρκείς χρηματοδοτικοί μηχανισμοί της Ε.Ε.							
Απουσία χρηματοπιστωτικών δομών κοινωνικής οικονομίας (π.χ. ηθικές τράπεζες, μικροχρηματοδοτήσεις, κ.α.)							
Ελλιπής επιμόρφωση των μελών							
Ελλιπής ενημέρωση των πολιτών για το							

πλαίσιο λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ.							
Έλλειψη εμπιστοσύνης/δυσπιστία των πολιτών όσον αφορά στους σκοπούς λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ.							
Ελλιπής δικτύωση μεταξύ των Κοιν.Σ.Επ.							
Έλλειψη ειδικευμένων επαγγελματιών (λογιστές, δικηγόροι, κ.α.) σε θέματα Κοιν.Σ.Επ. για την υποστήριξη της λειτουργίας τους.							
Άλλο (παρακαλούμε προσδιορίστε)							

Ένα Μεγάλο
Ευχαριστώ !

II. ΠΗΓΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
Μέρος Α (1-5) Μέρος Β (6-22)	<ul style="list-style-type: none">• Glaveli & Geormas, 2016
Μέρος Γ (23-31)	<ul style="list-style-type: none">• Glaveli & Geormas, 2016• Ivana Kraftova et al., Japan Social Innovation Journal, Vol. 5, No. 1, 2015• Laurie Mook, Andrea Chan, Dan Kershaw, 2015• Carlo Borzaga and Ermanno Tortia, 2008
Μέρος Δ (32-38)	<ul style="list-style-type: none">• Glaveli & Geormas, 2016• Peter Jenner, School of Business Faculty of Arts, Business and Law University of the Sunshine Coast, Australia, 2016• Alexopoulos et al., 2015• Mary Duniam and Associate Professor Robyn Eversole, Institute for Regional Development, University of Tasmania, in partnership with the Australian Centre of Excellence in Local Government, 2013• Sophie Hostick-Boakye and Mandeep Hothi, The Young Foundation, 2011

III. ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΟΥΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

- **Δράσεις των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων των 13 Περιφερειών της χώρας για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα**

1. Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Π.Ε.Π.) Θεσσαλίας:

Ενδεικτικές δράσεις:

- Ενίσχυση επενδύσεων σε υποδομές για στήριξη κοινωνικών επιχειρήσεων και δράσεις τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία κοινοτήτων σε οικιστικές και αγροτικές περιοχές.
- Λειτουργία Περιφερειακού Μηχανισμού Υποστήριξης της ανάπτυξης και προώθησης των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (Κοιν.Σ.Επ.) και ευρύτερα πρωτοβουλιών της Κοινωνικής Οικονομίας
- Ενίσχυση Επιχειρήσεων Κοινωνικής Οικονομίας (start up)

2. Π.Ε.Π. Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης:

Ανάπτυξη Ανθρώπινων Πόρων και Κοινωνική Συνοχή

- Δημιουργία και στήριξη της λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων.

3. Π.Ε.Π. Κεντρικής Μακεδονίας

Προώθηση της κοινωνικής συνοχής – ΕΤΠΑ:

- Ίδρυση κοινωνικών επιχειρήσεων.
- Ενίσχυση των επενδύσεων των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών

Για την προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας:

- Ενημέρωση, κινητοποίηση, υποστήριξη για την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων / μεταφορά καλών πρακτικών.
- Δράσεις δικτύωσης Επιχειρήσεων Κοινωνικής Οικονομίας.
- Ενίσχυση υφιστάμενων και δημιουργία νέων ΚΟΙ.Σ.Π.Ε. (π.χ. για προώθηση της Ψυχικής Υγείας).

4. Π.Ε.Π. Δυτικής Μακεδονίας

Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης (ΕΚΤ):

- Δράσεις οικονομικής υποστήριξης ευάλωτων ομάδων για τη δημιουργία και λειτουργία κοινωνικών επιχειρήσεων».

5. Π.Ε.Π. Ιονίων Νήσων

Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας – ΕΚΤ:

- Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις προώθησης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας με έμφαση στους τομείς φροντίδας και περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων.

6. Π.Ε.Π. Ηπείρου:

Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης:

- Ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικής επιχειρηματικότητας σε Περιφερειακό επίπεδο.

7. Π.Ε.Π. Στερεάς Ελλάδας:

Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας – ΕΚΤ

- Δράσεις ενημέρωσης και κινητοποίησης για την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας.
- Ενίσχυση υφιστάμενων και δημιουργία νέων κοινωνικών επιχειρήσεων, όλων των μορφών που προβλέπονται από το εθνικό θεσμικό πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας και εγγράφονται στο μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας.
- Λειτουργία Περιφερειακού Μηχανισμού Στήριξης των ΚΟΙΝΣΕΠ και των φορέων της κοινωνικής οικονομίας.

8. Π.Ε.Π. Αττικής:

Στόχος:

- Ανάπτυξη επιχειρηματικότητας, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής οικονομίας.

Ενδεικτικές Δράσεις:

Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας

- Ανάπτυξη «θερμοκοιτίδων», «start-ups», με στόχο την ανάπτυξη νέων καινοτόμων επιχειρήσεων ή προϊόντων.

- Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών σε τομείς που συνδέονται με την κοινωνική καινοτομία, με στόχο την ένταξη στην εργασία των ευπαθών κοινωνικών ομάδων.

Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών

- Ανάπτυξη Συστημάτων και Εφαρμογών ΤΠΕ για: ενίσχυση της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, παροχή υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας - κοινωνικής φροντίδας και της ισότιμης πρόσβασης σε φορείς παροχής υπηρεσιών υγείας, παροχή υπηρεσιών σε ΑμεΑ, παροχή υπηρεσιών ένταξης στην αγορά εργασίας, κ.ο.κ.

Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας – ΕΚΤ

- Ενίσχυση Επιχειρήσεων Κοινωνικής Οικονομίας (τύπου start up), όπως προβλέπονται από το εκάστοτε θεσμικό πλαίσιο.

9. Π.Ε.Π. Δυτικής Ελλάδας

Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας

- Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην έρευνα και καινοτομία, ανάπτυξη δεσμών και συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας και ανάπτυξης και του τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων στην ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, στη μεταφορά τεχνολογίας, στην κοινωνική καινοτομία, στην οικολογική καινοτομία, στις εφαρμογές παροχής δημόσιων υπηρεσιών, στην ενθάρρυνση της ζήτησης, στη δικτύωση, στα συμπλέγματα φορέων και στην ανοιχτή καινοτομία μέσω ευφυούς εξειδίκευσης, καθώς και στήριξη της τεχνολογικής και εφαρμοσμένης έρευνας, δοκιμαστικών δράσεων, ενεργειών έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, προηγμένων ικανοτήτων παραγωγής και πρώτης παραγωγής, ειδικά σε βασικές τεχνολογίες, και διάδοση των τεχνολογιών γενικής εφαρμογής.

Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης

- Προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ενσωμάτωσης σε κοινωνικές επιχειρήσεις και την κοινωνική και αλληλέγγυο οικονομία ώστε να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση.

10. Π.Ε.Π. Πελοποννήσου:

Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης – ΕΚΤ

- Ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και κατάρτιση σε θέματα κοινωνικής οικονομίας.
- Ενίσχυση της απασχόλησης κοινωνικά ευπαθών ομάδων σε κοινωνικές επιχειρήσεις.
- Δράσεις δικτύωσης επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας.

Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης – ΕΤΠΑ

- Ενίσχυση επενδύσεων σε υποδομές για ίδρυση κοινωνικών επιχειρήσεων.
- Ενίσχυση της παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών και υποστήριξης για ίδρυση κοινωνικών επιχειρήσεων

11. Π.Ε.Π. Βορείου Αιγαίου

Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης (ΕΚΤ)

- Ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και κατάρτιση σε θέματα κοινωνικής οικονομίας.
- Ενίσχυση της απασχόλησης κοινωνικά ευπαθών ομάδων σε κοινωνικές επιχειρήσεις.
- Δράσεις δικτύωσης επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας.
- Ανάπτυξη θερμοκοιτίδας Κοινωνικών Επιχειρήσεων.
- Δράσεις κοινωνικής καινοτομίας

Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης (ΕΤΠΑ)

- Ενίσχυση επενδύσεων σε υποδομές για ίδρυση κοινωνικών επιχειρήσεων.
- Ενίσχυση της παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών για ίδρυση και αρχική λειτουργία κοινωνικών επιχειρήσεων

12. Π.Ε.Π. Κρήτης:

Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας – ΕΚΤ

- Ενίσχυση Επιχειρήσεων Κοινωνικής Οικονομίας (start up).
- Δράσεις εκκόλαψης πρωτοβουλιών Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας.
- Δικτύωση επιχειρήσεων Κοινωνικής Οικονομίας (social clustering)
- Ενίσχυση υφιστάμενων και δημιουργία νέων κοινωνικών επιχειρήσεων.
- Ανάπτυξη θερμοκοιτίδων κοινωνικών επιχειρήσεων.
- Κατάρτιση στελεχών κοινωνικών επιχειρήσεων

13. Π.Ε.Π. Νοτίου Αιγαίου:

Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας – ΕΤΠΑ

- Ενίσχυση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας

• Προβλεπόμενες Δράσεις Επιχειρησιακού Σχεδιασμού 2015-19 του Δήμου Βόλου:

Άξονας 3: Τοπική Οικονομία – Απασχόληση

Μέτρο 3.1: Τοπική Οικονομική Ανάπτυξη

Στόχος 3.1.2: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας μεταποιητικών και εμπορικών επιχειρήσεων και ρύθμιση θεμάτων εμπορικών και άλλων δραστηριοτήτων

- **Δράση 3.1.2.4: Μελέτη και προτάσεις για τις προοπτικές της Κοινωνικής Οικονομίας στο Δήμο Βόλου**

IV. ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ (Cecilia Grieco, 2015)

Επικρατούσα απάντηση	Ομάδα	Συμπεριλαμβανόμενα μοντέλα
A	Qualitative screening (QS)	Atkisson compass assessment for investors
		BoP impact assessment framework
		Cooperatives performance indicators—CESPI
		Fit for purpose
		European foundation for quality management
		Logic model builder
		Prove it!
		Social IMPact measurement for local economies (SIMPLE)
		Volunteering impact assessment toolkit
		The values based checklist for social firms
		Assessment and improvement indicators
		Charity analysis framework
		Echoing green mid-year and year-end report
		Progress out of poverty index (PPI)
		SCALERS
		Wallace assessment tool
		TBL scorecard
		Ongoing assessment of social impacts—OASIS
		Public value scorecard
		Social compatibility analysis
		Social return assessment
		Wellventure monitor
		Social enterprise mark
Wellbeing measure		
Family of measures		
SIM tool survey		
B	Management (MG)	(MG) Eco-mapping
		EMAS
		Investors in people
		Quality first
		The big picture
		Cradle to cradle certification
		Trucost
		The B impact rating system
		Toolbox for analyzing sustainable ventures in developing countries
		Socio-economic assessment toolbox
		Community impact mapping
		Outcome star
		C3 perform
Customer service excellence		
C	Holistic complex (HC)	AA1000
		GRI sustainability reporting framework
		Measuring impact framework
		Millennium development goal scan
		Practical quality assurance system for small organizations
		SOCIAL
Social investment risk assessment		

		Social accounting and audit
		Third sector performance dashboard
		Impact reporting and investment standard
		GIIRS
		Social enterprise balanced scorecard
		HIP (human impact + profit) scorecard
		Methodology for impact analysis and assessment
		Success measures data system
		Acumen scorecard
		Charity assessment method of performance
		Participatory impact assessment
		Star social firm
		COSA methodology
D	Simple social Quantitative (SSQ)	SOUL (soft outcomes universal learning)
		Record
		Best available charitable option (BACO)
		Local multiplier 3
		Social return on investment—SROI
		MicroRate
		Movement above the U.S. \$1 a day threshold
		Pulse—portfolio data management system
		Expected return
		The FINCA client assessment tool
		Social value metrics
		Social rating
		Social performance indicators
		Cost per impact
		Social footprint
		Stakeholder value added
		Business ethic excellence model

Πηγή: Cecilia Grieco, 2015